

SPECIMEN INAUGURALE JURIDICUM,
DE
REGALI MI-
NERALIU MEDIORUM
ET INFIMORUM JURE,
QUOD
DEO TER OPTIMO MAXIMO
ASSISTENTE,
EX DECRETO ET INDULTU
MAGNIFICI, NOBILISSIMI atq; AMPLISSIMI
IOTORUM ORDINIS,
IN ILLUSTR. HAC LVDOVICIANA,
PRO SUMMIS IN UTROQUE JURE PRIVILEGIIS
ET
HONORIBUS DOCTORALIBUS
RITE OBTINENDIS,
PVBLICO ET SOLENNI DNN. PROCERVVM
EXAMINI SVBMITTIT
IN
AUGUSTO IOTORUM COLLEGIO
AD DIEM XXVI. NOVEMBR. AN. M DCCV.

JOH. HERMAN. Staudacher/
ONOLDO. FRANCUS.

GISSÆ-HASSORVM,
Excud. JOHAN. REINHARD. VULPIUS, Acad. Typ. Ord.

DE
SPECIEM INAGRALE JUNCTUM

REGALIA

ET INEIMORUM JURE

DEO TER OPTIMO MARIANO

DECRETUM ET INDULTUM

ACTORUM ORDINIS

EXACTA HACTENUS

HONORIBUS DOCTORALIS

ET SOLEMNIUM PRECEPTUM

IN

AD HEC HOC NOMINE

JOH. HERMAN. Schaeffer

JOHAN. KUNZEL. Schaeffer

SERENISSIMO PRINCIPI ac DOMINO,

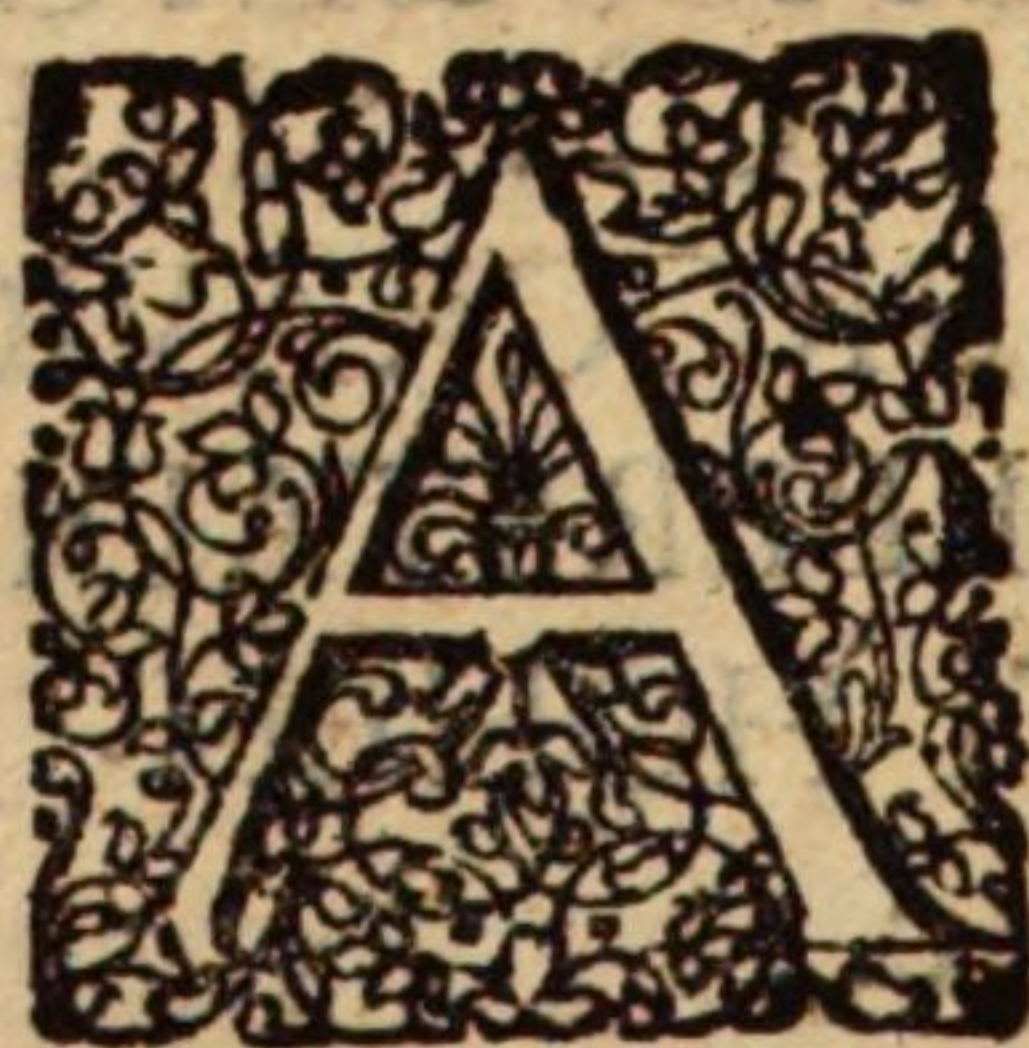
DOMINO
WILHELMO
FRIDERICO,
MARCHIONI BRAN-
DENBURGICO,

BORUSSIAE, MAGDEBURGI, STE-
TINI, POMERANORUM, CASSUBIO-
RUM ET VANDALORUM, NEC NON SILE-
SIAE ET CROSSENSIUM DUCI, BURGGRAVIO
NORIMBERGENSI, PRINCIPI HALBERSTADII,
MINDÆ, ET CAMINI, COMITI HOHEN-
ZOLLERANO &c. &c.

PRINCIPI AC DOMINO
MEO CLEMENTISSIMO,

*VITAM PROLIXAM AC FELICITA-
TATEM PERPETVAM!*

SERENISSIME
PRINCEPS AC DOMINE!
DOMINE CLEMENTISSIME!

Udet *Dissertatio hæc SERENISSI-
MVM NOMEN TVVM* sibi in-
scribere, & quo ipsa destituitur splen-
dorem à *PRINCIPALI PVRTVRA
TVÆ* mutuari. Quamvis enim labor
adeo exilis excelso *SERENITATIS
TVÆ* fastigio vix latis dignus esse possit, ipsum ta-
men velitationis hujus Academicæ argumentum id
efflagitare videbatur. Tractat enim supremum Mi-
nera-

neralium mediorum quidem ac infimorum Regale,
Majestati Divinam illam in terris repræsentanti in-
hærens. Tractat inter cætera quoque excelsa *SERENITATIS TVÆ* Jura ac Privilegia Metallica,
Burggravis Norimbergensibus ac Marchionibus Branden-
burgicis Meritorum gloriâ in Cæsarem, in Impe-
rium, in universum denique Orbem Christianum su-
per Æthera notis, ab Imperatoribus ac Regibus Ger-
manicis benignissimè concessa ac confirmata. Cui
igitur justius quam *SERENITATI TVÆ* Avita-
rum non minus Regionum quam virtutum plane He-
roicarum ex asse Heredi illa offerri potuisset? Post-
quam enim Divinæ, cujus in arbitrio sunt Regna ac
Principatus, Providentiæ, placuit, post præmatura *SERENISSIMI FRATRIS TVI*, Divæ ac æternæ
memoriæ Principis, fata, *TIBI*, in quo unica salutis
spes supererat, Fasces Principales conferre, simul uni-
versum quoque Regalium à Divis *MAIORIBVS*
tuis Jure hæreditario acceptorum cumulum in tuos
ceu *SERENISSIMI ATLANTIS* nostri, humeros
transtulit. Liceat igitur mihi tenue hoc, quod circa
Regalium articulum haud postremum occupatur Me-
letema *SERENITATI TVÆ* humillimo cultu con-
secrare

fecrare. Cernimus passim inter Mortales vel suavissimorum florum, quos nascens ver producit, vel pomorum selectiorum, quæ dives autumnus suppeditat, primitias in venerationis aut affectus singularis tesseram offerri. Quin & ipse *DEVS T. O. M.* à Populo quondam suo Judaico, non Animantium tantum, sed & quarumcunque, quas alma Mater Terra edit, Frugum primitias sibi vindicasse sacris Oraculis edocemur, ut hoc quasi argumento esset, à cœlesti ipsius be-
dignitate proficisci, quod campi floreant, arva vireant, pecora fœcundentur. Quid igitur æquius, quam studiorum quoque primitias *TIBI, SERENISSIME PATRIÆ PATER*, devotissimo affectu sacras facere? Accessit præterea, tum gratia quâ, Parentem meum hætenus maectasti, singularis, tum ingenta, quâ erga omnes uteris, clementia à Serenissimis Majoribus tuis, qui illud jam dudum consecuti sunt, ut non solum subditorum sed totius Germaniæ *Amor & Delitiæ* appellari meruerint, jure quasi hæreditario accepta. Quo ipso Optimi Principes cœlestia sidera imitantur, quippe quæ illud divinum ac plane singulare habent, quod non tantum vim suam in majora Universi hujus corpora diffundant, sed & in minora ac singula illam descen-

descendere patiantur. Nolo in præsentī vel in reli-
quas tuas, *PRINCEPS SERENISSIME*, vel in
FAMILIÆ BRANDENBURGICÆ, quæ vir-
tutum ac Meritorum gloriā orbem jamdudum im-
plevit, adeo ut Joachimi Camerarii elogio: * *sive*
rem militarem spectemus, sive alias laudes, Gravitatem,
Magnanimitatem, Animi Constantiam, Mansuetudi-
nem & Humanitatem, vix inveniantur quorum tam
excellens virtus fuerit, ut sit cum SERENISSIMA
DOMO BRANDENBURGENSI comparanda:
laudes excurrere, ne soli lucem afferre videar. Sicu-
ti enim ille volucrum Rex Aquila recto volatu ad si-
deratendit, ita Aquila Brandenburgica ad fastigium
adeo excelsum evasit, ut quo amplius ascendat, ferè
non habeat. Et quid Augustô Borussiae Rege majus
nominari poterit, cui proinde Regia meritò sceptrā,
postquam Reges potentiā æquabat, capeffere fas fuit,
ut quem hætenus virtutum verè Regiarum gloria mille
lauris decoravit, Regium Diadema, cum majus nihil
superesset, cingeret. Ast quam memorabile illud
cœlestis Providentiæ signum est? Quanta Regimi-
nis tui felicitas? quod hostilibus turmis, quorum
iusulti-

* In Proëm. ad Aphthon. Progymnasm. Limnaeus Lib. 5. cap. 7. juris
publ. n. 5.

insultibus Ditiones *TVÆ* tam'grāviter non solum
premebantur, sed ferè opprimebantur, â finibus pa-
triiis tantâ suorum clade propulsis, Bavarisque uno me-
morabili prælio debellatis, nunc Terris Tuis quies,
otium ac securitas refulgeat, eæque jam lætiores ac
talem faciem induant, qualem ille lucis Auctor Titan
post asperam Hyemis inclementiam Orbi reducit.
Quamvis enim hinc Tagus ac Padus, hinc Rhenus &
Danubius, hinc Vistula ac Mosella Armis Machina-
rumque bellicarum boatu adhuc resonent, ac undas
suas Belligerantium sanguine tinctas Æquori misce-
ant, quamvis Regna ac Provinciæ florentissimæ pas-
sim devastentur evertanturque, ac totus fere Orbis
præliis ac inecndiis fumet, tuæ tamen Ditiones jam re-
spirare incipiunt, exitiali Bellonæ flammâ ex longin-
quò solum micante. Concede igitur *PRINCEPS*
SERENISSIME, ut inter festivas Tuorum accla-
mationes mihi quoque Vota devotissima jungere, &
SERENITATI TVÆ de reductâ ac firmatâ secu-
ritate publicâ humillimo affectu congratulari liceat.
Quod si enim etiam Ethnici segetem divitem, armen-
ta foecunda, tempora quieta ac secura omnem deni-
que

que felicitatis cumulum Principi suo unicè
tribuebant, & exinde illum à Diis singulari-
ter diligi augurabantur, seque tali Principe
felices prædicabant, quin mihi quoque fas
erit ex restauratâ Ditionum tuarum securi-
tate, insignem Regiminis tui felicitatem
agnoscere, ac ex faustissimis huius auspiciis,
prospera ac secunda quævis porro ominari.
Largiatur solum *NUMEN, TER OPTI-
MUM, MAXIMUM*, ut Patria dilectis-
sima, nullâ unquam hostium irruptione per-
terreatur, sed quieta ac secura vireat, vigeat,
floreat, ac jucundis potius & festivis igni-
bus, quàm ferali Bellonæ flammâ colluce-
scat: Et quanta denique lætitiarum leges,
ex auspiciatissimis Serenissimæ Sororis tuæ
WILHELMINÆ CAROLINÆ, à Se-
renissimô Principe ac Dominô *GEOR-
GIO AVGVSTO*, Electoratus Brunsvi-
censis Hærede, in Thalami sociam nuper
electæ, quâ nil absolutius miratur ætas no-
stra, & in quâ natura virtusq; consummatis-
simam dignitatem cumularunt, nuptiis non

B

Aulæ

Aulæ tantùm Hannoveranæ ac Onoldinæ,
sed universæ Germaniæ nunc exsurgit?
Vive igitur *SERENISSIME PATRIÆ
PATER*, salus, spes ac felicitas nostra! TE
salvô, salva est Patria, florebunt Urbes, resur-
gent Pagi, virescent prata ac nemora, nec
quicquam felicitati nostræ præter æternita-
tem addi poterit. Quod superest, ut hæc,
quas ad Thronum Tuum devotissimo cul-
tu, advolvo pagellas, benignissimis gratiæ
tuæ radiis collustres, easque cum Auctore
clementiæ Tuæ commendatas habeas, est
quod humillime rogo.

SERENITATIS TUÆ

Subjectissimus & devotissimus Servus

JOHANN HERMAN STAUDACHER.

PROOEMIUM.

Cogitanti de argumento Dissertationis Inauguralis, quod raritate pariter ac dignitate suâ se commendaret, vix aliud magis arridebat, quam quod in presenti sisto, de Regali Mineralium mediorum ac infimorum jure: Sive enim argumenti vix satis explorati, neque pro merito hæctenus discussi, dignitatem spectes, sive juris interpretum circa spissum hunc juris articulum mirificè dissentientium disceptationes consideres, sive denique ad litium ac controversiarum, quæ ex materiâ hæc difficili, quam proinde possum Eridis haud incongrue vocat Eisenhart. Tract. de Regali metallifodinarum jure. cap. 2. §. 42. quotidie enascuntur, frequentiam animum intendas, maximum sane ejus pondus nullò negotiò deprehendes. Unde circa argumentum hoc illustre, arduum, ac sublime experimentum facere, ejusque viscera, pro tenuitate ingenii recludere, opera pretium visum. Utque hoc eò felicius efficiamus, non tam à placitis juris civilis, quod Doctores plerumque facere solent, quos eo nomine solidè taxant Magnific. Dn. Hertius Diss. de superioritat. territ. §. 34. Eisenhart. d. cap. 2. §. 12. & novissime Dn. Hornius in disquisit. de Regali metallif. jure aph. 15. quam potius juris publici nec non Privilegiorum ac Ordinationum Metallicarum fontibus, ut & hodiernâ Imperii Praxi, quid circa mineralia media ac infima, uti vulgo vocari solent, provisum, derivare laborabimus. Et quamvis non defuerint alia illustria juris themata, exercitiò Academicò haud indigna, insuper mineralium materia in se spectata ad Physicorum magis scholam, quam palastram juridicam pertinere videatur, ipsi tamen etiam si in eâ inveniunt, quod accuratioris disquisitionem omnino mereantur. Non enim in genere fossilium naturam & causas examinare

B 2

suscipi-

fascipimus, cum hanc operam alii jam ex professo navarint; sed tantum mineralium mediorum ac infimorum materiam tractare aggredimur, ut quid jura, Leges, ordinationes ac statuta circa illam disponunt, statuunt, ordinant, probant, improbant, perlustremus, quaque ex Physicorum scholâ ad illustrandum unum vel alterum dissectionis hujus articulum, non plane pratercunda fuerunt, remissivè potius allegemus, quàm, uti à Physicis fieri solet, latius disputemus: Et quamvis à Doctoribus circa mineralium materiam hinc inde varia consignata deprehendantur, vix tamen eam satis explicatam ac exhaustam esse, notabiliter monet Heigius part. 1. Quæst. 13. n. 1. Ex Publicistarum enim ac Feudistarum numero multi in genere quidem materiam illam delibarunt, inprimis Excellentiss. Dnus Sueder. Introduct. in jus publ. Part. Spec. Sect. 2. cap. 15. aph. 9. Illustris Dnus Krebsius Camera Imperialis Assessor splendidissimus tractat. de Ligno ac Lapide Part. 2. class. 3. Sect. 1. ut & Dn. à Seckendorff Teutsch. Fürsten-Staat. §. 3. cap. 1. per tot. peculiaribus autem tractatibus illustrant, Dnec. in corpore juris Metallici. Ioh. Guid. Volaterranus tractat. de Mineralibus Dn. Eisenhart. de Regali jure metalli fodinarum. singulariter vero de fodinis Anglicis extant Iohn. Pelti Fodinae Regales Angliæ. Dissertationibus autem enuclearunt Dn. Lyncker de jure Minerarum. Dn. Stryke de jure Principis subterraneo. Strauß de jure Principis circa fodinas metallicas, nec non novissime Dn. Hornius de Regali Metall. fodinarum jure ut & Meibomius de origine fodinarum Harzicarum. Protimisin denique metallicam doctè enodavit Excellentiss. Dn. Mollenbec. Patronus atque Praceptor æternum venerandus. in dissert. de Regali Protimiseos metallicæ jure quò etiam pertinent Sebast. Spans Berg-Ortheile, nec non cit. Dn. Hornii dissert. de hypothecâ legali in fodinis & partibus metallicis. Ast qui mineralia viliora ex professo examinaverit inter ?Cros neminem adhuc licet diligenti habitâ inspectione, deprehendere licuit, cum nonnulli extremo saltem digito ea attigerint, plerique autem sicco plane pede pratergressi fuerint, ut proinde tanto magis opera pretium visum materiam hanc presenti dilucidatione illustrare. Quâ in sententiâ nos eò magis confirmavit, quod ea non solum in Patriâ nostrâ, cui nati esse debemus, haud ita pridem valde agitata fuerit, & hodienum agitur, sed & maxima ?Ctorum præsertim antiquiorum pars ad juris justitia-

justinianeitrutinam jus metallicum metiens circa hunc articulum erroneam plane ac observantia Germania è diametro contrariam opinionem secuta fuerit, quos propterea, eâ qua par est modestia, refellere abs re duximus. Quod enim bene ac solide monet Ertl. in præloquio Theatri superioritatis territorialis pag. 2. & 3. dum scribit: Plurimos in materiâ juristarum territorialis spinosarum disputationum voragine exinde graviter hallucinatos fuisse, quod illam ex antiqui juris Romani Principiis ac argumentis solum metiri voluerint: addens: Summorum Germaniæ Principum archiva & celebrium curiarum cancellarias, plus uno mense prodesse posse, quam laboriosam Baldi aut Accursii elucubrationem: idem nobis de mineralium jure ex superioritate territoriali ceu primâ suâ scaturigine profluente asserere licebit, ut adeo forsannnon admodum improbanda illorum sententia, qui negotia metallica singulari plane jure censent. conf. Dn. Horn. cit. disq. aph. 26. Divina interim Majestatis auxilium circa sublimem hunc Majestatis articulum, Lectorisque applausum demisse obsecramus.

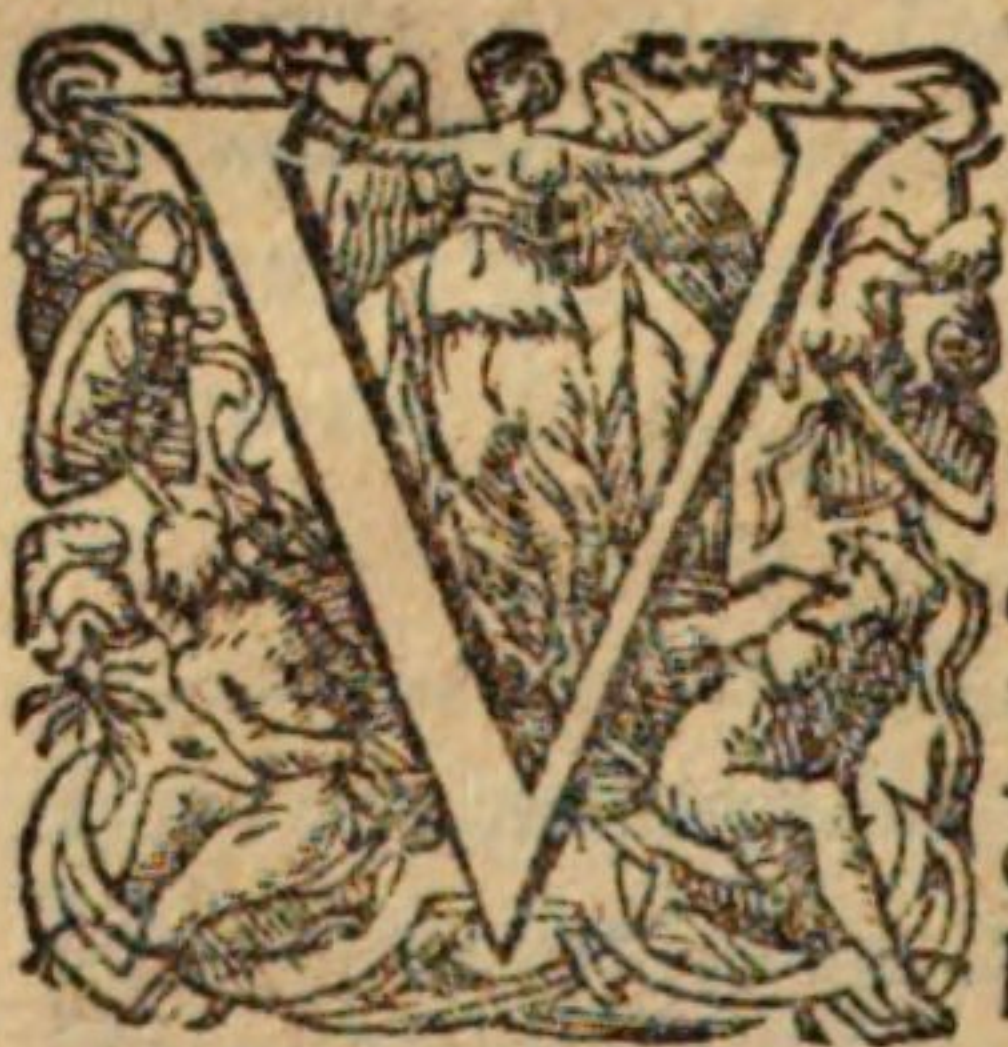
JEHOVA NOSTRIS ADSPIRET CONATIBVS!

CAPUT I.

Nominis & Rei evolutionem itemque distributionem explicans.

APHORISMUS I.

*Onoma-
tologia si-
stens*

*1. Etymo-
logiam
investi-
gatio vo-
cabuli
Regalis.*

T argumenti propositi adyta eò feliciter reclu-
damus, SYNTHETICE illud investigare, &
ea quorum perspectio prænotalis esse solet,
statim in procursu prælibare placet. Ad ex-
emplum itaque tam Philosophorum, quam
Jcutorum, telam ab Etymologiâ exordiemur,
cum licet potior rerum, prior tamen verborum
habenda sit ratio, teste Ulpiano *in l. 1. ff. de j.*
& j. ac ex nominis interpretatione facilius rei
ratio innotescat: *Electa. scaliger. in loco de nomine p. 323.* A REGA-
LIS itaque vocabulo auspicaturi, natales ejus & significationem
operosè inquirere non laborabimus, cum jam tum alii hanc ope-
ram ex assè præstiterint, & cum primis Sixtinus *de Regalib. cap. 1.*
num. 1. seqq. Carpz. *de Regalib. cap. 1. aph. 1.* Excellentiss. D. Sueder.
introduc. in jus Publ. Part. Spec. Sect. 1. cap. 4. §. 2. Illud saltem
hoc loco notamus vocabuli hujus originem à Rege communiter de-
duci, quò nomine Imperatores Romani à Feudistis indigitantur
1. F. 26.

1 F. 26. ibi: Si vero ad Regem non venerit. 2. F. 34. & 54. Pruckman, de Regal. c. 1. num. 1. Rationes autem cur Regalia potius quam imperatoria vel imperialia appellentur, assignat Sixtinus d. cap. 1. num. 2. conf. Dissertatio elegantissima Dn. Waldneri de Freundstein de Diplomatis Germaniae Imperatorum & Regum, habita sub praesidio Magnif. Dn. Hertii Sect. 2. §. 1.

*Expositio
vocabuli
Minera-
lium.*

MINERALIUM autem vocabulum quod attinet, à mineris sive venis ac meatibus terrae metallicis, è quibus mineralia eruuntur, illud descendere in propatulo est. Ziegler. de jurib. Majest.

cap. 19. aph. 1. Mineræ vero à vocabulo barbaro myne, quod cuniculum significat, derivantur, unde & minare nihil aliud est, quam cuniculos agere, germ. miniren. Vossius de Vit. Sermone lib. 2. cap. 12. pag. 246. Thesaurus Fabro-Buchnerianus vocab. Minera.

MEDIA autem propterea dicuntur, quia mediam naturam inter lapides, gemmas & metalla in specie dicta habent, uti ex Physicorum scholâ inculcant Sennert. Epit. natur. scient. lib. 5. cap. 1. Strausfius Isagog. Physic. Part. Special. lib. 3. cap. 1. ubi & definitionem addit. Ex Jctorum autem numero suffragantur. Struv. Syntagm. jur. feud. cap. 6. aph. 26. num. 7. Ziegler. d. c. 19. aph. 2. INFI-

*Explana-
tio voca-
buli Me-
diorum.*

MORUM vero appellatione denotamus, quæ postremum locum in mineralium regno occupant, de quibus infra cap. 4. aph. 59. dicendi locuserit.

JURIS denique vocabulum à jussu communiter deducunt, cum nihil aliud sit, quam quod vel natura, vel civitas, vel populus vel consuetudo jubeat. vid. Feltmann, ad lib. 1. Tit. 1. Pand. aph. 3. Bachov. ad Trentler. disp. 1. Thes. 1. & Wissenbach. ad Pand. disp. 1. tit. 8.

Infimorum.

Jure.

APHORIS. II.

Pertractatâ aliquo modo Etymologîâ pauca de HOMONYMIA prædictorum vocabulorum annotemus. REGALIUM autem acceptio uti in jure nostro varia esse solet, & modo majora, modo minora designat, ita hîc loco minora sive fisci jura, quibus emolumentum ex mineralibus Majestati in Republicâ obveniens accensetur, indagamus, Jung. Sixtin. cit. cap. 1. num. 8. Ubi Hotoman-

num, Regalia præcisè pro feudis Regalibus accipientem, solide per-

*2. Homo-
nymiam.*

perstrin-

perstringit. Porro MINERALIUM non una & simplex, sed varia est usurpatio: Accipitur enim vocabulum hoc, modo LAXE & GENERALITER, modo STRICTE & SPECIALITER. Priori significatione respectum universalem includit, ac quodcunque fossilium genus ambitu suo complectitur, dum non solum mineralia media ac infima, quæ vocantur, ut & lapides ac gemmas sed & metalla in specie sic dicta includit. Sperling *d. cap. 4.* Vicissim METALLORUM vocabulum, vel STRICTE, vel LATE, vel LATISSIME accipitur. Prior acceptio est Wefenbeccii *de feud. c. 12. n. 5. & cons. 60. n. 30.* Ubi metalla ad auri & argenti fodinas solum restringit. LATIUS sumitur à Luc. de Penn. & Rebuff. quos refert, Faust. *class. 6. ord. 562.* ad septem metallorum genera illud extendentibus. LATISSIME autem accipitur à Calvino *in Lexico jur. p. 127. verb. metallum*, ita, ut omne quod ex terrâ effoditur denotet, add. *l. 9. §. 2. 3. l. 13. §. 5. ff. de usufr. l. 1. §. f. ibique Gothofred. l. 2. de reb. eor. qui sub. tut. Perez. ad d. Tit. cod. de metallar. & met. n. 1. l. 8. §. est pœna ff. de pœn. A. B. c. 9. verb. & alterius cujuscunque generis metalli*, Goedd. *ad l. 17. ff. de V. S. n. 10.* Klock. *de arar. lib. 2. cap. 27. n. 16.* Myler ab Ehrenbach *de Princ. & stat. imp. p. 2. c. 69. aph. 5.* Similiter ARGENTARIARUM vocabulum tam latè patet, ut quæcunque fossilia comprehendat Myler *cit. l. meretur huc apponi quod scitè & appositè tradit Dn. à Seckendorff. cit. cap. 3. vom Bergvercks Regal n. 1. in verb. Bergverck nennet man solche Oerter, allwo allerhand Metallen, Erz, Mineralien auch köstliche Steine gefunden, ausgegraben auch zubereitet werden, als da ist, Gold, Silber, Kupffer, Zinn, Bley, Eisen, Quecksilber, Alaun, Vitriol, Schwefel, Kobold, daraus blane Farb gemacht wird, Menning und Cinober, zu rother und gelber Farbe, Spiesglaß, Bergsalz, Jaspis, und andere köstliche Marmel und Steine* quem refert Dn. Sueder, *Part. Spec. Sect. 2. cap. 15. aph. 12.* Frequentius tamen & magis propriè mineralia à metallis nobilioribus, segregantur, ac mineralia tantum media ac infima denotant, & hæc quidem vel CONJUNCTIM, vel SIGILLATIM considerata. CONJUNCTIM quatenus in genere & promiscuè mineralia tum media

media tum infima complectuntur, atque metallistantum nobilioribus contradistinguuntur. SIGILLATIM quatenus specialius vel media vel infima denotant, ac modò huic modò illi vocabulo aggregantur, quam posteriorem etiam acceptionem in præsentitratatione nostram facimus. Pariter terminus MEDIUM non uno eodemque significato accipitur. In sensu nativo ac vulgari denotat: quod æqualiter distat ab extremis: quo pertinet illud Horatii, 1. epist. 18. v. 9. *Virtus est medium vitiorum utrinque reductum.*

In quo sensu etiam præsens velitatio vocabulum hoc considerat. Denique JURIS vocabulum diversimode quoque accipitur, & vel notitiam ac administrationem boni & æqui indigitat, ac exinde in Naturale, gentium, civile, municipale, feudale &c. dispescitur, quæ acceptio etiam hujus loci est: vel interdum licentiam potestatemque significat Lucanus v. 274

Cum mihi rostra tenere

jus erat.

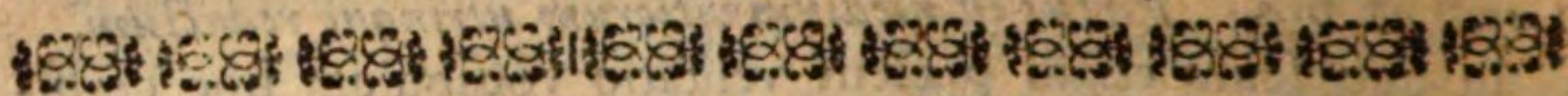
Hæc de varia vocabulorum horum acceptione.

APH. III.

3. Synonimi-
miam

Ad SYNONIMIAM pedem ut promoveamus series propofita efflagitat. Quod itaque Regalia attinet variis ea nominibus insigniuntur. Nonnunquam enim jura Majestatis, Sacra Regni, interdum jura Imperii, Sacra Sacrorum nuncupantur Einsiedel de *Regal. cap. 1. n. 13.* in vernaculâ nostrâ respectu Imperatoris *Kayserliche Hoheit und Reservaten.* Dn. Sueder *Part. Spec. Sect. 1. cap. 4. n. 5.* quoad Principes *die Landsfürstliche Hoheit und Obrigkeit* quantum ad civitates verò imperiales *die Lands-Herrlichkeiten* vocantur. Schrader in *consilia Borcholt. p. 2. cons. 18. vers. similiter* quoque Struv. *Synt. civ. ex. 4. §. 79.* Magnific. Dn. Hertius de *super. territ. §. 6.* Mineralia verò media ac infima synonymicè vocantur semimetalla, metalla viliora Carpz. *jurispr. for. P. 2. const. 53. def. 3.* infimi generis metalla Klock. de *arar. lib. 2. cap. 33. ab init.* metalla inferiora sive ignobiliora. Eisenhart. d. *tract. cap. 2. §. 52.* mineralia media viliora Struv. d. *aph. 26. n. 7.* quem sequitur Excellentissimus Dn. Reyser Jctus celeberrimus, Consiliarius Hassiacus gravissimus & judicii aulici, quod Marburgi est, Assessor meritissimus

mus Patronus summe venerandus in Responso von dem Recht der Salpeter Gruben quod extat inter Dni. Fabiani Wilderici Strengs casus illustres ord. 32. investigat. 1. Rat. dubit. 1. pag. 373. Nostro idiomate Mineralien, Mineren, Seckendorff, Teutscher Fürsten Staat. d. p. 3. cap. 1. unvollkommene Metallen Dn. Lyncker Resp. 9. n. 26. untermetallen und Mineralien. Marggraffl. Brandenburgische Bergordnung d. A. 1619. art. 23. §. 6. & 7.

CAPUT II.

Realem Regalis hujus descriptionem & divisionem exhibens.

APHORISMUS I.

Pragmatologia proponens i. in genere.

Pragmatologia januam ad interiorē rei ipsius investigationem aperit. Prælibatis igitur iis, quæ ad nominis evolutionem pertinent, ac prænotalia esse solent, ad REALIA progredimur, quæ vel GENERALIA sunt, vel SPECIALIA. GENERALIA repræsentabunt convenientem Regalis hujus descriptionem ejusque distributionem. Primo igitur rei ipsius delineatio subjicienda, & quid propriè sit mineralium mediorum ac infimorum Regale ventilandum.

tum definitionem.

Quamvis autem in Regalium definitione mirè dissentiant interpretes, & varii varias producant. Carpz. de Regal cap. 1. aph. 5. quas longo ordine recenset ac examinat Einsiedel. de Reg. c. 1. n. 17. seq. tamen eas specialius rimari nostri non est instituti, sufficiat nostro nunc intervire proposito, & quid sit mineralium mediorum ac infimorum Regale determinare. Nempe est **SUPREMA POTESTAS MAIESTATI IN MINERALIA MEDIA AC INFIMA IN FUNDO PUBLICO VEL PRIVATO EXTANTIA COMPETENS, AD SALUTEM, DECUS, ET EMOLUMENTUM REIPUBLICÆ.**

Genus

Genus itaque PRIMO constituimus POTESTATEM. Quod vocabulum diversimode accipitur, ac modò respectu Magistratus Imperium, modò respectu liberorum patriam potestatem, modo respectu servorum dominium denotat. *l. 215. de V. S.* ubi vid. Gædd. Ziegler. *de jurib. Majest. lib. 1. cap. 1. aph. 10.* Addimus (2.) SUPREMAM, ut discernemus à Magistratus potestate, quæ cum sit nudè administratoria, & ad facultatem judicandi restricta, ad Majestatem, itemque superioritatem, jure proprio competentem, territorio cohærentem, ac ad hæredes perpetuo transitoriam haud accedit. Ziegler *d. cap. 1. aph. 12.* Franzk. *ad tit. de jurisd. n. 56.* MAJESTATIS autem vocabulum quod (3.) attinet, eo sensu hoc loco accipimus ut idem ac Imperium summum, potestatem summam, velut græco idiomate vulgo efferri solet τὸ κρείον denotet. Quamvis enim Majestas etiam dignitati interdum tribuatur, quo sensu Prætori eam adscribit Paulus *in l. 9. ff. de jurisd.* illud tamen improprie & abusive fieri, post Franzk. *ad tit. de offic. Prat. n. 16.* recte notat Ziegler *d. c. 1. aph. 4. & seq.* ubi ambiguitatem & diversam acceptionem hujus vocabuli continne explicat. Diximus denique *ad Salutem & decus reipubl.* Quod firmat Fridericus I. Imperator in oratione quam pro vindicandis in Italiâ Regalibus ad Episcopos ac Proceres habuit, ibi: *quoniam Deo placitum est, nos Imperii gubernacula administrare, ob eam rem, quia ad dignitatem & salutem ejus pertinere videntur &c.* Sigonius *lib. 12. de Regn. Italia.* Carpz. *de Regal. cap. 1. aph. 5. in fin.* Addimus etiam ad EMOLUMENTUM REIPUBLICÆ, sive commoda fiscalia, ut ex fine horum Regalium apparebit vid. *aph. 17.* Reliqua definitionis verba cum partim in onomatologia satis enucleata, partim materiam objectivam designent, de hisce deinceps dicendi locus erit.

Declaratio vocabuli potestas.

Aph. 11.

Pergimus ad DIVISIONEM eamque tum COMMUNEM, tum NOSTRAM. COMMUNEM quod attinet, distributionem Regalium varii varie adornant. Juxta vulgarem & communem

tum divisionem eamque vel communem

rum no-
stram.

partitionem Regalia in majora & minora dispescuntur. Dd. *ad. tit. qua sint Regalia* 2. F. 56. Rosenthal. *in synops. feudal c. 5. conclus. 2. n. 1.* aliique passim, quorum catalogus refertur à Carpz. *cit. cap. aph. 9.* Aliam distinctionem suppeditat Einsiedel *Tract. de Regal. cap. 1. n. 59.* Regalia in ea, quæ ad essentiam Majestatis spectant, & illa quæ existentiam tantum ejus respiciunt, distribuens, hæcque posteriora demum in majora & minora secans, quam in præsentī inquirere non vacat. Quamvis autem Regalis hujus, circa quod in præsentī occupati sumus, una ferè eademque facies ac conditio esse videatur, non tamen inepte vel ratione **CONSTITUTIONIS**, vel pro diversitate **OBJECTI** aliter atque aliter, considerari poterit. Sic enim (1.) ratione **CONSTITUTIONIS** vel singulari investiturâ ac privilegio, vel præscriptionis titulo acquiritur. (2.) Ratione **OBJECTI** dispesci potest, quatenus, vel 1. circa mineralia **ILLIQUABILIA**, quo nomine terræ minerales à nonnullis indigitantur vel **LIQUABILIA** sive succos minerales, hosque iterum vel **PINGUES**, vel **NON PINGUES** versatur, quæ distinctio est Straußii *Isagog. Phys. Part. Spec. cap. 1.* Vel 2. quatenus mineralia **NATURALIA** seu quæ in fodinis reperiuntur sine artis ope à naturâ fabricata, qualia sunt: Argilla, Marga, creta, Rubrica nativa, Terra Lemnia, Armena &c. Sal nativus, Sulphur nativum, Antimonium, Minium nativum, Auri pigmentum, Chrylocolla nativa, Naphta, Petrolium, Bitumen, carbones fossiles, cespes bituminosus, Asphaltum, succinum, sperma ceti, Lapides, tum mediæ naturæ, tum Saxa, vel **ARTIFICIALIA**, quæ artis opera in materiam lucidam rediguntur, in quorum numero sunt, Rubrica factitia, calx, gypsum, tal factitius, Nitrum, Alumen, sulphur factitium, ambitu suo complectitur vel uti 3. accuratius distinguit Sperling. *Synops. Phys. lib. 6. cap. 8.* quatenus vel circa **TERRÆ**, vel **SALIS**, vel **SULPHURIS** vel **BITUMINIS** species occupata est, cujus vestigiis in præsentis Meletematis investigatione insistere placet, de quo plura vid. *infra cap. 4. aph. 41. seq.* Denique ratione **EFFECTUS** dividī potest Regale nostrum, quatenus canon vel **CERTUS** vel **INCERTUS**, ac vel decima, vel septima, vel alia portio Majestati exinde præstatur, conf. *infra cit. c. 4. aph. 63.*

CAPUT

CAPUT III.

*Causam efficientem & finem Regalis hujus
adumbrans.*

Aph. I.

CONsideratis thematis GENERALIORIBUS ad SPECIALEM *II. in spe-*
 quæ faciunt tractationem, in CAUSARUM, tum EXTER- *cie causas.*
 NARUM, tum INTERNARUM evolutione positam, progredi-
 mur, Hanc per CONSENTANEA, non minus quam DIS-
 SENTANEA delibaturis principio quoad externas CAUSA
 ΠΡΟΚΑΡΤΑΡΚΤΙΚΗ Regalis hujus excutienda, eaque vel IMPUL-
 SIVA vel VERA IMPULSIVAM quod attinet eam in utilitate pub-
 licâ positam esse dicimus: cum enim terra non solum foris varii ge-
 neris fœtuum, frugum, stipitum, arborumque sit fertilissima, sed &
 incredibiles thesaurorum subterrestrium divitias alvo suo recludat,
 proinde haudquaquam in ejus superficie subsistere voluit industria
 humana, sed *perrumpere amavit saxa*, Horat. ac in profundum ire &
ipsa terra viscera rimari, Ovid. I. *Metam.*

Itum est in viscera terræ.

quæque necessitati humanæ inservirent, in abditissimo telluris sinu
 inquirere placuit. Excell. Dn. Mollenbeccius *laudat. dissert. de Rega-*
li Protim. metall. jure §. 10. Unde insignem generi humano uti-
 litatem accedere, nemo facile diffitebitur, conf. *Genes. II. vers. 11. &*
12. Dent. 8. v. 9. Esai. 2. v. 7. Matthæsius in *Homiliis Sareptanis Ho-*
mil. I. Ordinat. Metall. Casimir. & Georgii Marchion. Brandenbur-
gic. Anno 1521. Typis evulgata art. 1. Ut enim metalla nobiliora, au-
 rum argentum, ferrum &c. absque quo nec agricultura nec reliqua
 opificia vix commode exerceri possunt, taceamus, quid quæso uni-
 co sale ad usus humanos magis necessarium? quippe quo Morta-
 lium genus non magis quam ipso Lucis Autore sole carere potest.

Nec Nitri, Sulphuris &c. utilitatem hoc præsertim seculo Martiali satis conspicuam quisquam negabit, nisi qui mineralium horum usus, quem in expeditionibus bellicis ac confectione præsertim pulveris pyrii præstant, prorsus, sit ignarus. Sicuti autem perquisitio metallorum ac mineralium quorumcunque singulare Reipubl. commodum affert. Dn. Hornius *cit. disquis. aph. 20.* Ita supremis Rerum publicarum Gubernatoribus diligentem operam dandam esse, ut omnes territorii sui partes bene explorent, ac exploratas eò deducant, ut etiam terra largiatur & effundat ea, quæ intra viscera abscondita habet, benè monet Obrecht *im Politischen Bedencken und Discurs, von Verbesserung Land und Leute, und Anrichtung guter Policey &c. Tit. XI. n. 37. seq. pag. m. 100. & 101.* confer: Aristoteles *lib. 1. de Republ. c. 1.* nec non Autor Anonymus *des kurtzen Bedenckens, vvelcher massen ein Stand des Reichs so mit grossen Ausgaben beladen, sich derselben entledigen, auch seine Gefelle und Einkommen verbessern mæge Tit. 4. §. 20.* Unde fodinas metallicas, cor & vitam Provinciæ esse tradit, insimulque præclara elogia cumulat Ernest. Cothmann. *cons. 1. num. 110. vol. 4.* Jung. Naurath. *ad Hippolit. à Collib. de increm. urb. c. 10. p. 146.* ac Fodinarum exercitium non solum jure naturali ac Gentium permissum, sed & fodinæ ipsæ apud omnes ferè gentes, quin & apud ipsos quoque Barbaros singulari favore dignæ judicatæ, singularibus quoque Legibus omni tempore munitæ fuerunt; ut adeò studium metallicum Principi summâ curâ promovendum, bene suadeat Klock. *d. Tract. de Arar. lib. 2. cap. 26. n. 1.* Add. quæ ex Diodoro Siculo refert Eishart. *d. Tract. cap. 2. §. 59. n. 2.* jung. Excellentissimus Dn. Mollenbecc. *prælaudatâ dissert. §. 10.* ubi prædicta exemplis pluribus luculentissime firmat: nec non Faust. *class 20. ord. 1586.* Unde questum ex fodinis resultantem Principum mercaturam vocat Scipio *Amirat. lib. 3. Diss. Polit. in Tacit. discurs. 8.* quem & refert cit. Dn. Mollenbecc. *d. dissert. §. 7.* Et quamvis utilitas hæc in metallis potissimum nobilioribus sese exserat, reliqua tamen etiam fossilium genera fructu suo non carere, quin potius largissimos proventus ex iisdem redundare in aprico est.

Quod CAUSAM EFFICIENTEM VERAM Regalis huius *vel verā*
attinet, eam iterum subordinamus in REMOTAM & PROXI- *eamque,*
MAM. REMOTAM vulgo constituunt (1.) Sumtum ac impen- *vel remo-*
sarum quas fodinarum cultura effligit, amplitudinem *l. 13. §. 6. ff. tam que*
de usufr. ac exinde infecutant privatorum derelictionem. Cum *est sum-*
enim (1.) horum facultates oneribus hisce sustinendis vix pares es- *tuum*
sent, inde ne materia Reipubl. adeo utilis in privatorum fundis *amplitu-*
latens æternā quasi nocte, sepulta jaceret, supremis Rerum publica- *do*
rum gubernatoribus omne fodinarum jus delatum esse contendunt,
ut ita quod à privatis non potuit præstari, publicis operis compen-
saretur, uti post Arnisæum ingeminat Klock. *de arar. l. 2. cap. 27.*
num. 2. Præterea cum (2.) lucrum, quod ex metalli-fodinarum
culturâ interdum speratur, ad eò incertum sit, ut proinde emtio
partis metallicæ emtioni aleæ, de quâ Pomponius *in l. 8. §. 1. de*
contrah. empt. mentionem injicit, compareretur, Eisenhart. *d. Tract.*
cap. 4. §. 23. ac sumtus sæpius cum fructibus collati, hosce longè
superent; hinc ne privati, si ipsis indistinctè & pro lubitu fodinas
instituere liceret, facultates suas, quas augeri potius, quam dimi-
nui Reipubl. interest lucri aviditate illecti exhaustirent, insimulque
negotiationes & agriculturam, à quâ tamen subditos avertere pu-
blice damnosum. *auth. Agricultores C. de Pignorib. l. 1. pr. ff. de feriis*
l. 1. 15. 20. in fin. pr. Cod. de agricult. desererent, provide constitue-
runt Principes ne cuivis promiscue & non nisi impetrato prius spe-
ciali superioris consensu fodinas colere liceret. Add. Linck. *d. Dis-*
sert. de metallis eorumque fod. Accedit. (3.) Quod si fodinæ Pri-
vatorum solum arbitrio absolute relinquerentur, omnisque metal-
lorum dispositio penes ipsos solum esset, seditiosi, dum media ac in-
strumenta, quibus in Reipubl. detrimentum abuti possent, in ma-
nibus haberent, facile occasionem arriperent, arma fabricandi, fa-
bricatorum auxilio rebelliones turbasque pro lubitu excitandi, quod
ut præcaverent supremi Regnantes metallifodinarum jus ab ipso-
rum tantum concessione ac dispositione dependere voluerunt.
Quamvis enim rationem hanc, quam & assignat Azorius *instituit.*
Moral.

Moral. Part. III. lib. 1. C. XIII. pag. 50. in ferri-fodinis tantum locum habere existimet Eisenhart. *cit. tract. cap. 2. §. 35. num. 3.* eadem tamen in æris quoque ut & plumbi-fodinis nec non nitrariis ac sulphurariis obtinebit, cum ex ære machinas bellicas majores ac mortaria, ex plumbo globulos quibus sclopeta onerantur, ex nitro autem & sulphure pulverem pyrium confici nemo facile ignoret. vid. Dn. à Seckendorff *Teutscher Fürsten Staat. d. part. 3. c. 1. §. 6. pag. m. 368. §. 12.* conf. infra *aph. 60 seq. §. c. 6. aph. 2.* Quibus (4.) notabiliter suffragatur, quod cum fodinarum, præsertim nobiliorum, cultura haud exiguum metallariorum numerum requirat, hincque ad Carthaginem novam XL. millia hominum in argentifodinis olim occupatos fuisse ex Polybio refert Strabo *lib. 3. Geograph.* Privatae autem potestatis mensuram excedat, tam insignem hominum numerum in officio continere, proinde majore quadam auctoritate ac potentiâ opus erat, ad corpus Metallariorum non solum ritè constituendum, sed & Politiam metallurgicam sartam tectamque conservandam, cui negotio feliciter perficiendo cum ii solum qui summâ potestate pollebant pares essent, non absque gravi ratione his ipsis omnis quoque & absoluta circa metallifodinas dispositio delata ac relicta, ut ita nec fiscus canone suo facile defraudaretur, nec integri ferè metallariorum exercitus quicquam in Reipubl. perniciem molendi occasionem haberent, sed ab ipsis potius Rerumpublicarum gubernatoribus dependerent. Sic enim metallarios olim Salisburgenses Stirensesque cum rusticis rebellibus arma socia contra clerum nobilesque junxisse testis est Petrus Gnodalius *Histor. Rusticanor. Tumult. in Ger. lib. 4. circa fin.* quem exhibet Schardius *Tom. 2. Scrip. German. circa fin.* Similiter in argentariis Bohemiæ Cuthnensibus tempore Ladislai Regis metallarios, avaritiâ præfectorum suorum irritatos, arma cepisse refert Joh. Dubrav. *Histor. Bojem. lib. 31. inf.* Ut itaque omnibus turbis dissidiis ac seditionibus fenestra clauderetur, sapienter Reges ac Principes certa corpora metallica instituerunt, Præfectos ac Inspectores ordinarunt, sub quorum curâ ac speciali directione res metallurgicæ in singulare Reipubl. commodum feliciori successu exercerentur. Eisenhart. *d. cap. 2. §. 59. num. 5.*

Aph.

APHORIS. III.

At cum graviores adhuc rationes, quibus fodinarum Regale *vel pro-*
 Majestati solide vindicatur, supersint, Excellent. Dn. Mollenbec. *xim. m*
cit. Dissert. de Regali Protimis. Metall. jure. §. 4. Hinc pergitur *eamque*
 ad CAUSAM PROXIMAM eamque vel PRINCIPALEM vel *vel prin-*
 INSTRUMENTALEM: PRINCIPALEM constituit supremum *ciptalem.*
 & eminens Principis Dominium, interterritorium, specialiter in sub-
 terranea, mineraliumque fodinas sese exserens. Dn. Mollen-
 becc. *d. dissert. th. 16.* Quemadmodum enim supremus ma-
 chinæ hujus terrestris, rerumque omnium quæ vel vastissimo
 ejus spatio continentur, vel profundo ipsius alvo recludun-
 tur, conditor Deus T. O. M. eminentissimum rerum creatarum
 omnium dominium retinet, ejus autem exercitium Regibus Prin-
 cipibusque vicem ipsius in terra gerentibus, ceu lucidissimo Maje-
 statis suæ speculo ac vicariis concessit. *Jerem. 27. v. 5. & 6.* Unde
 & Dii terrestres ac filii Altissimi salutantur *Psal. 82. v. 6.* eò quod
 Divina Majestas iis potestatem, illi, quam ipsa in universum terra-
 rum orbem habet, supparem tribuerit, quæ non solum in subdito-
 rum capita sed & bona ipsorum se diffundit, quam scite & magni-
 ifice explicat divinus Mystra Daniel. *cap. 2. v. 37. & 38.* dum ait: *Tu*
Rex Regum es, & Deus cœli Regnum & fortitudinem & imperium
& gloriam dedit tibi & omnia quibus habitant filii hominum, & be-
stia agri, volucres quoque cœli dedit in manus tuas & sub ditione tuâ
universa constituit; ut adeo hujus virtute Principes subditorum
 etiam invitorum bona pro salute publicâ moderentur. *arg. §. ult.*
de his qui sui vel alien. jur. sunt. Gail. *lib. 2. obs. 56. &* Dominium
 subditis competens modo quodam singulari restringant. Bech-
 mann. *ad A. B. Ex. 9. num. 53.* quo pertinet illud Plinii in Panegyri.
Ecquid Caesar non suum videat? cujus est quicquid est omnium, tan-
tum ipse, quantum omnes habent. Ita exinde vel suâ sponte pa-
 tet iis qui τὸ κύριον in Republ. tenent, etiam metallorum minera-
 liumq; thesauros, qui non inter postrema cœlestis benedictionis signa
 haberi solent, à Divina Majestate, rerum omnium dominatrice,
 quam ipsi inter mortales repræsentant, concessos, nec non de illis
 liberrime disponendi jus esse. Profluit itaque prædictum supre-

mun mineralium Regale ex superioritate territoriali *der Lands-Fürstlichen Obrigkeit*, quam Imperii Principes ejusdemque status reliqui in territoriis suis habent. *A. B. tit. 9. Wesenbec. conf. 27. num. 28. Peller. in addit. ad Klockii tract. de arar. num. 12.* quam singularibus commentariis illustrarunt Magnus Dn. Hertius: ut & Mingius Dissert. *de super. territor.* nec non Ertel. *theatro superioritat. territor.* alique passim: cujus vigore Imperii Status in ditionibus suis tantum, quantum Imperator in universo Imperio pollent Richter. *P. 1. dec. 4. num. 16. & dec. 15. num. 14. Gail. lib. 1. de Pac. publ. c. 6. num. 10. Knichen. de jur. territor. c. 1. num. 361.* quod commune Publicistarum Porisma singulari dissertatione in Almâ hâc Gissenfi Anno 1660. habitâ exposuit Dn. Eyben postea Camerae Imperial. Aulicor. meritissimus, ut adeo de argumento hoc satistricto plura in præsentia addere non vacet conf. omnino Excellentissimus Dn. Reyser. *prælaudat. Resp. Investigat. 1. Rat. decid. 1. pag. 374.*

APHORISM. IV.

*Vel instru-
mentale.*

*Quam
constitu-
unt Me-
tallarii.*

Sicuti vero mineralia, in terræ cavernis, ex quibus summo studio eruenda, latent, nec etiam adeo perfecta effodiuntur, ut nullo amplius labore, præparatione ac digestionem indigeant, quin potius arte ac igne excoquenda, ideo transimus ad CAUSAM INSTRUMENTALEM. Solent autem in jure nostro, qui metallis ac mineralibus nec non Saxis effodiendis operam navant, eaque ex visceribus terræ deducunt, & in materiam lucidam redigunt, Metallarii vocari. *l. 3. c. de Metallar. & Metall.* Guidius Volaterran. *tractat. de mineralib. lib. 1. tit. 1. per tot.* qui vel sponte hoc vitæ genus, ad quod cuilibet sub certâ tamen lege aditus patebat, eligeabant vel in hâc conditione nati erant Brunnem. *ad l. 1. d. tit.* Hispanis dicuntur *Descubridiores Registratores y de minas de oro plata y otros metales* Perez. *ad d. tit. cod. num. 2.* in vernaculâ generali appellatione mineralium perquisitores vocantur *Berg-Leut, Berg-Knappen, Seckendörffs teutscher Fürsten-Staat. Part. 3. cap. 1. aph. 5. pag. m. 366.* de quorum officiis vide ordinationes metallic. passim. Qui vero unius vel alterius solum mineralis culturæ operam suam

manci-

manciparunt, pro diverso mineralium, in quibus occupantur, respectu diversis nominibus insigniuntur. Sic Salis coctores salinarii Germ. *Hall-Pursch. Fritsch. de Regali Salinar. jure cap 5. §. 6.* Nitri coctores in vernacula *Salpeter-Greber, Salpeter-Sieder. Besold. Thesaur. Pract. Lit. 5. vocab. Salpeter Klock. de arar. lib. 2. cap. 34.* Excell. Dn. Reyser. *Fact. specie cit. Resp. praemissa pag. 370. Edictum Camerale Brandenburgico-Onoldinum d. 1. sept. 1696. circa med. ibi: Daß denen Salpetersiedern: alii aliter vocantur.* De opificiis excoquendi vitrioli, aluminis &c. conf. *Agricol. lib. 12. Vom Berg-Werck, & latè Ercker in Tr. Vom Probiren. lib. 5. per tot. Add. Faustius conf. pro arar. 79. ord. 1164.* Ceterum quanto Reipubl. emolumento olim Aegyptii captivorum aliorumque ad metalla damnatorum operâ usi fuerint, simul & facinorum poenas sumentes, simul & quæstum uberem ex eorum labore capientes, uti eleganter Loquitur Klock. *de arar. lib. 2. cap. 27. num. 17.* refert Salmuth. ad Panciroll. *rer. de perdit. lib. 1. tit. 61. pag. 331. seqq.* Quod salutare veterum institutum ut hodiernum in usum revocaretur, ac tot mille in carcere publico sumtu squalentes vel auribus truncati, vel publice flagellati, exilioque mulctati in metallicarum potius speluncarum tenebras, quam exteras provincias ablegarentur, seriò exoptat *cit. Klock. d. l.* Sed & Clericis ac Religiosis mineralia perquirere & ad materiam lucidam redigere licere, cum hoc singulare artificium quod ipsis permissum *c. nunquam dist. 6. de consecr.* sapiat, cum citatis tradit, simulque fratrum sancti Galgani exemplo comprobatur. *Guid. Volaterran. d. Tit. 1. num. 14. § 15.*

Aegyptiorum veterum institutū laudatur

APH. V.

Solet plerumque inter Dominum territorialem, facultatem mineralia perquirendi concedentem & concessionarium conveniri, ut effusione peractâ, vel si nulla forte vena detecta, fossæ à quæstoriis iterum impleantur. *Schoenberg. Berginform. voc. Schurfen, Dn. Horn. d. disquisit. aph. 20.* Quod singulariter satis Nitri fossoribus injungitur in *Privilegio Camerali Brandenburgico-Onoldin. d. 13. januar. 1675.* in verb. *im massen dann derselbe diejenige Gruben, so er in Grabung des Salpeters machen vird, auff seine kosten,*

*nec non
vasa ac
instru-
menta
metalli-
ca*

*und ohne Entgelt oder Beschrwerden der Unterthanen vvider mit Er-
den auszufüllen, einzuebnen, und allerdings in vorigen stand zu
richten, oder uff dem gegenfall den schaden vvider zu ersetzen, und
gut zu machen. &c. Addat. Privilegium Serenissimi Principis
Christiani Ernesti Marchionis Brandenburg. de Ao. 1704. In quo
si negligentem se præbeat concessionarius, nec fodinam repleat
damnumve reparet, datur contra eum vel civilis actio incerti, siue
præscriptis verbis arg. l. 2. 3. § 4. de P. V. vel etiam actio ex con-
tractu, si scilicet fodiendi licentia sub lege replendi fuerit concessa,
arg. §. 5. inst. de locat. conduct. Spectant denique etiam ad cau-
sam mineralium instrumentalem varii generis vasa ac instrumenta
operis ac usibus metallicis inservientia, de quibus conferri meren-
tur, quæ late recenset Dn. à Seckendorff. d. cap. 1. aph. 6. pag. m. 367.
ad quorum classem haud incommode referri possunt molæ, quæ
in officinis Salinariis habenrur, quarum ope lapis cum Sale in fun-
do concretus vulgo Saltzstein contunditur, ex quo in farinam re-
ducto & aquâ eloto sal rursus conficitur, de quibus vid. Klock. de
erar. lib. 2. cap. 8. n. 17. An vero officinæ salinariæ à metatorum
onere sint exemptæ post Tabor. disquirat Fritsch. cit. tract. cap. 5. §. 6.
Pariter cum materia nitrosa, quæ à coctoribus nitri summo studio
hinc inde colligi solet, ut in materiam lucidam redigatur, plurima
vasa requirat, eaque fere ambulatoria esse debeant, ac modo huc
modo illuc transportanda sint, hinc Serenissimus Princeps Chri-
stianus Ernestus, Marchio Brandenb. in cit. Priv. de Ao. 1704. cir-
ca fin. sequentia gratiose disposuit: *Gestalten dann auch der Beamte
in dessen anvertrauten Ambt mehr besagter N. N. gearbeitet, an Ort
und End allvvo Er vvider zu arbeiten angefangen, sein darzugehör-
riges Salpetergeschirr &c. durch die gemeine Frohn unvveigerlich hin-
zugeschaffen hat.**

APH. VI.

*tum finē
eumque
vel prin-
cipalem*

Succedit denique FINIS. Quemadmodum igitur ex fine
quodvis negotium æstimari solet ac debet, ita h. l. constituimus
vel PRINCIPALEM, vel MINUS PRINCIPALEM. Ille respi-
cit communem utilitatem, indigentiam ac salutem. Heig. 1. qu.
17. n.

17. n. 3. seq. Klock *de contribut. concl.* 1. ut huic per mineralium variis inter mortales usibus inservienti culturarum succurratur. Hic vero consistit in lucri honesti acquisitione, fisco ex mineralium mediorum fodinis obveniente, quò Regalia minora, quæ propterea & fisci dicuntur, communiter tendunt. *arg. c. quæ sint Regalia. 2. F. 56. Et tot tit ff. de jur. fisc. Bocer de Regalib. c. 1, n. 11. Carpz. de Regal. cap. 3. aph. 3.* cum enim ad conservationem Reipubl. maximo opere fisco opus sit. Aristotel 7. *Polit. 8. Tacit. lib. 4. Annal. iung. l. 1. §. 20. de quest. Nov. 8. c. 10. Nov. 27. c. 1. Nov. 149. c. 2.* Klock. *de arar. lib. 1. cap. 1. n. 3.* & Peller *in addit. ad eund.* multò magis Reipubl. interest ut ærario publico ejusmodi præsertim mediis, quæ absque minimo subditorum damno quæri possunt, consulatur. Georg. Obrecht. *im Politischen, Bedencken von Verbesserung Land und Leuthe in præfat. pag. 6.* Linck. *d. dissertat. de metallis eorumque fodinis cap. 3. §. 1.* id quod vix felicius procedit, quam si ex fructibus subterraneis adhuc latentibus, quorum *causa in viscera terre imus Et in sedibus manuum opes querimus*: uti loquitur eleganter Plin. *lib. 33. in princ.* add Guid. Volaterran. *de mineralib. lib. 4. Tit. 14. n. 12* fisci emolumentum procuretur. Ziegler *cit. cap. 19. aph. 15.* Unde & hoc nomine Germanos nec non Ægyptios singulariter laudat Vir summi ingenii Hugo Grotius *de jur. B. & Pac. lib. 2. §. 5.* dum ait: *Germaniæ autem populi, cum Principibus ac Regibus bonæ quædam essent assignanda, unde dignitatem suam sustinerent, sapienter existimarunt ab illis rebus incipiendum, quæ sine damno cuiusquam tribui possint, cujusmodi sunt res omnes quæ in dominium nullius pervenerunt. Quo jure usos Et Ægyptios video.* Consona à Romanorum exemplo tradit Georg. Fabricius *in Roma illustrata pag. m. 256. Tit. de metallis* iungantur quæ ex Suetonio, Polybio, nec non Baronio refert Kipping. *Antiquitat. Roman. lib. 2. cap. 5. §. 2.*

vel minus principalem

Causa in-
terna
sunt Ma-
teria &
Forma
Materia
dispe-
scitur in
Subjecti-
vam &
Objecti-
vam
Subjectū
aliud a-
ctivum
aliud pas-
sivum :
Subject.
activ.
conside-
ratur
vel affir-
mative
vel nega-
tive.

CAPUT IV.

Objectum & formam sistens.

APHORISMUS I.

Perspectis causis EXTERNIS pergimus ad INTERNAS : MA-
TERIAM nempe & FORMAM, illam tum SUBJECTIVAM,
tum OBJECTIVAM facientes. SUBJECTUM constituimus aliud
ACTIVUM aliud PASSIVUM. Subjectū ACTIVUM considerari
potest vel AFFIRMATIVE vel NEGATIVE. AFFIRMATIVE in
personis illorum, qui Regalis hujus sunt capaces, competit autem pro-
priè illis qui Majestatem habent. Arnif. *de jur. Majest. major. c. 2. n.*
1. & 2. nec à Majestate absque illius destructione separari potest. Six-
tin. *de Regalib. lib. 1. cap. 2. n. 3.* Kirchner *de Republ. disp. 2. rb. 4. add.*
Dn. Mollenbec. *sepius laudat. dissert. §. 11.* Hinc generali defini-
tione omnes ad illud habiles pronuntiamus. qui aliorum quoque
Regalium sunt capaces. De quibus cum tam juris feudalis com-
mentatores, tum juris publici interpretes subinde ex professo disse-
rant, brevitatis studio noseo remittimus vid. Carpzov. *de Regalib.*
cap. 4. cum citat.

APHORIS. II.

Cæterum hâc occasione mineralium jura, paulo altius indaga-
re & tum quid jure naturali, tum veteri Romano, nec non Germa-
nico circa fodinarum dominium receptum fuerit & hodiernum ob-
tineat, dispicere lubet. Postquam igitur à primordio rerum su-
premus rerum omnium Dominus, Deus T. O. M. mirandam hanc
mundi Machinam ex nihilo creavit, ac non solum inanem antea
& deformem terram pulcherrimorum fœtuum proventu exorna-
vit, sed & ejus gremium ac abditissimas montium abyssos variis mi-
neralium generibus replevit, quæ deinceps in apricum producta ne-
cessi-

cessitatibus humanis mirificè inservirent, integri universi hujus omnique, quæ vel in ejus superficie continentur, vel in imis terræ visceribus latitant, Principem, primum hominem Adamum cum Uxore Eva, cum hominis gratia omnia produxisset imposuit, ipsisque liberam simul facultatem tribuit, ut eidem nisi in quantum voluntas divina prohiberet, pro lubitu dominarentur. *Gen. cap. 1. vers. 28. ibi replete terram & subjicite eam vobis* cui autem tota subjicitur terra; eidem naturali ratione etiam partes submissas esse necesse est *l. 113. de R. l. Add. Dn. de Kulpis colleg. Grot. exercit. 3. pag. 34.*

APH. III.

Adamo fati defuncto universi hujus dominium ad ejusdem posteros transiisse in confesso est, unde aliquam communionem pro eorum temporum statu exortam esse, vulgo persuasum est, de quâ doctè commentatus est Strauch. *Diff. de Imp. Maris cap 1. per per tot.* quæ vero uti communio mater discordiæ variisque incommodis obnoxia esse solet *l. si non sortem. 26. §. 4. ff. d. condict. indeb. l. 26. vers. propter immensas ff. de servit. urban. præd. Card. Tusch. præct. concl. tom. 1. lit. C. conclus. 135. n. 1.* Humano genere indies magis magisque aucto, vix perdurare potuit, ut adeò familiæ herci secundæ ratione quilibet ea, quæ ad sustentandam familiam necessaria essent, sibi retineret, reliquis in medio & cujuslibet occupationi relictis. Idque, quamvis non disertetamen tacitè saltem inter primos homines ita actum fuisse, nec non simile quoque pactum inter Noachi posteros intercessisse, doctè commonstrat Dn. Horn. *cit. disquisit. §. 2. seq.* Postquam autem crescente seculorum ætate mortalium genus majora quotidie incrementa caperet, ac insecutâ linguarum confusione in dissitissimæ terræ partes, quò quemque fors & Deus tulerat, dispergeretur, non solum superficies fundi sive agri hætenus vacui, sed & id quod sub superficie in terræ cavernis ad ultimum usque centrum latitaret, cujusvis occupantis dominio cessit. Hahn ad Wesenb. *ff. de A. R. D. num. 1. in f. Struv. synt. feud. cap. 6. aph. 26. num. 1. Linck. d. dissert. cap. 3. §. 2. Dn. Krebsius cit. §. 1. tract. Part. 2. class. 3. sect. 2.* Cui proinde illud pro lubitu indagandi alium-

aliūque qui scrutando venas domino molestius esse vellet, ab eorum perquisitione repellendi libera fuit facultas. Cum enim mineralia ex terra succo generentur, ac nutrimentum suum hauriant, *arg. l. ult. ff. de fund. dot. l. 7. §. 13. ff. solut. matrim.* Struv. d. synt. c. 12. aph. 4. num. 3. inf. Sane æquitati maxime conveniebat, fructus holce subterraneos ad eum, cujus erat terra, spectare. Martin. Bonacin. *Theol. mor. tit. de Restit. disp. 1. q. 3. punct. 7. num. 12.* quo certe respectu mineralia inter fructus prædii naturales eodem modo, ut poma, gramina & reliqua quæ in fundo nascuntur, optimo jure referri poterant. Jung. l. 45. de usur. l. 68. §. 1. de usufr. Deinde cum natura mineralia non adeo perfecta producat, sed insuper hominis curâ ac industriâ opus sit; cur non ille præ extraneo sentiet commodum, qui ex suo fundo mineralia summo studio eruit, illque operam impendit? Pertinet huc protitum Doctorum Porissima ratione naturali subnixum: *Quicquid sub fundo meo est, in imis terræ cavernis ad ultimum usque centrum, meum est, perinde ut aer supra fundum ad cælum usque* Cujac. lib. 15. obs. 21. Choppin. de Doman. lib. 1 c. f. Struv. d. aph. 26. Dn. Hornius *laudatâ disquisit. §. 9.* Sicuti igitur in superficie prædii quam late se extendit, quicquid velit, facere potest prædii dominus, dummodo non servitute prohibeatur *arg. l. altius §. l. Si in edibus. C. de servit. §. aq.* ac prædia supra terram exstructa, ad cælum usque dominorum esse censentur. l. 1. pr. l. 24. de S. U. P. ita etiam de ejusdem cavernis pro lubitu disponere ipsi concessum, quæque in fundo infra terram latent, usque ad infimum ejus centrum jure naturali ad eundem spectare videntur. l. unic. c. de thesaur. Gode-nius *conf. 2. de Aur. §. Argenti fod. in ord. III. n. 20.*

APH. IV.

Quod si itaque jure naturali res æstimanda ac dijudicanda, fodinarum certè Dominium ad eos, quorum fundi sunt, spectasse dubium plane non patitur. Imol. *conf. 114. pertot.* Card. Tusch. *conclus. Præf. lit. M. conclus. 237.* ut adeo invito Domino nemini mineralia cædere aut eximere concessum l. 13. §. 1. ff. *comm. præd.* Cæpoll. de S. R. P. cap. 22. n. 2. dominique fundi liberrimo plane
jure

jure circa metalli fodinas in fundis ipsorum aperiendas colendasque gauderent; sed utinihil frequenter in Regimine publico, quam ut Princeps, id quod juris Gentium est §. 11. *instit. de R. D.* pro commo Reipubl. limitet, restringat ac circumscribat, aut prorsus prohibeat Ziegler *de jurib. Majest. lib. 2. d. cap. 19. aph. 15.* cum nihil obstat, quo minus jus naturale, quod alias immutabile est, interdum mutetur in hypothese, pro ratione circumstantiarum, improprie atque oblique l. 6. ff. *de just. & jur.* Struv. *ex 1. §. 58. & Grot. 7. B. & P. lib. 2. c. 2. n. 5.* ubi ait: *Lex civilis, quanquam nil potest precipere quod ius natura prohibet, aut prohibere quod precepit, potest tamen naturalem libertatem circumscribere & vetare quod naturaliter* (h. e. quatenus illud jus absolute consideratur, seclusis causis & circumstantiis singularibus) *licebat*: quatenus nimirum boni publici conservatio praevalet aliis juris naturalis principiis. conf. Magn. Dn. Hert. *de collis. LL. sect. 3.* ita & successu temporis mineralia non simpliciter praediorum Dominis relicta, sed dominium illud quoad fodiendi facultatem ob publicum interesse certo modo restrictum ac limitatum fuit. Porro cum cuncta subditorum bona ac patrimonia, ex quibus fructus vel lucrum percipitur, censui subjacerent, eorumque respectu tributum penderetur l. 2. §. 10. *C. de annon. & tribut. l. 7. §. 2. l. 27. §. 3. ff. d. usufr.* ex effusione autem mineralium non exiguus quaestus ad subditos redundaret, hinc ne omni fructuum subterraneorum lucro privati solum gauderent, sed & Reipubl. directò & immediate aliqua utilitas exinde obveniret, ac fisco vectigal, cujus auctorem Cadmum Agenoris filium constituit Knichen. *de Saxon. non provocand. jure cap. 5. voc. Berg und Saltzverck*, eò nomine solveretur, à Prudentissimis Rerum publicarum Gubernatoribus sapienti consilio statutum ac ordinatum, Ziegler *d. aph. 15.* Primò itaque loco quid jure olim Romano circa fodinas introductum, delibandum, quidque tum jure veteri Germanico tum moribus hodiernis circa hunc mineralium articulum immutatum ac sancitum fuerit, & adhuc obtineat, justo ordine subjiciendum,

Quid iu-
re civili
introdu-
ctum?

Et quidem de jure Romano quid circa mineralia receptum fuerit, eleganter exponunt Ziegler *cit. Tract. lib. 2. c. 19.* Eisenhart. *d. Tract. c. 2. §. 22. seq.* in compendio autem novissime exhibuit Hornius. *d. disquisit. §. 9.* Summa eo recidit. Fodinae, ex quibus mineralia eruebantur, duplices erant, publicae scilicet ac privatae. Publicae, quarum mentio occurrit in *l. 15. ff. de Public. l. 6. ff. ad L. jul. pecul. §. l. 38 ff. de pæn.* dicebantur, quae in loco publico exercebantur, haeque ab initio Reipubl Romanae, Juris Gentium habitae, arg. *l. 1. ff. quod cujusq. univ. nom.* ac cuilibet Provinciae relictæ. Tabor. *de metat. cap 3, art. 2. §. 10.* Fritsch. *de Regal. Salinar. jure cap. 2. aph. c. 1. n. 4.* Dn. Lyncker, *Resp. 9. in Ration. dubit. n. 9.* ubi Joannem de Castillo & Molinam in consensum adducit. Superveniente autem Principatu ac occupatâ Republicâ Principi attributæ fuerunt. Hinc jam Tiberii Imperat. tempore metallorum jus Augustale & soli Principi addictum fuisse testatur. Sueton. in *Tiber. cap. 49.* Conf. Plinius *Histor lib. 34.* Choppin. *de Doman. lib. 1. tit. 2. n. 6.* Dn. Mollenbecc. *cit. dissert. §. 7.* Unde cum certum ex fodinis hujusmodi vectigal solvi cœpisset, Publicanorum societas originem traxit. *l. 1. ff. quod cujusq. univ. l. 17. circ. fin. de V. S. Add. l. 15. ff. de Publican.* ubi pro vocabulo Cæsar, censor legendum esse monet, ac ex Polybio Plinioque firmat Ziegler *d. cap. 19. aph. 7.* ac Comites metallorum & Auri in Imperio Orientis & Occidentis ab Imperatore constituti, quibus metallorum inspectio demandata, & decimæ aut alterius partis exactio competebat. *l. 3. C. de Metall.*

APH. VI.

Quæ vero in privatorum fundis extabant venæ, cujuscunque generis vel materiae fuerint, ad Dominum prædii spectabant, ac ceu reliqua, quæ in fundo nascuntur ad ejusdem fructus referebantur *l. item si fundi. 9. §. sed si lapicidinas. ff. de usufr. & ibi Brunneman. l. 3. §. 4. l. 4. §. 5. ff. de reb. eor. qui sub. tut. l. 32. §. uxori. de usufr. legat. l. si ex lapicidinis. 32. de jur. dot. l. divortio. 7. §. si vir in fundo. solut. matrim. l. forma 47. §. Salina 7. de censib. l. 3. §. 6. C. de censib.*

fib. quos texus ad fodinas tam viliores quam pretiosiores Interpre-
tes communiter extendunt. *Wesenb. cons. 45. num. 24.* Sic, pub-
licatis Sexti Marii bonis Tiberium Imperatorem aurarias illius si-
bimet seposuisse, refert Tacitus *Annal. lib. 6. sect. 3.* confer. Cujac.
lib. 15. observat. 21. Renat. Choppin. *de Doman. lib. 1. cap. ult. n. 12.*
Klock. *de arar. lib. 2. cap. 27. num. 14.* Tabor. *de metatis cap. 3. art.*
2. §. 10. quem sequitur Fritsch. *tract. de Regali Salin. iure cap. 2. aph.*
1. num. 4. & novissime Dn. Lyncker *d. Resp. 9. Rat. dubit. 9.* Cum
enim, uti supra innuimus, mineralia sint fructus agrorum *d. l. 9. §.*
Sed si hac ff. de usufr. iniquum videbatur legislatoribus Romanis
fructus rerum suarum possessoribus auferre. Arnul. *de jur. Majest.*
minor. c. 5. num. 4. Carpz. *de Regal. c. 3. aph. 2.* dummodo canon
metallicus exinde solveretur. *d. l. cuncti. 3. C. de Metall. & Met.*
Rosenthal. *de feud. cap. 5. concl. 15.* ut ita labore proprio & sibi &
Reipublicæ commodum quisque compararet, uti eleganter tradi-
tur in *l. 1. C. d. tit.* Si igitur Dominus fundi usumfructum alicui
concesserat, mineralia simul, quæ in fundi cavernis latent, conces-
sisse videbatur. *d. l. 9. ff. de usufr.* & ibi Brunnem. si venæ fuerint
antiquæ siue noviter repertæ *l. si fundus 8. ff. solut. matrim.* modo
usufructuarius fundum meliorem non deteriore redderet. Castillo
de usufr. c. 37. num. 15. seq. Manzius *ad Tit. de usufructu. num. 128.*
P. Barbosa *ad d. l. divortio §. Si vir. ff. sol. matr. num. 4. seq.* Unde
si amplior forsan ex Metallifodinis, quam culturâ agri fructus re-
dundabat, fodinas indistincte ipsi instituere licebat. *l. si cuius rei 13.*
§. 5. ff. de usufr. & ibi Brunnem. *num. 13.* Quod si finito usufru-
ctu jam quædam mineralium copia effossa foret, etiam hæc, licet
non exportata usufructuarii erat. *l. 13. §. 5. & 6. ff. de usufr.* Plura
hæc de materiâ exacte tradit Dn. Krebs. *cit. tract. P. 2. class. 3. sect. 2.*
§. 5. Add. Struv. *synt. civ. Ex. 12. th. 15.*

APHORISM. VII.

Dicta hætenus de usufructuario pariter obtinebant in fundo
dotali, quippe quo casu mineralia ibidem latentia marito acquire-
bantur. *d. l. 7. §. 13. ff. solut. matrim.* Ubi tamen distinctionem ad-
hibet JCtus, de quâ vide Brunnem. *ad. d. §. 13. num. 13. cum citatis.*

Add. Goden. *cons. 2. de Auri & arg. fodin. n. c.* Tutori autem uti absque interveniente magistratus decreto bona immobilia pupilli alienare haudquaquam licet. *l. 12. §. 1. de admin. tut.* Struv. *synt. civ. Ex. 31. O. 83. seq.* Ita hoc singulariter circa fodinas ad pupillum spectantes interdictum reperitur. *in l. 3. §. ult. l. 5. pr. & §. 1. ff. de reb. eor. qui sub tut.* Godenius *cons. 2. de aur. & argentif. in ord. 111. num. 1.* nisi forte Pupilli Pater, fundum, in quo fodinae extabant, aut fodinas ipsas vivus oppignorasset, tali enim casu creditor jus suum absque praevio magistratus decreto exsequi poterat *arg. l. 1. §. 2. in f. ff. eod.* Fundo vero vendito etiam fodinae ad emptorem transferbant. Et licet forsitan exceptae fuissent, id tamen de iis solum intelligendum, quae tempore venditionis jam extabant, non vero quae postea detegebantur, ne, si forte totus fundus mineralibus repletus esset, venditor hoc praetextu totum fundum vindicaret. *arg. l. 77. ff. de contrah. empt.* Si denique duo vel plures, fundum, in quo mineralia latebant, vel pro indiviso vel pro diviso possidebant, mineralia quoque iisdem vel pro indiviso vel pro diviso communia erant. *l. 8. §. 1. ff. de A. R. D. l. 83. ff. pro soc. l. 19. pr. ff. comm. divid.* Quod si vero unus Dominorum mineralia inquirere vellet, alter nolle, non obstante alterius prohibitione alteri fodere licebat, idque intuitu utilitatis publicae, cum mineralia eximi publice interesset. *arg. cit. l. 3. C. de metallar.*

APHORISM. VIII.

*Quid
Germani-
carum
Gentium
moribus
ac jure
circa fo-
dinas pro-
visum.*

Diximus haec, quid jure Veteri Romano circa mineralium inquisitionem obtinuerit; paucis nunc ventilandum, quid moribus ac jure Germanicarum gentium circa fodinas receptum fuerit. Harum autem observantiam à Juris Romani placitis quoad metalli-fodinarum articulum plane diversam fuisse palam est. Cum enim Germania in unum corpus coisset, nec jure statim Romano quippe quod serius in scholas ac fora Germanica in supplementum juris originarii, salvis tamen legibus ac consuetudinibus, tum ante ejus receptionem introductis, tum postea introducendis, translatum. vid. Schröter *Justinianus restitutus & destitutus thes. 10. seq. cum citat. Arthur Duck de usu & auctoritat. jur. lib. 2. cap. 2. num. 7.* passim leges

leges ac consuetudines Juri Romano haud planè conformes obser-
vari ceperunt, confer Tacitus *de Morib. Germanor. ubi plus bonos
mores apud priscos Germanos valuisse, quam alibi bonas leges re-
statutur*; quo nomine leges scriptas Romanorum, quarum numerus
tum jam in immensum excreverat, à scriptore hoc indigitari bene
monet Schröter *d. l.* In institutorum autem ejusmodi numero pro-
cul dubio fuit originaria sive consuetudo sive constitutio Regni
Teutonici, quâ Principi metallorum cujuscunque generis jus &
dominium Regale unicè vindicabatur, nec privatis, nisi impetratâ
prius à territorii domino investiturâ aut speciali concessione, venas
etiam in proprio fundo inquirere licebat, uti cum Arumæo, Carp-
zovio, Reinhardo, Knichenio, Peregrino ac Godenio, solide firmat
Eisenhart *d. Tract. de Regali jure Metallifodinar. cap. 2. §. 24.* U-
adeo, quale jus illud circa ævum Caroli M. ejusque antecessorum
ac proximorum successorum fuerit, haud quaquam ex jure Roma-
no, quippe tum temporis genti Germanæ adhuc ignoto ac peregri-
no, sed ex jure scripto vel non scripto Germanico metiendum sit.
Unde suâ sponte cognoscere licet, Regibus Germaniæ venarum
metallicarum Regale, ceu excelsum potestatis Regiæ fastigium, re-
servatum fuisse, quod tamen in provinciis, quas aliis in feudum
concesserant, propriis sumtibus rarius exercuerunt, sed modo ta-
cite, modo expresse cum reliquis emolumentis, iis, quibus feudum
concesserant, reliquerunt; teste Eisenhart. *d. l.* Et quamvis Caroli
M. ætate, in Germaniâ, fodinæ forsan adhuc rariores erant, in reli-
quis tamen ejus Regnis illas haud plane ignotas, earumque domi-
nium Regibus jam proprium fuisse, patet ex Capitulari de Villis Ca-
roli Magni, quod ex Conringio & Steph. Baluzii *capitular. Reg.
Francor. tom. 1. p. 332.* exhibet cit. Eisenhart. *d. cap. 2. §. 31.* Ubi circa
varias reddituum Regionum species ita disponit Carolus Rex. *Art. 62.*
ut unusquisque judex, per singulos annos ex omni collaboratione nostrâ,
quid de bobus quos bubulii nostri servant, quid de mansis, qui arari
debent, &c. &c. quid de Tornatoribus & Sellariis, de FERRARIIS
& SCROBIS, id est fossis FERRARIIS vel aliis fossis PLUMBARI-
CIIS &c. habuerint, omnia seposita vel distincta & ordinata ad natu-
ritatem Domini nobis notum faciant, ut scire valeamus, quid vel

E 3.
quantum

*Explica-
tio Textus
2. Feud.
56.*

quantum de singulis rebus habeamus. Quibus notabiliter suffragatur *charta divisionis Imperii à Ludovico Pio Anno 817. facta*, quam ex veteri Cod. MSto Bibliothecæ Colbertinæ similiter refert cit. Baluzius *d. Tom. 1. cap. 12. p. 577.* ubi sequentia habentur: *de Tribus vero & censibus vel METALLIS quicquid in eorum potestate exigi vel haberi poterit, ipsi habeant, ut ex his in suis necessitatibus consulant, & dona seniori fratri deferenda melius preparare valeant.* Add. Magnificus Dn. Hertius *dissert. de superior. Territor. §. 34.* nec non *de Domanio S. Romano Germanici Imperii, quam sub Presidio Excell. Dni Suederi in Almâ Tübingensi exhibuit Joh. Eberhard. Pregizer 1703.* ubi inter reliqua Imperatorum Francorum bona Domanialia, non ultimum metallifodinarum redditus locum obtinuisse, solidè probatur. Nominatim autem metallifodinarum Regale Imperatorio culmini accenset Fridericus I. Imperator in *textu decantissimo II F. 56.* ubi ARGENTARIÆ, quarum appellatione metallifodinarum Regale intelligunt Feudistæ probatiores vid. Alvarott, *ad d. Text. n. 6.* Andr. de Isern. *num. 70.* Matth. de Afflict. *num. 20.* Sixtin. *de Regalib. l. 2. c. 16. num. 32.* Sprenger. *de jur. publ. l. 2. c. 9. pag. m. 209.* nec non salinarum redditus Majestati expressis vindicantur verbis. Add: Dn. Lincker. *d. Resp. 9. Rat. dubit. num. 10.* Postquam scilicet Itali Imperatorum absentiam illecti, jura Majestatis varia sibi arrogare audebant, Fridericus I. Imperator Regalium Imperialium vindex acerrimus, ex JCtorum Bononien- sium aliorumque consilio, Regalia ad culmen Imperatorium perti- nentia, quæ vel ausu privatorum, vel neglectu Regnantium alii ad se pertraxerant, publicâ Imperii constitutione, cujus fragmentum est *d: Text. 2. F. 56.* optimò sibi iterum vindicavit jure, ut adeò illius ævo, redditus ad tutandum Imperii decus destinatos ex Germaniâ & Italiâ sexaginta adhuc Tonnas auri confecisse in confesso sit, teste Dn Sueder *cit. dissert. quæ in compendio exhibetur in novis literariis Ger- mania Hamburgensibus Mens. Septemb. 1704. pag. 351. seq.* in quo- rum censu argentariæ etiam, ut & Salinarum redditus nominatim re- censentur conf. Radevic. *de gest. Frider. l. 2. c. 5.* aliique plures quos refert

refert Excell: Dn. Mollenbecc. d. *dissert.* §. 7. *jung.* Eisenhart. d. *tract.*
cap. 2. §. 36.

APH. IX.

Sed & Henricus VI. Imperator in constitut. apud Goldast.
Tom. III. constit. imperial. pag. 362. & Pistorium *sex scriptor. Rer.*
Germ. p. 743. Argentarias, in Episcopatu Mindensi repertas, Maje-
stati Imperiali notabilibus hisce addixit verbis: *cum omnis Argenti*
fodina ad jura pertineat Imperii, nulli venit in dubium, quin ea, quæ
nuper in Episcopatu Mindensi dicitur inventa, ad nostram totaliter
spectet distributionem. Unde in ea nulli hominum quicquam juris
recognoscimus, nisi hoc à nostrâ liberalitate valeat specialiter impetra-
re. Quo ipso quid Imperii Germanici jure, circa metalla, priscis
seculis obtinuerit, Imperatorem satis declarasse existimant Eisen-
hart. *cit. cap. 2. §. 31.* & Dn. Lyncker. d. l. constitutionis autem hujus
autoritati singulariter suffragatur Privilegium ei annexum, quod ex
Chronico Episcoporum Mindensium Auctoris incerti, à Pistorio, in-
ter sex rerum Germanicarum veterum scriptores edito, exhibet lau-
dat. Eisenhart. d. *cap. 2. §. 27. & 28.* ubi simul ex eodem Chronico in
in vitâ Dithmari XXVII. Episcopi Mindensis sequentia refert. *sub*
hoc Episcopo inventæ sunt in Episcopatu Argenti-fodina, cujus duas
partes Henricus VI. Imp. donat. Ecclesie A. 1189. Et quamvis Re-
scripti ut & concessionis hujus fides, ex hoc capite forte in dubium
vocari posset, quod prædicto Anno 1189. Fridericus Barbarossa
ad clavum Imperii adhuc sederit, dum demum An. sequenti 1190.
in expeditione Syriacâ, cum in flumine, quem nonnulli Cydnum
vocant, lavandi refrigerandique sui causa nataret, vorticibus aqua-
rum haustus, ingentique militum labore extractus, triduo elinguis
diem extremum clausit, dubium tamen hoc solide diluit Eisenhart.
seq. §. 29. ex Cuntheri Ligurini *Lib. 5. v. 349.* comprobans Henri-
cum præacti rescripti auctorem jam Anno 1185. à Patre Friderico
in consortium Imperialis curæ adscitum fuisse, qui proinde, post
quam Syriacæ expeditioni se dedisset Fridericus, ipso adhuc super-
stite Imperii administrationem adiit. *Jung. Joh. Cluveri Histor.*
Epitome Rubr. Henricus VI. casar Germanicus &c. cum citat. nec
non

non Eisehart *d. cap. 2. §. 30.* ubi pro firmanda hujus constitutionis auctoritate plures quoque testes adducit.

APH. X.

aec non diversa Privilegia metallica referuntur. Porro Wenceslao quoque Bohemiae Regi, fodinarum nomine, controversiam ab Alberto Imperatore motam fuisse, testis est Du-bravius *XVII. Hist. Bohem. fol. 174* adeò ut superioribus seculis saltem unus alterve Statuum fodinarum Regali ex usu longinquo vel privilegio Caesareo gauderet, quod *L. 1. art. 35. juris Provincialis Saxon.* nec non *constitut. recentior. Elector. P. 2. c. 53.* firmat Dn. Lyncker *cit. loc.* inter privilegia autem imperialia Statibus Imperii super metallifodinis concessa primo loco collocamus Privilegium Ludovico Bavariae Duci & Palatino Rheni à Friderico II. Imperat. indultum, quod exhibet Goldast. *Tom. un. constit. Imp. f. 17* Sic & Henricum Praesulem Misnensem ab eodem Imperatore jus in metalla quaecunque in fundo Ecclesiastico foderentur, singulari diplomate obtinuisse, testatur Fabricius *in Annalib. urbis Misnae ad Anno 1230.* add. ejusdem Imperat. Privilegia Bojariae Duci aliisque circa metallifodinas concessa, quae exhibet Meibom. *in dissert. de Metallifodinarum Harzicar. prima origine §. 46. 47. 48.* Magnific. Dn. Hertius *d. §. 34.* nec non Diploma erectionis Ducatus Brunsvico Lüneburgensis in comitiis Moguntinensibus Anno 1235. factae, ubi metallifodinarum quoque expressa mentio occurrit, quod recenset citat Meibom. *in opuscul. variis Historic. pag. 503.* Nec silendum Privilegium seu Diploma Ludovici Bavari Imperatoris, quo Castruccium de Antimellis Ducem Luccensem creavit, simulque *metallorum omnium questum* (verba sunt praelaudati Imperat.) *nunc nobis & Imperio pertinentem*, eidem concessit, quod recenset Meibomius in historiae Creationis Ducatus Brunsvicensis. Similia fere Privilegia à praedicto Imperatore Ruthenis data commemorat Beckler *in stemmate Rutheno.* Quin & ad monasteria, fodinas quondam translatas fuisse, patet ex Diplomate Friderici I. Imperat. quo Monasterio Walckenrodenfi Anno 1157. concessit quartam partem Rammelsbergi Goslariensis cum liberâ potestate permutandi res & bona sua cum S. R. Imp. subditis; uti, refert Henric. Eckstor-mius

mius *Chronico Walkenrod. in primo Monasterii seculo p. 50.* quæ donatio deinde singulari diplomate confirmata fuit ab Ottone IV. Imp. Anno MCCIX, quod exhibet Meibomius in *appendice Apolog. pro Ottone IV. instituta pag. 414.* Pertinet & huc Privilegium Archi-Episcopo & Ecclesiæ Salisburgensi datum à Philippo II. Rege Germaniæ, quod late demonstrat Wigulej. Hundius *Metro-pol. Salisburg. Tom. 1. pag. 75.* Nec incommode huc refertur laudatissimum à prælaudato Ludovico Bavaro Imp. Friderico Burggravio de Nüremberg ipsiusque hæredibus ob præclara in Imperatorem sacrumque Imperium merita Romæ. d. 18. Mens. Februar. Anno 1328. concessum privilegium, quo non solum auri & argentifodinæ, sed & cujuscunque generis fossilia Burggraviis Norinbergensibus amplissime indulta. Cum quo plane concordat Aurea Bulla Caroli IV. Imperat. quod Burggraviis gaudere possint ac debeant Privilegiis Principum, exarata Norinbergæ 1363. quæ deinceps à Ruperto Imperat. confirmata Norinbergæ 1407. nec non confirmatio Wenceslai de Anno 1381. in quâ cuncta Burggraviorum Privilegia ab antecessoribus concessa in universum fuerunt confirmata, de quibus singulis infra Aph. 42. sigillatim dicendi locus erit. Quod vero à Carolo M. Ludovicum Comitem Gleichensem obtinuisse refert Privilegium Goldastus d. fol. 17. falsitatis arguit citat. Meibom. de origin. fodin. Harzicar. th. 41.

APHOR. XI.

Denique à Carolo IV. Imp. generali concessione Electoribus, qui sunt quasi columnæ & fulcra, quibus Sacri Imperii corpus nititur A. B. in *Proœm. Rûmelin. dissert. 8. ad eand. th. 8.* fodinæ in terris suis inventæ concessæ d. A. B. C. 9. quem textum juris publici Doctores commentationibus suis passim illustrarunt. Quâ occasione non ignobilis incidit quæstio, an nempe dicta dispositio Aur. Bull. ad eas etiam Provincias, quæ successionis, Pacificationis vel alio titulo Electoribus noviter acquiruntur, extendenda? quam quæstionem in terris Clivensibus ac Marcanis, Potentissimi Borussia Regis sceptrâ hodie venerantibus, agitâam fuisse, refert ac solide resolvit Dn. Lyncker in *appendice cit. conf. 9. & in dissertat. de jure minerarum Thes. 23.*

*Electori-
bus fodi-
næ in Au-
reâ Bullâ
tributæ.*

Hodie au-
tem vi su-
periorita-
tis terri-
torialis
Principi-
bus acre-
liquis sta-
tibus Im-
perii com-
petunt.

Ceterum hodie non solum Electoribus, sed & aliis Principi-
bus ac Statibus Imperii fodinarum Regale, vel ex singulari investi-
tura Imperiali vel præscriptione immemoriali competere, plane est
indubitatum; id quod literæ investiturarum passim loquuntur,
Carpz. de L. Reg. C. 3. Sect. 11. n. 11, Fritsch. de Regal. Salin. jur. cap.
3. aph. 2. n. 5. nec non Manual. jurispr. publ. vocab. *Argentariae*.
Dan. Otto. cap. 11. jur. publ. aph. 9. Knichen de Saxon. non provocand.
jur. verb. *Ducum Saxoniae* c. 5. n. 109. Dn. Mollenbec. dict. dissert. §.
12. Quamvis autem textus A. B. de Electoribus tantum loquatur,
hodie tamen Electorum conditionem, hac in parte vix pinguiorem
quam reliquorum Statuum esse, interminis tradunt Linnæus ad A.
B. C. 9. §. 1. obs. 24. Dn. Sueder. d. part. Spec. Sect. 2. cap. 15 aph. 12.
Eisenhart. d. tract. cap. 2 §. 51. jung. Myler. de Pr. & Stat. Imp. p. 2.
c. 69. Klock. de arar. lib. 2. c. 26. n. 7. & 8. Unde vi superioritatis
territorialis, quam quilibet Status, proprio liberoque jure in ter-
ritorio suo exercet, conf. §. 1. art. 8. *Instrument. Pac. Westphal.* verb. li-
bero juri territorio exercitio & §. 3. Capit. Leopold. verb. *vuegen*
hoher Landsfürstlichen Obrigkeit hergebracht; metalla ac mineralia
ad Ordines Imperii, quamvis aliò speciali titulò haud muniantur
pertinere, docet Vitriar. lib. 3. tit. 18. §. 29. Add. Eisenhart. d. cap.
2. §. 37. licet de eò dubitare aliquatenus videatur Horn. cit. dissert.
de Regali metalli fod. jur. §. 10. Cum enim fodinae ad jura fisci in-
dubiè spectent, dubiò procul Status Imperii, quippe jure fisci abs-
que controversiâ gaudentes, eo ipso fodinarum Regale optimo ju-
re sibi asserunt. Vid. capitul. Josephina art. 26 in verb. *denen mit den*
juribus fisci belehnten oder dieselbige sonst durch bestaendiges Her-
bringen, habenden Churfürsten, Fürsten und Staenden &c. Pertin-
ent huc quæ inter alia ita scitè scribit Dn. à Seckendorff. d. P. 3.
cap. 3. des Teutsch. Fürsten Staats n. 2. inf. *daß mit Auffrichtung der*
erblichen Fürstenthümer auch dieses Regal auff die Teutschen Fürsten
Grafen und Herren, durch langen Gebrauch oder ausdrückliche
Kayserl. Belohnung kommen, & paulò post; also, daß nunmehr
schwerlich ein Exempel seyn wird, daß ein regirender Teut-
scher Kayser irgendwo ausser seinen Erblanden solch Berg-Regal.

in Ubung habe, quem & refert & sequitur Excell. Dn. Mollenbecc. *laudat differt.* §. 11. consona tradit Horn. *cit. disq.* §. 10. add. eund. §. 27. & Eisenhart. *d. cap. 2.* §. 37.

APH. XIII.

Hæcque non solum in metallis in specie sic dictis, Auro, argento &c. Sed & gemmis, lapidibus pretiosis, nec non Margaritis æquè procedunt: Quamvis enim de jure Romano lapilli primi occupantis fuerint §. *item lapilli Inst. de R. D.* hodie tamen lapidum pretiosorum fodinas ad superioritatem territorialem referri, firmant Rauchbar. *1. quæst.* 22 Guid. Volaterr. *de miner. tit.* 4. Sixtin *de Regal. lib. 2. c.* 17. *n.* 23. Diether. *ad Besold. Thesaur. præct. lit. F. n.* 2. Myler. *Part. 2. cap. 69. aph.* 6. Et novissimè Excellent. Dn. Mollenbecc. *laudat. differt. de Regali Protim. met. jure* §. 14. Cum enim Gemmæ in præcipuis Magnatum deliciis omni tempore fuerint Plin. *lib. 36. & 37.* Agricola *de natur. fossil. lib. 6.* certè vel ipsa earum raritas caritasque indigitat ad neminem alium, nisi qui τὸ κρείον in Republ. habet, earum venas spectare; Et hæcenus dicta hodiernâ Imperii Praxi indubiè obtinent, ut adeò metalli fodinæ, nec non lapidum pretiosorum venæ, ad superiorem solummodò spectent. Nec aliud ferè Regnorum ac Provinciarum exterarum moribus introductum. Sanè in Sueciâ cupri fodinæ, quibus Regnum illud mirificè abundat, vel Regiis impensis coluntur, vel privatis, qui Regi exinde partem decimam sicuti aliarum rerum e. g. filiginis, frumenti, hordei, piscium, boum, pellium &c. nomine præstant relinquuntur, unde ingens quæstus Regio fisco quotannis accedit. Klock. *de arar lib. 1. cap. 9. n.* 16. & 17. nec non *de contribut. cap. 5. n.* 184. Quin & ex fœcundis argenti, plumbi, nec non ferri fodinis, Suecorum Regi insignes proventus accrescere, auctor est Joann Upsaliensis Archi-Episcopus *in præfat. Historiæ Gothica cap. 4.* dum præter alias portiones corona decimas uti ex aliis fructibus à conductoribus metallicis exigit, teste Joan Loccen. *Antiquitat. Sueo-Gothic. l. 1. c.* 17. Unde ad promovendam metallorum culturam Christina Regina, laudabile Antecessorum suorum exemplum sequens, collegium Montanorum, Holmiæ, Sapienti consilio instituit

*idem quo
que in a-
liis Regnis
& Pro-
vinciis
obtinetur.*

in quō negotia ac controversiæ metallicæ deciderentur. De metalli-fodinis Lapponiæ conferri meretur Joh. Schefferi *Lapponia cap. 32.* Similiter in Angliâ ex stanni fodinis, quibus, tum universum Regnum, tum Cornavallia cum primis fertilis est, insigne ad coronam emolumentum redundare, testatur cit. Klock. *d. lib. 1. cap. 8. n. 25.* Sed & reliquorum metallorum venas ad Regiam potestatem ibidem referri, testis est Camdenus. *in Histor. Elisabeth. in Anno 1569.* Quid in Scotiâ obtineat, ex Roberti Johnst. *rerum Britannicarum historiâ lib. 13.* refert Eisenhart. *cit. cap. 2. §. 34. n. 4.* Pari ratione in Hispaniâ metallorum venæ Majestati vindicantur, lege *Castelle 5. tit. 16. p. 2.* aliquâ parte inventori, nec non Domino fundi portione assignatâ, solutisque fossoribus & metallariis impensis *ordinat. Regia. lib. 12. tit. 13.* Ern. Const. Grundemann. de Falckenberg. *in Ideâ fiscali. assert. XVI.* Quid in Hungariâ circa fodinarum Regale obtineat ex constit. Mathiæ Regis retulimus *aph. 31.* illud tamen olim amplius fuisse, existimat Eisenhart. *d. §. 24. n. 7.* Similiter in Poloniâ vectigalia Regia olim luculentiora fuisse, tradit Martin. Cromerus *descript. Polon. lib. 2.* & de Privilegio mineralium Nobilitati Polonicæ ex constitutione Sigismundi Augusti & Stephani Regis concessio conf. Hartknoch. *Reipubl. Polon. Lib. II. cap. V. §. 13.* Quid denique in Bohemiâ superiori seculo, circa fodinarum Regale introductum fuerit post Deucerus *im königl. Berg-Buch pag. 235,* repræsentat Eisenhart. *d. cap. 2. §. 35. num. 1.* de Daniâ autem vid. Museum Wormianum *lib. 1. sect. 3. c. 2. § 4.*

APH. XIV.

Nec in Europâ solum, sed & reliquis terræ partibus metalla aliaque terræ pretiosa ad Magnates spectare planè est indubitatum. Sic ex argenti vivi fodinis, quæ apud Guacabelaquam in Regno Peruano extant, Regem Hispaniarum ingens ac CCCC. mille pondo excedens lucrum, quotannis percipere, tradit cit. Klock. *d. tract. lib. 2. cap. 33. n. 5.* quantum autem argenti vivi fodinæ, quæ Almadæ deprehenduntur, ab eodem Rege Hispaniarum quotannis locentur, refert *lib. I. cap. 6. n. 99. § 125.* ubi de ærario Regis Hispaniarum pluribus differit. Sed non Reges ac Principes tantum Christiani, verum etiam Barbari, vindices, sublimis hujus Regalis
sun

sunt accertimi. Sic à Rege Golcondæ opulentissimæ Adamantum fodinæ pretio annuo tercentum mill. pagodum elocantur, ea in-
super lege adjectâ, ut Adamantes omnes, pondus decem Ceratio-
rum excedentes, Regio ærario inferantur *Klock cit. tract. lib. 2. cap. 34. n. 8.* ad d. Limn. ad *A. B. c. 9. obs. 2. pag. m. 339*, conferri omninò
merentur, quæ de Adamantum fodinis, quæ Raolcondæ coluntur
ex avtopsiâ consignavit Tavernier *itinerar. Tom. 2. lib. 2. cap. 15. pag. m. 121.* ibi : *dem König zahlt man von allem, vvas man kauft, zuvey auff's hundert, vvelchem auch die Kauffleuthe damit sie da-
selbst dörffen graben und miniren lassen, ein gewvisses erlegen.* &c. Et
ita in reliquis quoque Adamantum fodinis ratione Canonis Regii
fervari, testis est prælaudatus Auctor *pag. 126.* Sed & Persiæ
Rex, fodinas, ex quibus lapides quos communiter Turcicos
appellamus, eruuntur, præstantior sibi reservat. Taver-
nier *d. lib. 2. cap. 19. pag. m. 131.* quin & Tartarorum Imperator la-
pides hujusmodi insigniores sibi attribuit Straus, *cit. dissert. art. 2. §. 6.* Pariter Chinesium Reges unionum sive Margaritarum, quæ
Italici ac Hispanici Perla, Germanis autem, Belgis, Gallis & An-
glis Perle vocantur. Peller *in addit. ad Klock. d. cap. 34. n. 12.* de-
cimas sibi vindicant, *Klock. d. tract. lib. 1. cap. 19. n. 2.* nec non
Persiæ Rex, pro concessione uniones inquirendi, certum, modi-
cum tamen canonem exigit. Prout ex simili tributo ad Batavos
insignis quotannis quæstus redit. Tavernier *cit. lib. 2. cap. 21. pag. m. 135.* Quid Chinesium Reges Pigmentorum, nec non Turcarum
Imperator terræ sigillatæ nomine exigat, diximus infra *aph. 44. in fin.*

APHORISMUS XV.

Materiam SUBJECTIVAM NEGATIVE CONSIDERA- Subjectum
TAM quod attinet, respicit ea Personas Regalis hujus incapaces, activum
quales sunt Privati, quorum appellatione hic indigitantur omnes negative
qui in Statuum Imperii censu non continentur. Unde, quamvis quis considera-
venam vel in publico vel in privato fundo detegat, eò ipso nihil tū respi-
plane juris in eâ acquirit, nisi à superiore qui Regali fodinarum cit perso-
gaudet, licentiam fodiendi impetrarit. Hornius *cit. disq. aph. 20. cò* nas Re-
quod fodinæ hodiè absolutæ Dominorum territorialium potestati galis hu-
subjaceant, nullâ distinctione habitâ, sive in fundo publico sive pri- us in ca-
vato paces.

vato extent. *d. cap. unic. 2. F. 56. Sixtin. de Regalib. lib. 2. cap. 16. n. 76.*
Struv. synt. feud. cap. 6. aph. 26. num. 3. & 4. Horn. de civit. l. 2. c. 3.
§. 8. Sueder. ad jus publ. part. spec. sect. 2, cap. 15. num. 12. & latè
Richter. vol. 2. consil. 283. cum citat. Dn. Stryck. Ex. jur. feud. c. 9.
q. 17. Quamvis enim jus civile hâc in parte expresse correctum haud
 reperiatur, sufficit tamen solo usu & consuetudine introduci po-
 tuisse, ut quæ olim apud Romanos Regalia non fuerunt, in Germa-
 niæ Regno semper Regalibus fuerint annumerata & hodiernum an-
 numerentur, idque ob supremum superioritatis territorialis, quam
 quilibet Status in suo territorio libere ac proprio jure exercet, fasti-
 gium, uti per *§. 1. art. 8. instr. pac.* solide probat Excell. Dn. Mol-
 lenbecc. *d. dissert. th. 12.* consuetudinem enim illam, quâ jus & Re-
 gale dominium venarum & fodinarum metallicarum Principi vin-
 dicatur, seculis non demum recentioribus, sed jam diu ante illud
 tempus, quo jus justinianeum in Germaniâ est receptum, in Regno
 Teutonico viguisse comprobavimus supra *aph. 8.* Ut ad eò frustra
 à dissentientibus objiciatur, quod ad vitandam jurium correctionem
 juris Romani dispositio, circa venas metallicas retinenda sit, dum
 illa expresse non sit abrogata; Cum tamen Regale jus metallorum
 in Germaniâ, non corrigat, sed per modum præventionis excludat
 leges Romanas, quæ metalla privato loci in quo inveniuntur domino
 relinquunt. Nullatenus enim jus prius abrogari potest, antequam
 illud esse & auctoritatem habere cepit, cum jus Justinianeum Henrici
 demum VI. ævo eratum, & diu post in fora uti Germanica translatum
 fuit, cum Conringio firmat Eisenhart *d. c. 2. §. 32.* Regale autem jus ac
 dominium metalli fodinarum jam viguit Caroli Magni, Ottonum &
 Henrici VI. ævo, quod per sublequentem juris Justiniani receptionem
 haudquaquam est sublatum: Similiter uti id, quod renuncia-
 tiones hereditatum & acquisitiones per pacta hodie fieri possint,
 superest ex antiquis Germanorum legibus & moribus, quos Roma-
 na jura subigere nequiverunt, uti præclare ostensum esse à Dno
 Schiltero. *Ex. ad Pand. 8. §. 38. seq.* tradit Magnif. Dn. Hertius in
dissert. de superiorit. territ. §. 74. pag. 342.

APHORISM. XVI.

Sequitur ex prædictis, quod quamvis Vassallus de omnibus feudi utilitatibus investitus fuerit, haudquaquam tamen mineralium in fundo feudali repertorum jus sibi vindicare possit. Ziegler. *dict.* cap. 19. aph. 13. Bechmann *dict.* sect. 2. p. 113. quod amplius deducit Eisenhart. *d. tract.* cap. 2. §. 61. cò quod fodinæ in generali investiturâ vel concessione omnimodæ jurisdictionis nequaquam veniant, neque enim generali concessione ea transferri solent, quæ specialiter concedi debent cap. 81. *d. R. l. in 6to l. 6. de pignor.* Aliud dicendum, quando illarum in literis investituræ expresse mentio facta, cum Regalia singulari privilegio aut investitura vel præscriptione immemoriali tantum acquirantur. conf. Wesenbec. *conf.* 60. num. 1. seq. Mynsing. *Resp.* 34. num. 4. Heigius *quest.* 13. num. 30. Simon. Pistor. *conf.* 4. num. 10. Rosenthal. *cap.* 3. *concl.* 91. num. 3. quos novissime sequitur Dn. Lyncker. *Resp.* 9. *Rat. dub.* num. 12. Unde verba investituræ feudalis singulariter ponderanda & quænam Regalia in specie expressa, vel an post quorundam enarrationem clausula generalis adjecta fuerit, diligenter perspiciendum, monent Doctores Vultejus *de feud.* c. 5. num. 7. Dissentit auctor *consil.* Argentor. vol 1. *conf.* 1. num. 43. nec non Mylerus *de Pr. & Stat. Imp. Part.* 2. cap. 69. aph. 9. *cum citat.* pro fundamento adducentes l. 13. §. unde ff. de usufr. quibus opponimus Ziegler. *d. aph.* 13. ubi illos solide taxat, qui universam Regalium materiam, ex juris civilis, à quo tamen longissime distat, fontibus metiri volunt.

APHORISM. XVII.

Ceterum uti plures non nunquam jurisdictiones diversæ in uno districtu, castro, aut pago concurrunt, adeò ut uni centena, *inter* *hohe Fraisch Gerechtigkeit*, alteri Vogteja, *die Vogtey und Erb-Gericht,* *quas est etiam* &c. in uno eodemque loco competat. Amdler. *jurisprud. publ.* & *Dominus priv. lib.* 1. tit. 10. num. 11. ita ex hætenus adductis facile patet ad solum supremum centenæ Dominum, excluso Vogteico, tali casu minerarum Regale spectare: quam quæstionem, cum exactissime enuclearit Excellent. Dn. Reyler *prælaud. Resp. Investigat.* 2. *Resp. ad Rat. dubit.* 1. & *Rat. decid.* 2. plura addere nolumus.

APH. XIX.

APHORISM. XVIII.

Per Privilegium tamen singulare vel praescriptionem fodinae ad privatos transire possunt.

Quamvis autem uti ex praedictis luculenter patet, privati regulariter hujus Regalis sint incapaces, haud raro tamen contingit, ut dominus territorii subditis suis vel extraneis, non solum feudi, sed & hereditario ac allodiali titulo mineralium fodinas, nullo etiam re-tento dominio directo, concedat Dn. Lyncker. *cit. consil. num. 104.* eò quod non nunquam etiam plebeji, quin & rustici jura inferiora acquirere ac possidere queant. Petrus Anthon. de Petra *tr. de potestate Princip. cap. 8. num. 31.* Add. Rhetius *instit. jur. publ. lib. 2. tit. 25. §. 5.* Cum eorum usus etiam absque superioritate territoriali esse possit, uti cum Carol. Molinaeo *ad consuet. Paris.* concludit praelaudat. Dn. Lyncker. *d. cons. num. 102.* idque in sale, nitro, alumine, quotidie usu receptum esse tradit *num. 21. & 22.* Hinc salinas passim vel sub specie quadam feudi improprii Carpz. *Part. 2. const. 53. d. 2.* vel per modum privilegii privatis concedi videmus. Dn. à Seckendorff *Teutschen Fürsten Staat Part. 3. c. 3. tit. Vom Berg-Salz n. 11.* Fritsch. *de Regali Salin. jure cap. 3. aph. 3. num. 13. & 14.* Tabor. *tract. de metatis cap. 3. art. 2. §. 11.* Hereditario autem jure nonnullis in locis salinas à civibus possideri, testatur Dn. à Seckendorff. *cit. loc.*

APHORISM. XIX.

Quale inter dominum territorii & eum cui licentia fodiendi concessa negotium intercedat?

Hisce praesuppositis, dispiciendum, quale inter dominum territorii licentiam fodiendi concedentem, & illum qui ex concessione ejusdem fodinas exercet, negotium celebretur? Probabilior eorum videtur opinio, qui fodinarum culturam emphyteusi haud dissimilem ex hac potissimum defendunt ratione, quia montes steriles meliorationis & quaestus metallarii gratia perfodiuntur, in quam sententiam etiam inclinat Eisenhart. *d. tract. cap. 3. §. 6. seq.* quem novissime sequitur & eo nomine singulariter laudat Dn. Hornius *d. disquisit. aph. 22. & 23.* Ubi simul dubia argute diluit. Alia exinde surgit quaestio; an, cum Emphyteuta utile tantum dominium nanciscatur, idem de fodinarum quoque cultoribus sit asserendum? Et quamvis nec ordinationibus, nec Praxi rerum metallicarum, fidente ipso Dn. Hornio, dubium hoc decisum reperiatur, rationibus tamen

tamen haud levibus defendi potest, non plenum dominium, sed illud saltem quod utile vocamus in concessionarios hâc sub lege transferri, ut fodinas colant, melioresque reddant, nec non domino territoriali canonem metallarium earum nomine solvant, adeò, ut si vel perversè in fodinis versentur, veleas incultas jacere sinant, fodinae ad eum redeant, in ipsiusque arbitrio sit, cuilibet petenti earum exercitium iterum concedere, dominio directo semper penes ipsum remanente, quod latius deducit, nec non tam similitudinem quam dissimilitudinem emphyteuticos vel juris metallarii, scite explicat Dn. Horn. *prælaudat. dissert. aph. 25.* Ad feudale autem negotium fodinarum concessionem male referri, demonstrat simulque Responso singulari firmat cit. Auctor. *seq. aph. 26.*

APHORIS. XX.

SUBJECTUM PASSIVUM constituit omne quicquid territorio includitur, quippe superioritati territoriali indubie subjacens. *Subjectū passivum.* Dn. Mollenbecc. *laudat. dissert. de Regali Protim. metall. jure §. 13.* unde suâ sponte patet, nec Nobilium immediatorum bona, territorii finibus inclusa, exempta esse. Quamvis enim domino territoriali homagium aut alia, quæ subditi personales solent, haud præstent, respectu tamen bonorum jurisdictioni territoriali subjacentium, subditi reales merito censentur. Dn. Mollenbecc. *cit. dissert. §. 13.* ubi Lynckium, Gailium & Richterum in consensum adducit, idque amplius firmat per *Capitulat. novissimam Josephinam §. 43. in fin.* Pertinet huc *artic. 5. n. 10. instrum. Pacis Osnabrug.* quo privilegia Nobilitati immediata concessa, expresse eò restringuntur, nisi forte in quibusdam locis ratione bonorum & respectu territorii vel domicilii aliis Statibus subjecti reperiantur. Quo & respicit cit. *Privilegium novissimum Christiano Ernestinum* in verb. *Demnach vvir ꝛc. Vorvveisern dieses N.N. gnädigste permission gegeben haben, in unsern Land und Fürstenthum, auch allen dessen angehœrigen Statten, Marckflecken, Aemtern, Dorffschafften und Gerichten, ober- und unterhalb Gebürgs, vwie nicht vveniger auf den Gütern unserer Vasallen und anderer in unsern Territorio angesessenen von Adel, den Salpeter, vvo er dergleichen anzutreffen vermeynet, zu graben ꝛc.*

An me-
tallariis
prædium
alienum
fodiendi
gratiâ in-
vito domi-
no ingre-
di liceat?

Mirè autem inter se digladiantur Doctores, an fodiendi gratiâ prædium alienum invito Domino ingredi liceat? Et quamvis alias regulariter nemini permissum, alienam domum, vel fundum, venandi aut aucupandi causâ invito domino ingredi, adeò, ut si dominus id præviderit, ingredi volentem juste prohibere possit. §. *ferè 12. vers. plane. inst. de rer. divis. l. 16. ff. de servit. præd. Rust. l. 3. §. 1. de A. R. D. conf. Christinæus dec. 67. n. 7. §. 9. vol. 5.* adeò ut ne thesaurum quidem, quem tamen in fructu non computari palam est *l. fructus 7. §. 12. ff. solut. matrim. l. unic. Cod. de Thesaur.* ubi dicitur *donum* vel beneficium Dei, invito domino in prædio alieno quærere *d. l. unic. §. in alienis. C. d. t. Rümelin dissert. 8. ad A. B. th. 11.* nec lapidem in alterius lapidicinâ cædere liceat *l. vend. 13. §. 1. ff. comm. præd.* idq; multò magis de mineralium, singulariter autem Nitri, quod ex arceis, cellis ac stabulis eruitur ac colligitur *vid. infra Aph. XLVII.* perquisitione asserendum videatur, eo quod hujus effossione fundamenta ædium labefactentur, fundusque deformetur, quò intuitu & Theodosius M. Imperat. *in l. 6. C. de metall.* providè non minus quam sapienter constituit, ne marmora sub ædificiis alienis latentia eruerentur, addens rationem, ne scilicet deffossis in altum cuniculis alienarum ædium fundamenta labefactarentur, vel domini ingenti pretio redimere ædes suas cogerentur. *jung. Perez. ad dict. Tit. num. 19. Ziegler. de jurib. Maj. lib. 2. cap. 19. aph. 9. Schneidevvin. de Fend. p. 2. n. 106. Einsidel de Regalib. c. 3. n. 319.* ubi materiam hanc latius prosequitur, ut proinde ne Princeps quidem concedere possit, ut sub ædificio alieno nitrum effodiatur, uti cum Math. de Afflictis concludit Brunem. *ad l. 6. C. de Metallar. & metall. in fin.* id tamen saltem de eo casu intelligendum, quando Sal, Nitrum, vel alia mineralia nonnisi cum præsentissima ædium ruinâ erui possunt add. Excellentiss. Dn. Reyser. *landat. consil. investigat. 1. Rat. dubit. 5. pag. 381.* unde pro tritum illud Doctorum Porisma singularitur fallit in metallorum materiâ, ceu summopere privilegiatâ, ut adeò etiam in alieno fundo metalla investigare, & in publicum usum extrahere, jam olim concessum fuerit, *l. 3. C. de metallar. & metall.* & ibi Brunem. sub hac ta-
men

men lege, ut præter decimam fisco solvendam, alia insuper decima domino fundi præstaretur *d. l. 3* quem textum non solum ad maiorum effossore restringendum, sed & de quorumcunq; metallorum mineraliumque quæditoribus explicandum esse, inculcat, ad communem Doctorum opinionem desuper provocans, Ziegler *de jurib. Majest. lib. 2. cap. 19. aph. 9.* idque in utilitatis publicæ, quippe quæ in mineralium perquisitione singulariter militat, favorem introductum *l. 1. C. de metall. l. inter 17. ibi: vectigal metallorum d. V. S.* Myler, *de pr. & stat. imp. P. 2. cap. 69. aph. 4.* quippe cujus intuitu à normâ juris communis recedi solet *l. 43. de religiof. l. 3. C. de Primipil. Surdus conf. 210. n. 29. & 38.* unde, cum pro inquirendâ venâ auri vel argenti invito quoque domino prædium ingredi liceat. *l. 1. C. de metallar.* Manzius *Special. jur. com. voc. publica utilitas n. 38.* idem ob rationis paritatem de mineralibus quoq; mediis ac infimis procul dubio asserendum, quâ de re prolixiores erimus infra *Aph. 37. seq.* ac Principem licentiam, in subditorum prædiis mineralia inquirendi, juste concedere, firmant Peregrin. *de jur. fisc. lib. 4. tit. 2 in fin.* Rosenthal *de feud. cap. 5. concl. 90. n. 1. & 2.* Bocer. *de Regal. c. 3. n. 167.* nec dominus fundi ullâ ratione impedire poterit ne mineralia in suo prædio eruantur.

APH. XXII.

Sed quid dicendum, si forte unus vel alter subditorum violenter se opponere, & vel fores claudere, vel perquisitoribus à Principe privilegiatis alio modo resistere audeat, nec diplomati Principali debitam reverentiam exhibere velit? Talem certe inobedientia suæ pœnam haud dubiè luiturum putamus; quod si etiam dominus territorii ad propulsandam contumaciam metallarios armatâ manu tueri necesse habeat, ipsi utique hoc licere putamus, nec vel subditis ipsis; vel si forsan aliis vinculo Vogteico sunt obstricti, Domino Vogtejæ tali calu supremum, territorii dominum super fractâ pace publicâ convenire haud quaquam fas erit, cum quæ virtute supremi diadematis, Principis personæ cohærentis, fiunt, & in proprio exercentur territorio, non nisi absurdè vis publicæ nomine venditentur. *l. 21. quod met. caus.* eo quod juris executio nec vim nec injuriam inferat *l. 55. de R. 7. ubi Dd.* ac non nisi per homines ad vim

Quid dicendum si subditi perquisitoribus metallorum resistunt?

publicam inferendam coadunatos, haud verò ad jus suum ruen-
dum & temeritatem alterius coercendam collectos vis publica &
arinata exerceri dicatur *d. l. 55. §. 155. §. 1. d. R. l. Colleg. Argent. tit. de vi publ. th. 3. n. 5.* interim facultas illa, quæ metallariis à territo-
rii domino conceditur, cujus virtute mineralia in subditorum præ-
diis ipsis indagare licet, eo notabiliter restringenda, ut quantum
fieri potest, absque subditorum detrimento aut incommodo per-
quisitio illa peragatur *l. 2. §. 10. §. 13. ff. ne quid in loc. publ. l. 24. §. ult. ff. de damn. infect.* unde secundum mores receptos commu-
niter excipiuntur, die *besaamte Aecker*, ingleichem *Tisch, Bett und Feuerstatt.* Dn. Horn. cit. *disquis. aph. 20.*

APH. XXII.

An Sub-
diti pro-
pter in-
commoda
fodina-
rum com-
pensatio-
nis loco
aliquid
iuste exi-
gere que-
ant?

Alia ex præmissis resultat quæstio, an subditi, propter incom-
moda, quæ fodinarum occasione ipsis perferenda, aliquid com-
pensationis loco iuste exigere queant? Et quamvis olim Domino
fundi solatii loco pars decima relicta *l. 3. C. de metallar.* & hodie-
num nonnullis in locis, ubi metallorum nobiliorum venæ in priva-
torum fundis deteguntur, portio hæreditaria vulgo (*ein Erbku-
kus*) possessori assignetur, hicque ejus nomine nihil in commune
conferat. Schoënb. *Berg. inform. voc. Grundherr. c. 2. §. 39. 40.* in
illiusque arbitrio positum sit, an loco partis hujus hæreditariæ qua-
tuor partes sumtu suo colendas accipere velit. Horn. d. *disquisit. aph. 20.* illud tamen universale non est, ut adeò si fundi facies præ-
fertim haud immutetur, aut possessori plane inutilis reddatur, vix
quicquam compensationis nomine pro mineralium præsertim me-
diorum ac infimorum materiâ, cujus effossio nullum subditis dam-
num, publico autem insigne emolumentum affert, exigere valeat,
eò magis, quod modica non veniant in considerationem, si utilitatis
publicæ respectus concurrat; Myns. *cept. s. obs. 97.* Klock. *tom. 3. conf. 124. n. 215.* nisi necessitate ita exigente v. gr. totus ager subru-
endus, aut pars ejus ita evertenda, ut culturam amplius non ad-
mittat, quo casu possessori æquivalens, vel pretium agri, omnino
reddendum concludimus cum Dn. Lyncker cit. *conf. num. 101. add. Dn. a Seckendorff. part. 3. des teutschen Eursen-Staats cap. 3. n. 1.*
eò quod

ed quod supremum dominationis jus non aliter quam sub condi-
tione æquivalentis compensationis exerceri queat, Vasquius con-
trov. illustr. lib. 1. cap. 5.

APHORIS. XXIV.

Justâ progredimur serie ad Materiam OBJECTIVAM, quæ *Materia*
est vel IN QUA, vel CIRCA QUAM. Materiam objectivam *objectiva*
IN QUA dicimus mineralium mediorum infimorumque venas ac *que est*
fodinas, ex quibus perquisitores prædicta mineralia summo studio *vel in*
erunt, ac in aprium producunt. Sicuti enim mundus subter- *qua:*
raneus immensas opes inter conclavia sua tenet, ita inter cætera do- *vena me-*
na cælestia, quibus Germania nostra fœcunda est, non ultimo lo- *tallica,*
co collocandi insignes mineralium, quos in sinu suo gignit, thesauri. *quibus*
Melch. Junius Tom. II. oration. Argentin. de Laud. German. orat. 6. *Germa-*
jung. des geöffneten Ritterplatzes dritter Theil. novissime edit. Ham- *nia nostra*
burgi & relat. in cit. Novis literariis Germania Hamburgensibus Men- *passim*
se Septemb 1704. ubi de re metallica & ad eam spectantibus multa *scaret.*
notabilia traduntur, simulque omnes per orbem terrarum metalli
fodinæ recensentur conf. singulariter de Bavaricis Ertl. Churbayeri-
scher Atlas Tom. I. cap. 3. pag. m. 16. & cap. 4. pag. m. 41.

APHORISM. XXV.

Protrita ac spissa hic incidit quæstio: an nimirum fodinæ mi- *An fodi-*
neralium ipsæ, proprio jure ad Majestatem spectent, vel tantum quo *ne in se*
ad jus decimas exinde capiendi Regalibus sint accensendæ? Et qui- *& sua*
dem proprietatem fodinarum, privatis, in quorum prædiis minera- *natura*
lia inveniuntur, vindicare studet, magnus Interpretum tam anti- *ad regalia*
quiorum quam recentiorum cumulus, dum textum A. B. ita expli- *spectent?*
candum putant, ut Electores, fodinis, in propriis fundis inventis, sine
gravamine decimarum, quæ alioquin indistincte ad fiscum Impera-
toris spectabant, gauderent, ex iis autem quæ in privatorum fun-
dis deteguntur, decimas percipiendi jus haberent, quam senten-
tiam tuentur ex antiquioribus Schneidevvin. de feud. P. 2. num. 104.
Afflict. ad cap. un. quæ sint reg. nec non decis. 321. num. 4. Decius
consil. 291. Vultej. de feud. cap. 5. num. 7. Sixtin. de Regal. l. 2. c. 16.
num. 45. ex recentioribus autem Rosenthal. de feudis c. 5. concl. 88.

nam. 7. Rümelin. *ad A. B. c. 9. Dietrich. ad A. B. c. 9. verb. talia pos-*
sideri. Klock. de arar. lib. 2. cap. 9. num. 18. Myler. ab Ehrenbach. de
Pr. & Stat. Imp. P. 2. c. 69. aliique plures: quo & vulgo pertrahitur
constitutio Mathie Regis de A. 1486. in decret. 5. art. 56. conf. Arnif.
de jurib. Maj. min. cap. 5. Carpzov. de Regal. cap. 3. aph. 2. consue-
tudinem autem cujuslibet Regni vel Provinciæ in hac materiâ spe-
ctandam esse affirmant. Einsidel. de Regalib. c. 3. num. 327. Struv.
synt. jur. feud. cap. VI. aph. 26. nec non dissert. de libertate naturali
restrictâ §. 31. quam exhibet Fritsch. Part. 1. exerc. jur. publ. num. 16.
 aliique plures. Sed si æquâ lance rem æstimemus, certe ipsas metal-
 lorum mineraliumque fodinas, licet in privatorum fundis repertas,
 cum omni jure circa illas ad Majestatem pertinere, ac Principi libe-
 rum esse, an proventus hosce subterraneos sibi met omnino reserva-
 re, vel sub onere decimarum aut alterius quotæ subditis facultatem
 fodiendi concedere velit, constans est ac expeditum, præprimis cum
 longe diversa sint pensio sive præstatio ex fodinis, & redditus sive
 emolumenta quælibet metallica: quam etiam sententiam, ceu textui
II. Feud. 56. Aur. Bull. & constitutioni Henrici VII. supra citatæ, nec non
 consuetudini Germaniæ maximè congruam, solidè defendunt Hei-
 gius *quæst. 13. n. 29. Scultet. in addit. ad Colerum decis. 98. n. 17. Schulz.*
synt. f. f. c. 7. n. 177. Carpzov. p. 2. c. 53. d. 1. quem sequitur Straufs d. dis-
sert. art. 2. §. 8. Struv. synt. feud. c. 6. aph. 26. Fritsch. Manual. jurispru-
publ. vocab. argentaria. Excellent. Dn. Sueder. introduct. in jus publ.
part. special. sect. 2. cap. 15. aph. 12. & novissime Dn. Lyncker. Resp. 9.
num. 101. ubi eleganter tradit: hunc esse verum sensum non solum
textus II. Feud. 56. sed & Aur. Bull. hocque etiam exterorum plures,
 ex nostratibus quosdam agnoscere, spreto ceteris, quibus & textus &
 ratio & observantia obsistant; nec non in *dissert. de jurib. minerarum*
th. II. & 12. ubi eandem sententiam pluribus tuetur: idque etiam or-
 dinationibus metallicis passim decisum reperitur. Schoënb. *Berg-*
informat. verb. Muther. Spans Berg-Urthelbuch T. II. Quod & cum
 Rhetio aliisque comprobat Excellent. Dom. Mollenbecc. *sapius cit.*
dissert. de Regali Protim. metall. jure §. 12. solidam addens rationem,
 quod scilicet, uti supremum Dei T. O. M. Dominium, in cuncta, quæ
 vastissimo orbe includuntur & quancunque suppellectilem se ex-
 tendit,

tendit, ita & Majestatis terrenæ, divinam illam repræsentantis fasti-
gium, ad universa Reip. bona, nec publica saltem, sed privatorum
quoque opes fundosque, nec non quæ in ipsorum cavernis latent se-
se diffundere. Opinio autem contraria inde originem traxisse vide-
tur, quod uti supra innuimus, juxta juris Justiniani placita jus me-
tallicum, in Germania receptum, metiti communiter fuerint Inter-
pretes, nec illud à jure feudali, Suevico, Saxonico, moribusque Ger-
manorum antiquiorum exacte distinxerint, quos eo nomine singu-
lariter perstringunt Eisenhart *cit. tract. c. 11.* Dn. Horn. *d. disquisit. aph.*
15. Nam firma manet regula: quoties principium juris patrii repu-
gnat juri communi, tunc potius pro jure patrio pronuntiandum
quam jure communi: Jung. Schilter. *ex. ad Pand. 8. §. 50 seqq.*

APHORISM. XXVI.

Ut vero quod caput præsentis dispectionis est, attingamus *An mine-*
eiusque argumentum nervose adumbremus, illustris & vexatæ inter *ralium*
Doctores est controversiæ: An mineralium mediorum ac infimo- *mediorum*
rum fodinæ, de nobilioribus enim nullum plane dubium superest, in *ac infimo-*
Regalium censu sint habendæ, & proinde jure proprio ad Majesta- *rum fodi-*
tem spectent? Negativam defendunt, Heigius *quest. 13. n. 40.* Rauch- *na ad Re-*
bar. *quest. jur. civil. § Sax. part. 1. qu. 22. n. 12.* Welenbec. *part. 2. conf. galia per-*
60. n. 3. § p. 1. conf. 45. n. 24. Goden *conf. 3.* Schneidevvin. *ad tit. instit. tineant.*
de usufruct. §. constituitur. num. 5. § 6. Celer. *part. 2. decis. 242.* Carpz.
jurispr. for. part. 2. const. 53. def. 3. in f. Struv. *Synt. feud. aph. 26. n. 3. § 4.*
& novissimè Dn. Hornius *d. disquis. aph. 17.* ex consuetudine autem
cujusque loci vel provinciæ hoc æstimandum esse, statuunt Alvarot-
tus, Matth. de Afflictis, ac Andreas de Isernia, quos refert ac sequitur
Eisenhart. *cit. cap. 2. §. 41.* Propositis igitur, quæ communiter addu-
cunt, sententiæ negativæ Patroni argumentis, quæstionis hujus adeò
controversiæ viscera paulo accuratius recludere lubet.

APH XXVII.

Fundamentum primarium in eo ponunt, quod (1.) Imperat. Fri- *Rationes*
dericus in *cit. constit. quæ sint Regalia*, Argentarias sive argentifodi- *dissen-*
nas regalibus tantum annumeret, reliquorum autem metallorum ac *tientiarum*
mineralium nullam plane mentionem faciat. In partes etiam tra-
hant Henrici VI. Imp. Rescriptum, quod retulimus supra *aph. 9. cum*
simi-

similiter de argenti fodinis tantum loquatur, easque ad jura imperii referat. vid. Eisenhart. *d. §. 42.* Ampliant hoc (2.) quod in mineralibus hujusmodi vilioribus alia plane ac diversa, quam in metallis nobilioribus militet ratio. Hæc enim, cum monetis cudendis principaliter inserviant, monetæ autem jus indubie ex Regalium censu ac ossibus Principis cohærens sit, uti loquitur Camerar. *in cap. Imperialem, fol. 71. de prohib. feud. alien.* ac solus Princeps, sive τὸ νόμιον tenens in Republicâ, & formam nummo det & pretium, tradente Zieglero *de jurib. Majest. lib. 1. cap. 49. aph. 8.* ita exinde colligunt, monetæ quoque materiam ejusdem merito juris cum monetâ ipsâ esse debere, hancque etiam causam subesse, quod ex Principum Statuumque Imperii numerò iis præcipue qui metallifodinas in territoriis suis possident, jus cudendi monetam à S. Cæsarea Majestate concedi soleat, eò quod feliciori successu id perficere valeant, quàm alii metallifodinis destituti quibus aliunde materia comparanda R. *7. de A. 1524 §. 21. 1551. §. 36. Rec. deput. Franc. de A. 1571. §. 27.* quod exemplis firmat Myler ab Ehrenbach *de Pr. & Stat. Imp. p. 2. cap. 71. aph. 3. jung. die Ursachen des Leipzig. Müntz-Recess. 1690.* apud Thom. ab Hangelstein *Act. publ. monet. p. 2. p. 370.* Bud. *de monet. L. 1. c. 18. n. 7.* ast vero cum ratio hæc in mineralibus vilioribus cesset, hinc A. B. etiam dispositionem cessare & exulare volunt: uti cum Wessenb. concludit Myler *in addit. ad Rümelin dissert. 8. ad A. B. th. 10.* aliam insuper rationem assignat Eisenhart. *d. cap. 2. §. 44.* quod scilicet proventus, qui ex mineralium ignobiliorum fodinis sæpe à privatis percipiuntur, ad eò sint incerti, nec tanti, ut deductis impensis ingens lucrum supersit, quod & certi canonis mensuram implere, & agri aut fodinæ domino pro operâ & culturâ jure naturali debitum solatium exhibere queat.

APH. XXVIII.

Ex hoc vilitatis fundamento (3.) illud etiam ortum putant, quod Magnates non solum mineralia in specie sic dicta, sed & metalla ignobiliora e.g. ferrum, cuprum, stannum &c. plerumque non tantopere curare soleant, sed ea perquirendi eximendique licentiam etiam absque speciali concessione ad subditos dimanare patiantur. Struv. *synt. feud. c. 6. aph. 26. n. 7.* Bejer ad Schnobel. *disps. feud. 4. th. 9.*
Pertra-

Pertrahitur huc consuetudo Andegavensis, quæ omne aurum in fodinis inventum Regi, reliquas fodinas vero, Vicecomiti vel Baroni aut aliis altam justitiam habentibus vindicat, quam à Parlamento consentiente Generali Regis Procuratore approbatam esse, refert Limnæus *ad A.B. cap. 9. obs. 11.* Add. le Bret *de la Souveraineté du Roy lib. 3. chap. 6.* quod forsitan exinde ortum putat Eisenhart *cit. tract. cap. 2. §. 34. n. 1.* quod Gallia non sit ferax metallorum, quæ Regias mereantur curas, quamvis contrarium pateat ex iis quæ tradit Jodoc. Sincerus *in præfat. Itinerarii Gallie.* Sed & inveteratâ Saxonie consuetudine receptum dicunt, ut venæ, in quibus nobilior materia, nimirum auri, argenti, ignobilior e. g. æris, stanni aut plumbi vince-
ret (quod an juxta quantitatem, pretium, pondus, vel valorem intel-
ligendum sit, vel non addunt, vel obscure loquuntur vid. Dn. Horn. *d. disq. aph. 15.*) Principi vindicentur, in quibus vero ignobilior supe-
rat nobilioris metalli materiam, subditis relinquerentur, uti juris Sa-
xonici interpretes uno ferè ore tradunt. vid. Heig. *d. quest. 13. n. 36.*
Jacob. Schult. *in addit. ad Coler. p. 1. dec. 98. n. 19.* Wesenb. *tom. 1. d. conf. 45. tom. 2. d. conf. 60.* Arum. *ad A.B.c. 9. disc. 5. th. 5.* Knichen. *de Sax. non provoc. jur. cap. 5. vocab. Berg- und Salzverck* quos sequitur
Dn. Lyncker *cit. Resp. 9. n. 31. § 26.* Hincque etiam singulariter ferri
fodinas, in privatorum fundis repertas, dom. ino fundi in Saxoniam re-
linqui nec territorii domino vectigalis nomine quicquam exinde
præstari, præjudicio Aulico Electorali firmat Rauchbar. *d. quest. 22. n. 9.* cui subscribunt Carpz. *d. const. 53. def. 2. in f.* & Bechman. *d. sect. 2. pag. 113.* cum quo concordare videtur *cit. ordinat. Metall. Branden-
burgica art. 23. §. 6. § 7.* in verb. *jeden Grundherrn ingemein nicht al-
lein den gantzen Zehenden an Eisenstein &c. erblich zu genießen.* Un-
de eliciunt, majori adhuc ratione mineralia præsertim viliora, in fun-
dis privatorum reperta ad quemlibet prædii dominum pertinere.

APH. XXIX.

Verum quicquid Auctores hætenus nominati pro stabiliendâ
sententiâ suâ proferre studeant, rectius tamen sentire nobis viden-
tur, qui cujuscunque generis fossilia ac mineralia inter Regalia in-
distinctè referunt, quod faciunt Afflictus *decis. 321.* Mynsing. *Resp. 39. n. 1. seq.* & alii allegati ab Heigio *d. quest. 13. n. 37. 38. § 39.* Richter

vol. 2. conf. 283. n. 8. Dn. à Seckendorff. d. tract. part. 3. cap. 3 pag. m. 378. ut & post Luc. de Penna, Menochium, Cravettam, aliosque, Klock. de arar. lib. 2. cap. 26. n. 3. & cap. 27. n. 16. ubi metallorum non tantum nobiliorum, sed & medii ac infimi generis mineralium curam ac culturam, ceu Reipubl. admodum utilem ac necessariam, supremis Rerumpublicarum gubernatoribus apprimè commendat; nec non Excellentiss. Dn. Reyser cit. Resp. vom Recht der Salpetergruben. d. investigat. 1. Rat. decid. 1. seq. quibus & calculum adjicit Amplissimus Dn. Mollenbecc. sæpius laudat. dissert. th. 14. ut & Ziegler de jurib. Majest. lib. 2. cap. 19. aph. 16. ubi appositè scribit: *Quæ dixi hætenus de Auri & Argenti fodinis, eadem applicanda sunt etiam ad fodinas aris, ferri, salis Nitri, aluminis & alias: nempe integrum esse ei qui τὸ κοινόν tenet in Republicâ, utrum sibi eas proprias an vero communes esse velit cum subditis suis, quo ultimo casu tamen plerumq̃, certam tributii aut reddituum partem reservare solent.* Jung. Besold. Thesaur. Practic. vocab. Salpeter in f. & Faustius. conf. pro erario 39. ord. 804.

Aph. XXX.

Idque hisce evincimus fundamentis. Cum enim (1.) quælibet fossiliam genera ad pretiola terræ, des Landes Schatz indistinctè referantur Dn. Krebs. tractat. de Ligno & Lapide, part. 2. class. 3. sect. 3. §. 1. ibi: *metalla aliq̃, mineralia &c. inter pretiosa terrarum (des Landes-Schatz) referenda*: vel suâ sponte exinde patet, quod quavis tum constitutio Friderici I. tum Rescriptum Henrici VI. Imperat. de Argenti fodinis ceu potiori loquantur, id tamen indistinctè de cujusvis generis metallis ac mineralibus exaudiendum esse, uti docte & solide concludit, simulque erroneam Wesenbeccii & sequacium sententiam explodit Rosenthal de feud. cap. 5. concl. 88. Cum enim in mineralibus mediis ac infimis publica æque quam in fodinis nobilioribus militet utilitas Sprenger de jur. publ. lib. 2. c. 9. pag. m. 209. licet hoc multi frustra in dubium vocare conentur, sane suâ sponte exinde fluit, ea non diversi sed ejusdem plane juris censenda esse: cum ubi nulla subest diversitatis ratio, ibi eadem quoque meritò esse debeat juris dispositio l. 32. ff. ad L. Aquil. l. 108. de V. S. l. 7. C. de revoc. donat. & à paritate causæ par procedat effectus conf. Arg. 1. conf. 1. n. 2. & conf. 17. n. 65. quæque in radice conveniunt debeant etiam conve-

convenire in effectu ac interpretatione *l. 32. de LL.* ibique Dd. eò quod simile idem sit judiciū. *c. in causis 19. vers. cum in similibus. X. de sent. & rejud.* Tabor Barb. *locus lib. XIV. cap. 3. ax. 8.* ubi plura cumulat. Unde legem ipsam pro se habere videtur, qui sententiam legis pro se habet, aut per necessariam consequentiam evidens argumentum inde deducit. *l. 6 §. 1. de V. S. ubi Gædd. n. 15.*

APHORISM. XXXI.

Accedit (2.) quod si promiscue cuivis lapides & saxa &c. in alterius fundo cedere liberum esset, uti jure Romano hoc concessum legitur in *l. 3. C. de metallar. &c.* facile sub hoc prætextu ab hominibus malitiosis alterius fundus invadi, devastari vel plane everti ac ad culturam inutilis reddi posset, quod multis querelis, turbis, violentiis ac cædibus occasionem subministraret. Unde ut licentia hæc aliquatenus refrenaretur à sapientissimis Rerumpublicarum gubernatoribus providè constitutum, ne absque speciali superiorum concessione mineralia, licet ignobiliora, perquirere liceret. Quod peculiari Responso firmat Eisenhart in *der kurtzen Vorstellung des im Heil. Rœm. Reich und benachbarten Kœnigreichen hergebrachten Berg-Regals cit. Tract. præmissâ. cap. 5 n. 5. pag. 16.* ubi quæstionem: *Ob auch Stein, Gips, Steinkohlen und dergleichen fossilia unter das Berg-Regal gehœrẽ?* solidè decidit ac tandem sequentem in modum concludit: *Diese Mißshelligkeiten nun, und den dabey auch mit unterlauffenden Unterschleiff, indem mancher unter den Vorwand eines Steinbruchs vwohl gar Ertz graben, und dem Fisco das Seine entziehen wûrde, zu verhûten, hat die hohe Landes-Obrigkeit all solch Lehen und Verstattung der etvvas importirendẽ Stein- und Kalck-auch Gips- und Steinkohlen-Gruben zu sich gezogen, und laßet dieselbe entweder auf eigenen Kosten anlegen, oder belehnet damit diejenigen, vvelche merum oder vvol nur mixtum imperium haben, in denselbigen district, allvvo dergleichen Bergarten gefunden vverden.* Add. d. *Tract. cap. 2. § 65.*

APHORISM. XXXII.

Facit huc (3.) quod alias deteriolem Principis quam subditorum conditionem hâc in parte efficeremus. Sicuti enim

- - non omnis fert omnia tellus.

ac experienciâ teste multa Regna ac Provinciæ auri & argenti fodinis

plane destituuntur, mineralibus autem vilioribus interdum uberri-
 me scatent, sequeretur, quod ita Reges ac Principes omni plane
 emolumento ex fodinis proveniente privarentur, omnisque quæ-
 stus ad solos subditos redundaret, quod tamen tum rationi, tum
 observantiæ adversaretur. Cui enim quod majus est licet, non de-
 bet non quod minus est non licere? *l. 21. ff. de Reg. jur. c. cui licet 23. de*
R. 7. in 6to. Quod (4.) & ipsi legislatores Romani certo modo agno-
 visse videntur, dum in *l. 13. de public.* expresse habetur, quod qui Sa-
 linas creti fodinas & metalla habent, publicanorum loco habeantur;
 quò & pertinet *d. l. 17. d. V. S.* ubi inter publica vectigalia, quæ
 ad fiscum spectant, non solum metallorum, sed & Salinarum vecti-
 galia nominatim referuntur. Idque ulterius firmatur *l. 3. Cod. de me-*
tall. Unde facili negotio dignoscitur, de jure Romano nullam plane
 inter metalla nobiliora & ignobiliora differentiam, quam Doctores
 nostri hodie plerumque tantopere urgent constitutam cognitamq;
 fuisse, quin ea indistincte canoni metallario subjacuisse. add. Brunem.
ad. d. l. 3. in fin. in quâ Imperatores Gratianus Valentinianus & Theo-
 dosius de lapidum quoque venis, canonem metallarium fisco ex-
 pressis vindicarunt verbis. Quod si itaque dissentientium, minera-
 lia in privatorum fundis reperta, prædii domino ex hoc potissimum
 fundamento hodiernum tribuentium, eò quod de jure Romano hu-
 jus generis fossilia cuivis fundi vel agri possessori relicta fuerint, ar-
 gumentandi ratio procederet, sequeretur ipsas etiam auri & reliquo-
 rum metallorum nobiliorum fodinas ad privatos hodiernum spe-
 ctare, quippe quas similiter, uti mineralium viliorum venas, ad quem-
 libet agri dominum olim pertinuisse, exemplo aurariarum sexti Marii,
 quas publicatis ipsius bonis Tiberius Imperator sibi seposuit nec non
 argumento *cit. l. 9. §. sed si lapicidinas ff. de usufr. d. l. 3. §. fin. l. 4. §. 5. ff.*
de reb. eor. qui sub. tut. quos textus Interpretes tam de fodinis igno-
 bilioribus quam pretiosioribus communiter intelligunt, compro-
 bavimus supra *aph. 6.* Uti autem fodinas nobiliores Regalibus ho-
 die accenseri libenter concedunt, ita etiam nulla solida diversitatis
 ratio assignari poterit, cur ignobiliores horum censu eximant, ut
 adeo illorum fundamenta infirmo plane talo nitantur, præsertim
 cum connexorum eadem sit ratio natura ac qualitas, eaque ha-
 beantur

beantur pro uno, ac sint individuâ. *l. Prætor. 7. §. 2. ff. de damn. infect.*
Menoch. de arb. quest. lib. 2. cas. 95. n. 5. § 9. Satis porro ex prædictis
inclarescit, sententiæ adversæ patronos hâc ratione Principis pote-
statem magis adhuc, quam ipsum jus Romanum circa mineralium
materiam coangustare, simulque commodis fiscalibus haud leviter
præjudicare. Cum enim de jure Romano, mineralium tam vilio-
rum quam nobiliorum metallorum nomine canon metallicus fisco
à privatis, lapicidinas, marmoris fodinas &c. in fundis suis instituen-
tibus, solvendus esset, *d. l. 3. C. de metall. &c. add. cit. l. 13. de public. §*
l. 17. ff. d. V. S. hi, nescio quo fundamento adducti, subditis fodinas
hujusmodi absque ullo plane onere vel vectigali territorii Domino
exinde præstando simpliciter addicunt, uti in hanc sententiam ab-
eunt, ac ferritodinarum exemplo in Saxonia singulariter firmant
Rauchbar. d. quest. 22. n. 9. ejusque sequaces, quos retulimus *aph. 28.*
Unde facile constat Principes Germanicos hoc modo sequioris ho-
die conditionis fore, quam Imperatores Principesque Romani
olim fuerunt, cum tamen Principes nostros tantum in suo posse ter-
ritorio quantum Imperator potest in Imperio palam sit; uti protri-
um hoc Doctorum axioma latius illustrent *Schurf. cons. 18. n. 2. cent.*
3. Vult. 1. cons. Narp. 16. n. 4. confer. latius illud explicantem *Magnif.*
Dn. Hert. dissert. de superior. territ. §. 10. pag. 200. Nec juris feudalis
placita sententiæ huic nostræ adversari, quin illi potius haud obscu-
re suffragari constat ex *d. cap. un. quæ sint reg. ubi ARGENTARIÆ,*
quarum appellatione fodinas metallicas indigitari diximus supra
aph. 8. Add. *Excellentiss. Dn. Reyser. cit. investigat. 1. Rat. decid. 2. pag.*
375. nec non **SALINARUM REDITUS** inter Regalia expresse
recensentur; idque (6.) amplius illustrent exempla investiturarum
Friderici I. Imperat. relata à Sigonio de Regno Italia in Historia
Friderici; ubi cujuscunque generis metalla ac mineralia ab Impe-
rat. in feudum concessa refert cit. Auctor. qui & allegatus ab Heig.
d. qu. 13. n. 36. Pertinet etiam huc diploma *Friderici II. Imperat. quo*
quicquid auri argenteive vel cujusvis metalli aut è terris foditur, aut
in aquarum decursibus reperitur, templo Misnensi dicatum legitur,
quod refert Fabricius in Annalibus urbis Misnæ. ad A. 1233. & latius
examinat Dn. Horn. d. disq. aph. 14.

APHORISM. XXXIII.

Cum quibus (7.) plane concordat dispositio Aureæ Bullæ Caroli IV. Imp. *tit. von Gold, Silber und anderer Ertz vvegen.* in verb. *presenti constitutione in perpetuum valiturâ statuimus, ac de certâ scientia declaramus, quod successores nostri Bohemiæ Reges, nec non universi ac singuli Principes. Electores Ecclesiastici & seculares, qui perpetuo fuerint, universas auri & argenti fodinas atque mineras stanni, cupri, ferri, plumbi, & alterius cujuscunque generis metalli, ac etiam salis, tam inventas quam inveniendas, in posterum quibuscunque temporibus in Regno prædicto ac terris & pertinentiis eidem Regno subiectis, nec non supradicti Principes, in Principatibus, terris, dominiis ac pertinentiis suis tenere juste possint, & legitime possidere, cum omnibus iuribus nullo prorsus excepto, prout possunt seu consueverunt talia possideri &c.* Add. Bechmann. *Exerc. 5. ad A. B. d. tit. 9. pag. m. 133.* Cum igitur in numero cujuscunque generis fodinarum, quas Electoribus diserte adscribit cit. text. hodie vero etiam ad Principes Imperii spectare in confesso est, Carpz. *de L. Reg. c. 3. sect. II. n. 3. & 4.* mineralium quoque, quamvis viliorum fodinæ, indubie habeantur, fatente ipso Heigio *d. quest. n. 10.* eo ipso patet, præfatam dispositionem etiam sano ac naturali sensu ad hæc extendendam esse. Vocabulum enim *omne*, nec non *cujuscunque generis*, uti nihil excludit, sed cuncta universalitate suâ complectitur, quæ modo sub eâ comprehendi possunt *l. 52. pr. de legat. 1. Surd. dec. 265. num. 30.* ac oratio generalis ad quascunque species se diffundit *l. 47. §. 1. d. pact.* ita & hoc in materiâ Regalium singulariter procedere cum citatis animadvertit Sixtin. *de Regalib. lib. 1. cap. 5. n. 88.* præprimis ubi utilitatis publicæ respectus concurrit Manz. *spec. jur. comm. voc. publica utilitas n. 25.*

APH. XXXIV.

Nec incommode (8.) huc refertur jus provinciale Saxonicum *lib. 1. art. 35.* ubi omnes thesauri subterranei (quò nomine metalla indigari in propatulo est vid. omnino Horn. *d. disquis. de metallifod. jure*, §. 14, ubi hunc textum eleganter illustrat, & Dni Schilteri dissentient, argumentis respondet.) profundius aratri meatu jacen-

res ad Imperii Majestatem vel Regalia spectare dicuntur. *add. const. elect. Saxon. part. 2. cap. ult. Zobel ad dict. art. 35. Simon Pistor. conf. 4. n. 7. seq.* quem textum singulariter illustrat. memorabile Jenensium præjudicium, quod exhibet Richter *vol. 2. conf. 283. n. 8.* Wann gleich angedeuteter von Adel vor sich anziehen würde, als vermöchten die Sächsische Rechte, und solcher Land-Gewohnheit &c. daß die metallifodina viliores &c. dem superiori nicht gehörten; Es wäre auch ein grosser Unterschied zwischen den Gold und Silber und andern Bergvercken &c. dennoch die weil vermoge der Guldenen Bull Caroli IV. die Kupfferbergverck von denen Regalien nicht abzusondern, und mit denen Regalien ervehnter von Adel nicht belichen &c. überdis das Sachsenrecht nach inhalt der Churfürstl. Sachs. Policyordnung *const. fin. part. 2.* das Bergverckrecht denen Regalien zu-eignet, welches den Kayserlichen Gemeinen rechten Gemäß; so hat der Lehmann sich des Zehenden von angezogenen Kupffer-bergverck nicht anzumassen, sondern ist denselben seinen Lehnheerrn, bevorab wann diß Bergverck im Reichslehen und territorio gelegen, folgen zulassen schuldig. V. R. W.

APHORISM. XXXV.

Singulariter autem (9.) huc faciunt privilegia supra allegata, in quibus cujusvis generis mineræ Dominis Burggraviis Norinbergen-sibus ac Marchionibus Brandenburgicis Imperatoriâ munificentia concessæ leguntur. *vid. cit. Bulla Ludovici Bavari Imp. de Anno 1328. in verb. volentes ad ampliorem præmissorum affectum & effectum gratis nostris munificentis te vocare, omnes mineras, auri, argenti, cupri & ferri nec non cujuslibet alterius materiei & generis metalli, quod in terris tuis, ubicunque auri fodinas, argenti fodinas, vel in caverno-sis locis, quacunque arte, studio vel labore contigerit reperiri, sicut alia nostra Regalia, tibi & tuis heredibus ex te legitime descendantibus in feodum concessimus, & nostris Imperialibus postea literis sub sigillo cereo confirmavimus. sic & nunc, omnia supra dicta vobis in feodum perpetuum concedimus, & de ipsis ex nunc prout ex tunc vos infeoda-mus & presentibus investimus de plenitudine Imperatoria Majestatis &c. etiamsi mineræ jam ipsæ forent in sui existentia & in actu, ita qui omnem mineram hujusmodi libere & solute absque omni præstatione nobis*

nobis inde vel successoribus nostris, seu quibuslibet officialibus aut advocatis nostris qualibet facienda à nobis & nostris successoribus tu & heredes tui in rectum & legale feodum justì feodi titulo debeatis possidere perpetuo pariter & tenere. &c. cum quâ verbotenus concordat Bulla aurea Caroli IV. Imp. Johanni & Alberto Burggraviis Norinbergensibus concessa Rom. 1355. quibus & consona est Bulla aurea prælaudati Caroli IV. quod Burggravi Norinbergenses gaudere possint ac debeant omnibus privilegiis Principum : data Norinbergæ Anno Salutis MCCCLXIII. XVI. calend. April. quæ bulla deinceps confirmata fuit à Ruperto Roman. Rege Norinbergæ A. Ch. 1407. à Sigismundo, tum temporis Romanorum Rege, Constantiæ A. Ch. 1415. ab eodem ceu Imperatore Romæ A. Ch. 1533. à Friderico Romanorum Rege Norinbergæ A. Ch. 1444. ab eodem Imperatore A. 1487. ex Electorum autem numero, prædictæ Bullæ Carolinæ calculum adjecerunt eamque singularibus diplomatibus in universum approbarunt : Johannes Archi. Episcopus Moguntinus, Ernfeldæ A. Ch. 1371. Chuno Archi Episcopus Trevirensis, Pragæ A. Chr. 1365. Fridericus Archi. Episcopus Coloniensis, Moguntia A. Ch. 1372. Rudolphus Elector Saxoniae, Pynæ A. Ch. 1364. Wenceslaus Rex Bohemiae & Elector Brandenb. Pragæ. A. Ch. eod. addatur privilegium prælaudati Caroli Imp. datum Romæ 1355. festo Paschatos, quo Johanni & Alberto Burggraviis Norinbergensibus mineræ Blassenburgenses, Münchbergenses & Sorgastenses, specialiter concessæ leguntur; quod confirmatum à Wenceslao. A. Ch. 1381. jung. Bulla Sigismundi Imperat. exarata Romæ A. Ch. 1435. nec non Friderici Imp. Neostadii A. Ch. 1459. ubi inter alia minerarum quoque expressa fit mentio; quæ singula diplomata licet fortassis non in omnium manibus sint, longius adducere nimis prolixum foret.

APH. XXXVI

Cæterum ad Bullas ac Regalia Imperatoria & Regia longâ serie hætenus enumerata (10.) procul dubio respicit *cit. ordinat. Metall. Brandenburgica de An. 1619. art 7. §. 1. & 2*, quam & refert. Span *in d. spec. jur metall. Part. 1. cap. 15. §. 7.* in verbis valde notabilibus:

Und

Und nachdem uns inhalts Kayserl. und Königl. Freyheiten und confirmat. nicht allein die hohe Metallen, als Gold und Silber. sondern auch in Krafft derselben und unserer Aemter herkommen das Eisen, Kupfer, Ziehn, Bley, Quecksilber, Schwefel, Saltz, Vitriol, Alaun und dergleichen: so in unsern Landen ereuget vird; zugehörig &c. sambt Steinkohlen, Schiefer, Mühl und Feuerstein, nichts ausgenommen &c. ut tamen fodinarum cultura eo magis promoveretur possessoribus fundi, metalli fodinas sedulo colentibus, ex singulari Principis gratiâ ac sub expressâ protestatione: aus Gnaden und keiner Gerechtigkeit, auch unsern habenden Berg Regalien durchaus unvorgreiflich ratione fodinarum ferrariarum, universus canon metallarius, ratione reliquorum metallorum ignobiliorum autem, nec non mineralium, quarta pars relicta, auri tamen & argenti fodinae nec non salinae nominatim exceptae fuerunt, testante cit. ordinat. Metall. art. 23. §. 6, 7. quod Privilegium, an in Marchionatu Brandenburgico hodiernum obtineat, vel an subsequenti tempore aliquid circa illud immutatum, vel id prorsus revocatum fuerit, nobis adeo certe non constat, Illud tamen certum, ac planè indubitatum, metalla ac mineralia cujuscunque demum generis sint, in dicto Principatu ad Regalia indubiè referri, eaque, solius supremi territorii domini dispositioni unice subiacere, uti haectenus adducta satis evincunt.

APH. XXXVII.

Ac ut (II.) praedicta aliarum quoque Provinciarum Principatuum ac locorum observantiâ, quippe quæ omne dubium tollit Surdus conf. 140. n. 43. ac instar legis esse solet l. 35. de LL. ut adeo ab eâ nunquam recedi debeat l. 23. de LL. Carpz. L. 2. Resp. 53. n. 9. firmemus, certè non solum in Electoratu Moguntino ac Provinciis Hassiacis, mineralia etiam viliora, in specie Nitrum, soli Principi indubie vindicantur. Excellentiss. Dn. Reysersland. conf. invest. 1. Rat. decid. 7. pag. 379. Sed & in Electoratu Brandenburgico idem obtinere comprobatur Scheplitz. in consuet. Brandenb. P. 4. tit. 5. §. 12. quin & singulariter in Episcopatu Herbipolensi idem receptum esse, constat ex deductione Herbipolensi ad consilium Aulicum contra Monasterium Eboracense, quam & nuper allegavit facultas juridica Herbipolensis

polensis in *Responso MSto. vom Recht des Salpetergrabens de quo vid. infra pluribus* De carbonibus bituminosis conf. Edictum Mauricii Hassiæ Landgravii *infra cit.* De Succino autem ad Regalia similiter pertinente *etiam in sequentibus* Nec Germaniæ tantum moribus mineralia media ad Regalia referri. sed & in Regnis aliis, nominatim in Italiâ idem receptum esse singulariter aluminis fodinarum nec non sulphurariarum exemplo comprobavimus *infra.* Nec aliud in Regnis ac Provinciis Barbaris iisque remotissimis obtinere, ac proinde Chinesium Reges Argillæ, ex quibus vasa Porcellana conficiuntur nomine, decimas, nec non Turcarum Imperatorem certam terræ sigillatæ, quæ quotannis effoditur, copiam, exigere *latius* docuimus *infra*; luculento argumento, in quibuscunque ferè terræ plagis quodvis fossilium genus Majestati vindicari. Ex prædictis tale exstruimus brocardicum *Mineralia media ac infima in locis vel publicis vel privatis reperta, visua nature, Constitutionis Friderici I. Imperat. Aurea Bulla Caroli IV. Privilegiorum ac Investiturarum, nec non communis fere Imperii aliorumque Regnorum observantiæ ad Regalia regulariter pertinere, ita ut nemini fas sit, absque speciali superioris qui Majestate gaudet vel Regalibus investitus, concessione, illa inquirere, eximere, aut quicquam juris sibi in illis arrogare, nisi unius vel alterius Regni ac Principatus, pactis conventis, aut observantiâ aliud singulariter introductum reperiatur.* add. Brunn. ad. l. 3. C. de metallar. Quo ipso etiam Eifenharti, rerum metallicarum alias satis periti, statuentis, fodinas ignobiliores, quamvis eâ Lege possideantur, ut fisco certa pensio exinde sit præstanda, non proprio jure, sed tantum quoad canonem vel pensionem illam ad Regalia pertinere, sententia infirmatur, contrarium enim comprobavimus *supra aph. XXV.*

APH. XXXII.

*Rationes
dissentientium
diluuntur.*

Nec est quod dissentientium auctoritates huic sententiæ nostræ obicem ponant. Præterquam enim quod ipsorum asserta partim in simplici negatione consistant, partim dubiis, partim infirmis rationibus sint suffulta, nec non textui feudali, Aureæ Bullæ, ut & com-

& communi observantiæ plane adversentur, certe eò minus in considerationem venire merentur quoniam simplicia Doctorum asserta haudquaquam obtinent, quando bonâ ratione ceu sacrâ anchorâ destituuntur, uti haud incongrue monet Everhard. *top. legal. loc. ab autoritate* 95. num. 3. Modest. Pistor. *Part. 1. consil. 17. n. 5.* quippe quæ eâdem facilitate negantur quâ asseruntur, cum sana ratio autoritatibus ac exemplis meruò prævalere debeat, uti loquitur Tabor, *Barbos. locuplet. lib. IV. cap. 43. aph. 2.* quod multò magis tum procedit, quando asserta illorum, non solum Legibus & Sanctionibus publicis haud subnixa, sed iis potius haud obscure refragantur; Singularis enim juris interpretum sententia, quæ nullo textu nullâ ratione suffulta parum tuta meritò reputatur *l. 19. C. de Collat. Nov. 18. c. 5.*

APH. XXXIX.

Hinc (1.) plane non obstat, quod de vilitate mineralium medicorum infimorumque adductum. Licet enim forsân mineralia in se spectata, in rerum viliorum numero habeantur, non tamen tam materia ipsa, quam potius insignis ejus usus ac utilitas, quam Reipublicæ affert, quâ de re conf. *supra aph. 3. cap. 3.* spectanda erit *arg. §. 34. Inst. de R. D.* cum etiam modica curentur, quando verba sunt universalis, ac eadem proportionabiliter in minimo quæ in magno militat ratio, quod latius explanat Giurba *ad consuetud. Messanens. cap. 6. gl. 6. n. 11.* & minima quoque veniant in dispositione. Craver. *cons. 227. verb. octavo considero.* quod multò magis procedit, quando singulare aliquod emolumentum cum primis publico afferre possunt. Card. Tusch. *lit. M. concl. 239. n. 33. & seqq.* & sufficit rem, etiam minimam ita comparatam esse, ut fisco insigne emolumentum exinde accedere possit. Nec quicquam facit, quod de singulari metallorum nobiliorum, quippe monetis cudendis principaliter inservientium naturâ, *Aph. XXVII.* adductum, cum alia plane ratio sit MATERIÆ alia MATERIATI, ita ut ab illâ ad hoc nequaquam argumentari liceat, nec statutum vel dispositum in materiato, censeatur etiam dispositum esse in materiâ, & vice versa *l. ligni 55. §. 2. l. 57. de legat. 3. l. 53. §. 6. eod.* quod commune Doctorum Porisma latius explanat Tabor. *Barbos. locuplet. lib. XI cap. 15.* Nec firmio-

ri talo Eilenharti ratio *cit. aph.* allegata nititur. Quod si enim ex hoc fundamento, quod proventus mineralium ignobiliorum, sæpe vel dubii, vel admodum sint exigui, fodinæ istæ omni plane canone eximendæ essent, sequeretur, ipsas quoque interdum auri & argenti fodinas, cum expensis sæpius computatis ac detractis, vel nullum, vel perquam modicum lucrum supersit, absque ullo onere cultoribus relinquendas esse, ut adeò vulgatum axioma, quod lucri incerti ac dubii nulla habenda sit ratio *l. 26. ff. de damn. inf. Carpz. P. 3. const. 7. def. 15 n. 9.* in metallifodinarum canonisque metallici materia singulariter fallat. Quid quod mineralia viliora, plerumque non tantum opificum, ædificiorum, aliorumque instrumentorum metallicorum apparatus, quantum pretiosorum cultura requirit vid. Dn. à Seckendorff *cit. Part. 3. cap. 1. aph. 4.* desiderent, & ita illorum perquisitio ac perfectio, longe minori sumtu peragatur, quod e. g. in Argillâ, Cretâ, calce, lapicidinis &c. oppido deprehendere licet. Ut proinde, si res penitus inspiciatur, metallifodinarum redditus sæpius longè incertiores haud raro æquent. jung. quæ de enolumentis mineralium mediorum infimorumque haud contemnendis, infra passim diximus.

APH XL.

Quod autem consuetudinem Saxoniam, quam communiter obmovent, de quâ vid Dn Mollenbecc. *cit. dissert. th. 14. cum citat.* in specie autem præjudicium à Rauchbaro d. quæst. adductum, in quo Doctores Saxonicæ ferè plerique præsidium collocant, attinet; continet hoc casum plane singularem, dum Nobilis quidam, ferri fodinas, longissimo tempore absque ullo onere possidebat. Sicuti autem Regalia, aut Principi Reservata, immemorialis temporis præscriptione à privatis acquiri posse communiter tradunt Interpretes, Eilenhart. *cit. cap. 2. § 55.* ita à casu hoc extraordinario ac singulari, minus rectè inferitur, metalla ignobiliora in terris Saxonis, privatis absolutè relinqui, nec ad Regalia referri. Hinc consuetudinem illam, non extra omnem plane controversiæ aleam positam, nec contra expressam A. B. dispositionem facile admittendam esse, notabiliter monet, ipse quamvis dissentientium alias castra se-

quens

quens Carpz. *d. const. 51. def. 2. n. 8.* ac proinde sententiam suam eatenus limitat, ut fodinæ hujusmodi viliores, saltem haud simpliciter ac universaliter inter Regalia sint connumerandæ, sed consuetudo cujusque loci inspicere debeat *d. def. n. 2.* quem sequitur Struv. *synt. jur. feud. d. aph. 26. add. supra aph. XXV.* Singulariter autem de ferri fodinis, quas juxta superius adducta, in terris Saxonice nulli plane canoni metallario subjacere vulgo tradunt, notari meretur, quod tradit sæpius laudatus Dn. à Seckendorff. Serenissimorum Ducum Saxonie, Lineæ Ernestinæ, Minister Status meritissimus, nec non rerum metallicarum Saxonicarum satis peritus, dum scribit, *earum nomine quamvis non semper præcise partem decimam, alium tamen canonem præstari d. cap. 3. aph. 3. des teutschen Fürstenstaats. pag. m. 362.* in verb. *Wie denn die Eisensteine theils keinen Zehenden sondern einen andern hergebrachten Zins geben.* Conferri omnino meretur Dn. Hornius Jctus & Antecessor Wittebergensis *cit. diff. aph. 25.* ubi dissentientes eo nomine solide refutat, ac contrarium ex Ordinatione ferraria Pirnensi Art. 4. diserte demonstrat conf. Span. *T. 2. §. 2. & Schœnbergii informatio rei metallicæ p. 52.* Unde contrariæ sententiæ patronos vel plane errasse, vel prædictam consuetudinem, quæ tamen cum facti sit, specificè ac apodicticè à dissentientibus probanda fuisset *l. 22. l. 34. de LL.* ibique Dd. Mascard. *d. probat. concl. 423. n. 26.* aliâ iterum consuetudine abolitam fuisse, ex notoriâ praxi hodiernâ firmat, huncque in modum à Scabinatu Freibergensi non semel responsum fuisse testatur, insinulque Ordinationem metallicam Electoralem Saxonicam in consensum adducit *cit. Dn. Horn. disq. sæpius allegat. aph. 15.* Ut adeò in terris Electoralibus nemini, absque speciali concessione metalla etiam viliora inquirere concessum *add. Spanbergurthelb. T. 2. §. 2. & Richter d. l.*

APHORIS. XLI.

Postquam igitur mineralia media ac infima ad Regalia pertinere satis evidenter demonstravimus, ordinis ratio expostulat, ut de singulis sigillatim dispiciamus, quæque circa quælibet notari merentur, succincte inquireamus. Præmittimus mineralia media,

I 3

Mineralia media sigillatim enucleantur, quæ sunt vel

species quæ cum à Physicis in quatuor classes vulgo dispesci soleant, & vel
terra, vel species TERRÆ, vel SALIS, vel SULPHURIS, vel BITUMINIS
salis, vel includant Sperling *Syn. Phys. lib. 6. cap. 8.* id circo singulas justâ serie
sulphuris, perlequi, quidque Majestati circa eas justum sit, dispicere lubet.
vel bitu- Primo itaque loco tangimus TERRÆ SPECIES, inter quas agmen
minus. ducit ARGILLA Sennert. *Epitom. natur. scient. lib. 5. cap. 1.* Germ.
Argilla *Töpffer Erde, Thon.* Uti autem Argilla, pro diversitate soli, unde
 effoditur, varia esse solet, ita illa præ cæteris excellit, ex quâ vasa ni-
 tidissima, quæ porcellana vocantur, Germ. *Porcellangeschirr* fingun-
 tur, quæ sub nomine vasorum Myrrhinorum singulariter laudat
 Plinius *lib. 37. n. 2. add.* Kircherus *Tom. 1. Mund. subterr. lib. 7.*
cap. 6. Præstant inter ea Chinensia de quibus conferri meretur P.
 Martinus in *Atlante Sinico in descriptione Provincia Kiangsurbis Fa-*
ochen pag. 86. & 87. quorum insignem copiam in Europam no-
 stram transportari, in vulgus notum est. Jung. Joh. Nieuhof. in *de-*
scriptione Legationis Batavica ad Sinas edition. Germ. pag. 95. seqq. add.
Klock. de arar. lib. 2. cap. 96. n. 12. Quamvis autem argillam mi-
 neralium jure haud censendam putent Carpz. d. *def. 3. n. 6.* cum
 citat. Dn à Seckendorff. d. *cap 3. n. 1. inf.* rectius tamen inter rega-
 lia refert Excellentiss. Præceptor noster Dn. Mollenbecc. *laud. dis-*
fert. th. 14. Unde & Chinenſium Reges, uti omnium quæ terra
 producit, ita & vasorum Porcellanorum decimas exigunt, teste
 Klockio d. *tract. lib. 1. cap. 19. n. 12.* Sed & Germaniæ Principes,
 laterum cocturam, ad ærarii censuram juste revocant, & non solum
 ne terram laterariam quilibet promiscuè eximat, provident, sed &
 plerumque pro certo canone, uni vel alteri, Privilegium excoquendi
 lateres, concedunt. Klock. *de arar. lib. 2. c. 15.* Faust *conf. pro arar.*
39. ord. 804. class. 16. in fin.

APHOR. XLII.

Creta.

Argillam excipit CRETÀ : nomen à Cretâ Insulâ trahens,
 quamvis & Daniam aliasque regiones illâ scatere testetur Schröder.
d. 1. communiter tamen quamcunque terram, quæ ad poliendum,
 mundandum, fricandum aut illiniendum & colorandum usurpatur,
 denotat, Sennert. d. *cap. 1. pag. m. 388.* quamvis autem cretifodinas,
 quarum geminam facit mentionem Ulpianus in *l. 7. ff. solut. matrim.*

§. 4. nec non l. 3. §. 5. ff. de usufr. non ad Principem vel Superiorem, sed Dominos soli hodiernum pertinere existimet Bechmann. d. disert. de augmento 2. Part. spec. cap. 7. pag. 114. erroneam tamen ejus ac sequacium sententiam quoniam ex asse supra refutavimus. vid. Aph. 29. seqq. plurâ de eâ in præsentî addere nolumus.

APHORISM. XLIII.

Huic succedit CALX, Lonicer. d. p. 6. cap. 19. & quamvis de jure Calx. Romano, calcis coquendæ ac fodiendæ jus, ad privatos spectare, ipsisque servitutis jure etiam in alieno fundo competere potuerit §. 2. Inst. de Servitut. ubi vid. Doctores l. 1. l. 5. ff. d. S. P. R. hancque juris communis sanctionem, in Provinciis Saxonis hodiernum observari, calcariasque non ad Principem vel dominum superiorem, sed Vasallum seu soli Dominum pertinere, præjudicio firmet Carpz. d. const. 53. def. 3. n. 5. & Horn. d. disq. aph. 17. diversum tamen in plerisque aliis Germaniæ locis obtinere, calcariasque à solius Principis concessione dependere, Imperii praxis edocet. Unde & regalibus eas aggregare non dubitat Excell. Dn. Mollenbecc. sapius laudat. diff. §. 14. consona tradit Eisenhart. d. tract. cap. 5. n. 5. pag. 16. Sed & calcis coctores, exstructionem fornacium ad calcis cocturam necessarium, à Principe specialiter impetrare debere, docet ad observantiam provocans Klock. d. lib. 2. cap. 15. n. 7. add. Faust. pro erar. cons. 39. ord. 804. class. 16. in fin.

Calci admodum cognatum est GYPSUM, quod ex lapidibus exustis coquitur ac conficitur. Et hoc etiam ad fiscalia commoda pertinere in terminis asserunt Klock. de erar. lib. 2. cap. 15. n. 5. & Eisenhart. cit. tract. n. 5. ibi: *Dergleichen Bevvandnis es auch mit den Kalck- und Gipsgruben hat, vvelche doch, dafern sie auff der Herrschafft eigenen Grund und Boden angeleget sind, von der Kammer oder denen Beambten an Privatleuthe verpachtet vverde, und muß der Pacht-Inhaber zu benahmten Zeiten eine grosse Quantitat Kalck oder Gips, ins Ambt oder zur Fürstl. Hoffstatt anstat des Pachtgelds lieffern.* Gypsum.

APHORISMUS XLIV.

Inter terræ porro species singulariter eminet TERRA LEM- Terra NIA vel SIGILLATA Strauls. d. l. cap. 1. propterea ita dicta, quod Lemnia figura capræ Dianæ sigillo olim signata fuerit, & hodiernum certa sive Sigil- figura lata, ge-

Regelte und gemeine türckische Erde. figura ipsi imprimatur. Du Hamel. *Tom. 1. oper. Philos. lib. 2. cap. 2. pag. 376.* Specum autem, unde terra hæc hauritur, non nisi texto die Augusti, festo transfigurationis Domini, præviâ liturgiâ à Sacerdote græco celebrata recludere fas erat: quem ritum hodiernum servari testatur Busbeckius *epist. 3.* eumque ulterius describit Sandys *in Itinerario pag. 51.* ubi simul refert, Turcarum imperatori, cui Lemnos hodie subest, certam quotannis terræ hujus portionem, procul dubio in recognitionem superioritatis territorialis pendit. Lemniæ similis est TERRA ARMENA, quam & bolum communiter dicunt Straufs. *d. cap. 1.* sed, & in Germaniâ, nominatim in Ducatu Württembergico reperiri testatur Schröder. *d. cap. 2. pag. 319.* Tockaviensem autem in Hungariâ singulariter laudat Sennert. *d. lib. 5. c. 1.*

Melitea. Spectat & huc TERRA MELITEA, à Melite seu Maltha insula nomen sortita, quæ alias terra sigillata sancti Pauli dicitur Schröder *d. l.*

Japonica. & JAPONICA quam delineat. cit. Schröder. *pag. 516.* est & terra

Strigen- sigillata germanica Lonicer. *p. 6. c. 34.* eaque duplex STRIGENSIS

sis. à Striga Silesiæ oppido, ubi præparari ac sigillari cœpit dicta, altera

Lignicen- LIGNICENSIS Schröder. *d. l. pag. 318.* Nec prætereunda terra

sis. LABACENSIS quæ in Wetteravia haud longe à Labaco oppido

Labacen- Straufs. *d. cap. 1.* & HUSANA quæ haud procul à Marburgocirca

sis. pagum Hausen, reperitur, ex qua vasa figlina præstantissima conficiuntur, ac ubivis ferè in magnis deliciis habentur Schröder. *cit. loc.*

Husana.

APHHOR. XLV.

Salis species, sunt Sal communis.

Absolutis terræ speciebus, transimus ad SALIS SPECIES, inter quas primum occupat locum SAL COMMUNIS. Struv. *Synt. jur. feud. cap. 6. aph. 26. n. 7.* cujus usum Mesor & Selech invenisse perhibetur, uti ex Polyd: Virgilio comprobatur Knichen *de Sax. non provoc. jure cap. 5. vocab. Berg-und Saltz vverck* qui adeò necessarius dicitur Plinio *lib. 31. cap. 6.* ut sine ipso vita humana vix persistere queat *Luc. 14. v. 34.* Guid. Volat. *¶ Ctus Tr. de miner. lib. 2. tit. 8. n. 1.* Salis genera communiter duo constituunt, nempe salem NATIVUM vel FOSSILEM, qui ex montibus, eodem fere modo uti metalla excinditur, instar Chrystalli splendens, unde etiam Sal gemmæ dicitur. Germ. *Steinsaltz* Straufs. *d. cap. 1. membr. 2.* & FACTITIUM, qui ex aquis Salsis vulgo Saltzscæden coquitur Klock. *d. tr. lib. 2. cap. 9. n. 1.*

aliam

aliam salis distinctionem vide apud Fritschium *tract. de Regal. Salinar. jure cap. 4 aph. 4.* De Salinis autem, quoniam alii jam ex professo scripserunt, vid. ex innumeris Fritsch. *d. tract. per tot. Limn. in observ. ad A.B. cap. 9. §. 1. obs. 17. 18. 19.* Bernardin. Meidis Episcopi Alcanisensis *commentar. de Sale* quem singulariter commendat Klock. *d. cap. 9. circ. init. Heig. quæst. 14.* Guidius Volat. *d. tr. tit. 8.* Seckendorff. *Teutscher Fürstenstaat. d. cap. 3. aph. 11. vom Saltz vverck.* idè actum agere nolumus. Illud solum addimus, Salinas ad Regalia indubie pertinere, quod firmat textus apertus *II. F. 56. add. Ziegler. de jurib. Maj. l. 2. cap. 19. §. 16.* Besold. *Thes. pract. voc. Saltzpfan.* Klock. *d. cap. 9. n. 19.* Fritsch. *d. tract. cap. 2. §. 3. n. 8.* Idque Galliæ exemplo comprobatur Cujac. *III. observ. 31.* jung. Eisenhart. *d. tract. cap. 2. §. 34. n. 1.* quod & memorabili Lipsiensium præjudicio confirmatur Carpz. *d. def. 2.* Hinc & Maximilianus Imperator, in pacto cum Ordinibus Bohemiæ An. 1574. inito, Salinas Majestati expresse reservavit, teste Linnæo *d. obs. 17. n. 3.* & Fritschio *d. tract. cap. 3. aph. 1. n. 4.* consonum est, quod traditur in *der Marggræfflichen Brandenburg. Berg-Ordnung, de A. 1619. art. 7. §. 1. & 2. nec non art. 23. §. 6. & 7.* add. *Ordinat. Provincial. Saxo-Gothana, part. 2. cap. 4. tit. 5.*

APH. XLVI.

Sali communi subordinamus NITRUM, Strauß. *d. cap. 1. Nitrum membr. 2. pag. 195.* cujus naturam, generationem ac extractionem *Salpeter.* singulari tractatu delineavit Guilielm. Clarcke sub tit. *Historia naturalis Nitri:* excusa Francof. 1675. exactissime autem nuper descripsit Dn. D. Stahl. Onoldo-Francus. Medic. Profess. Publ. Hallensis. in *Observat. Chymico-Physico-Medicis curiosis, mensibus singulis editis, mense secundo Februar. in Capit. I. de historia Natalium Nitri,* jung. Joh. Mayovv. Oxon. D. Tr. V. *de Sale Nitro, & Spiritu Nitri aëreo &c. excus. Oxon. 1674.* Notitiam ejus antiquissimam esse constat ex *Prov. 25. v. 20.* quem textum eleganter illustrant, Junius & Tremellius in *annot. ad eund. jung. Jerem. cap. 2. v. 22.* Nascitur in areis multo ante tritis, stabulis jumentorum ac præsertim ovium, in rupibus cellariis, muris, unde & Sal Petræ appellatur du Hamel *oper. Philosoph. Tom. 1. lib. 2. cap. 3.* gignitur etiam passim in Germaniæ locis & Provinciis conf. *la nouvelle description des Pais bas:* quæ prodiit Lutetiæ

Paris. 1667. pag. m. 228. Rubr. *du Liege*, nec non in Italiâ præsertim Regno Neapolitano, teste Sandys. *Itinerar. pag. 572.* Sed & Indias so abundare, insignis quæ inde exportatur copia testatur. vid. Tavernier *Itiner. lib. 2. tit. von dem Salpeter*, pag. m. 110. quid in confectiōe pulveris tormentarii præstet, in vulgus notum est. Ut adeo universa hodie Artigleria, de quâ vid. Simienovviz. *tract.* quem inscripsit: *Ars magna artigleria*: nec non Gabriel Mierhs *neue Geschütz-Beschreibung*: qui auctor novissime refertur in Instructorio forensi Lynckeriano. *P. 2. c. 2. art. 2.* nitro innitatur. De insigni autem ejusdem in Medicinâ usu, extat tractatus singularis: *Vom Salpeter und seiner Zubereitung, vwie er in unterschiedenen Kranckheiten gebraucht vwerden soll.* quem refert Faust. *cons. pro arar. 33. ord. 1118.*

APH. XLVII.

An jus fo-
diendi
Nitri ad
Regalia
pertineat?

Sicuti autem nitrariarum cultura, hoc præsertim Martio vel plane igneo seculô apprimè necessaria, ac proinde in quibuslibet ferè Europæ Regnis, Salis Nitri coctores, passim aluntur promoventurque; Faustius *d. cons. 33.* ita ejusdem utilitatem, & insignem qui ad Rempubl. exinde redit quæstum, exacte depingit Auctor Anonymus *des unvorgreiffliche Bedenckens, vvelcher gestalt ein Land so durch Krieg oder in andere Wege verderbt, vermittelt göttlicher Gnade vviderum auffzubringen. aph. 42.* An vero jus fodiendi Nitri, quod ut multa alia, ita & illud singulare habet, ut cum reliqua mineralia ex cavernis plerumque montanis eruantur, venasque continuas habeant, hoc sparsim in multorum ædibus, stabulis & cellariis &c. conquirendum sit, ad Regalia pertineat? Doctores valde controversunt. Quod & agnovit facultas Juridica Herbipolensis in *Resp. MSto. supra cit. circa. init.* Negat Heigius *d. qu. 13. n. 40. sq.* è vestigio tamen addit, Principem, colligendo nitro formam specialem dare posse, neque id cum investituris & concessionibus feudalibus pugnare, eò quod non prohibeatur Princeps per viam legis servitutem bonis vasallorum pro causa publicæ utilitatis imponere, quod & concedunt Klock. *d. tr. lib. 2. cap. 34. n. 15.* & Bechmann *diss. de augmento d. sect. 2. pag. 114.* affirmativam autem tuentur Ziegler *cit cap. 19. §. 16.* & Straus. *cit. dissert. de jure Principis circa fodinas metall. art. 1. aph. 5.* Imperii vero Praxi firmat Dn. à Seckendorff

teutscher

*teutscher Fürstenstaat d. cap. 3. pag. 378. in verb. den Salpeter, vvel-
cher auch eine saltzichte minera ist die in der Erden steckt, daraus
zu ersieden, darff zuvar ohne Vorwissen und Erlaubniß sich keiner
unterstehen, es vviird aber um einen gewissen Zins erlaubt, damit
man dessen zu unterschiedl. Dingen und sonderlich bey Bereitung des
Püchsen-Pulffers die Nothdurfft haben könne.*

APHORIS. XLVIII.

Neque hoc sine ratione Principali culmini vindicatur. Cum enim Nitrum, hunc maxime in finem è terræ visceribus eruatur, ut confectioni Pulveris Pyrii, cujus ferè anima est, inserviat, Reipubl. autem maximopere intersit, ne cuivis indistincte eo uti, vel in Reipubl. potius detrimentum abuti liceat, quin potius ut hic in conditoriis publicis ad usus bellicos & necessariam patriæ defensionem sollicite asservetur, publice conducatur, certe eo ipso patet, Principes sibi nitrum optimo vindicare jure, cum quæ fini principali, securitati nempe publicæ inserviunt, ejusdem meritò juris cum illo censi debeant; *cap. accessorium de R. I. in 6to.* uti enim jus Armandiæ, tormenta, Machinas, ac quæcunque instrumenta ac requisita bellica nec non pulverem tormentarium indubie complectitur. *R. Imp. de An. 1555. §. und demnach ein Kriegsvolck zu Roß. Seckendorff. teutscher Fürstenstaat Part. 2. cap. 10. aph. 9. n. 7. pag. m. 251.* Pulvis autem pyrius absque sale Nitro confici nequit, suapte exinde fluit, nulli, nisi qui supremo Belli aut Armandiæ jure gaudet, fodinas nitrarias, quippe defensionis publicæ principaliter destinatas, competere, reliquis autem omnibus, qui excelso hoc Regali destituuntur, justâ ratione interdici.

APHORISM. XLIX.

Ex prædictis satis elucescit, ipsas quoque fodinas nitrarias ad armandiæ jus haud inconcinne à nobis referri. Cum enim armorum principaliorum usus, absque pulvere nitrato vel nullus, vel valde exiguus sit, ita certe rationi convenit, ut nitrum ex quo præparatur sicuti ipsa arma, Principis quoque dispositioni unicè subjaceat, cum, cui Regale quoddam competit, ei necessario etiam competere debeant ea, quæ ad illud faciunt, & sine quibus id ipsum commode

exerceri nequit *l. 2. de jurisdict.* eò quod necessaria constituent partem causæ *arg. l. 1. §. 1. si usus fr. pet.* Quod eò magis Principi concedendum, ut ad auxilia circularia eò promptius præstanda sit instructior Myler ab Ehrenbach, *d. cap. 47. aph. 4.* Reliquis autem qui numero Statuum Imperii non comprehenduntur, uti supremum belli ac armorum jus, ita & omnem circa nitrum ceu primarium ferè bellorum instrumentum, potestatem ac dispositionem deneamus.

APH. L.

Utque prædicta, observantiâ, quippe ex quâ vera interpretatio omnium actuum, dispositionum, privilegiorum & Regalium sumitur, corroboremus, idem non solum in Hassiâ ac ditionibus Moguntinis vid *supra aph. 37.* sed & in Marchiâ receptum Schepliz in *consuet. Brandenb. p. 4. tit. 5. §. 12.* ubi recenset constitutionem à Johanne Georgio Electore Brandenburgico P. M. A. 1583. publicatam, qua opificibus nitrariis facultas concessa fuit, sal nitrum in terris Electoralibus inquirendi, ita ut à nemine prohiberi debeant, quam & novissime refert Rhetius *ad jus publ. lib. 2, tit. 17. n. 5.* Klock. *de arar lib. 2. cap. 34. n. 19.* Dn. Mollenbecc. *d. dissert. §. 14.* quin & in Franconiâ illud obtinere, patet ex cit. *deductione Herbipolensi contra Monasterium Eboracense* allegata in d. consil. facult. jurid Herbipol. jung. Serenissimi Principis Christiani Ernesti Marchionis Brandenburgici privilegium *supra citat. d. A. 1704. &c.* add. Privilegium Nitrarium Brandenburgico Onoldinum. *d. A. 1675.*

APHORISM. LI.

Alumen

Nitrum excipit ALUMEN Cælius *de miner. lib. 2. cap. 4.* quod ex lapidibus terrisve aluminosis extrahitur. du Hamel *Tom. 1. oper. Philos. lib. 2. cap. 4. pag. m. 400.* Dn. à Seckendorff. *teutscher Fürstenstaat. d. cap. 3.* Aluminis autem venas ad Regalium censum referri interministradunt Afflict. *dec. 321.* Peregr. *de jur. fisc. lib. 4 tit. 2. n. 13.* Klock. *tr. de contrib. lib. 1. cap. 1.* ubi de decimis confecti aluminis multa notabilia habet, idque Italiæ Praxi firmat Decian. *Resp. 46* quibus calculum addit, Excell. Dn. Mollenbecc. *laud. diss. th. 4.* consona tradit *Niederösterreichl. Bergordnung* quæ exhibetur in corpore

pore Ordinat. Metallic. Edit. Lipsiæ 1616. art. 7. pag. 115. nec non *Chalcant-*
Marggreffl. Brandenb. Bergordnung d. 1619. cit. art. 7. §. 1. & 2. de tum s. vi-
chalcanto verò s. vitriolo vide Klock. de arar. lib. 2. c. 33. n. 5. & cit. triolum.
Ord. met. Brand. d. §. 1. & 2.

APH. LII.

Transimus ad sulphuris species quas absolunt (1.) **SULPHUR** *Sulphu-*
COMMUNE Lonicer *Herbar. d. p. 6. cap. 13.* Ubi idem quod *ris species*
circa mineralia media reliqua juris est, in sulphurariis quoque obti- *absolunt*
nere, illique qui τὸ νόμιον in Republ. habet, juste eas vindicari con- *1. Sulphur*
fentiunt Faustius *cons. pro arar. 39. ord. 804. Klock. de arar. d. lib. 2. commune*
cap. 34. n. 15. Marggreffl. Brandenbl. Bergordnung. d. §. 1. & 2. Unde
& sulphur metallorum numero rectè comprehendit Guidius Volat.
tr. d. miner. lib. 2. tit. 4. add. cit. l. aquisissimum §. inde est quasitum ff.
de usufr. & singulariter, in Regno Neopolitano sulphuris decimas
præstari refert. Sandys *d. itiner. p. m. 571.* De sulphurariis Japa-
nensibus conferri meretur, Christoph Arnold *in addit. der Beschrei-*
bung der Koenigreiche Japan Siam und Corea. pag. m. 420. de fonte
autem, quem vulgus sulphurarium vocat, germ. *Schvveffelbrunn.*
haud procul à vicinâ urbe Wetzlar distante vid. Chelii *Beschrei-*
bung der Statt Wetzlar pag. 39. Frustra autem iterum dissentit sul-
phuris fodinas regalium numero eximens. Carpz. *d. const. §. 3. n. 6. & 7.*

APH. LIII.

Sequitur (2) **ARSENICUM.** Lonicer *d. P. 6. c. 27.* cujus *Arsenicũ.*
tria recensent genera Schröder *d. lib. 3. cap. 27.* cui subjungimus (3.) *Antimo-*
ANTIMONIUM s. stibium de quo latissime Cæsius *de miner lib. 2. niun:*
cap. 4. sect. 10. quæ singula velut mineralia media reliqua, hætenus *Spießglaß*
commemorata, propter identitatis rationem Regalibus accensere
plane non dubitamus Klock. *d. cap. 33. n. 4.*

APH. LIV.

Postremum inter mineralia media locum occupant **BITU-** *Bitumi-*
MINIS Species, inter quas primo loco ponimus **CARBONES BI-** *nis species*
TUMINOSOS, cum & ipsi ex Bitumine constent, dicuntur etiam *Carbones*
carbones fossiles Germ. *Stein-Kohlen.* Besold. *Thes. pract. voc. bitumino*
Steinkohlen. Klock. *de arar. l. 2. c. 2. num. 16.* Quibus cum primis s. *Stein-*
Anglia adeò fertilis est, ut illis lignorum, cujus penuria Regnum alias *kohlen.*

florētissimum premitur, vicem suppleat vid. Cœsius *tr. de mineral.* lib. 3. c. 7. *sect.* 19. *num.* 8. & novissime l' *Etat present d' Angleterre de Mr. Chamberlain. Tom. 1. chap. IV. fol. 18.* Sed quid peregrina recensemus, cum in ipsâ Hassia carbonēs fossiles deprehendi, post Frider. Mindan. referat Knichen. *d. tract. de Sax. non provoc. jure cit. Rubr. Berg und Saltz-Werck.* quod & confirmat Goldmeyer *in der Beschreibung vom ersten Ursprung der Hessischen Völcker cap. 4. p. m. 12.* add. Klock. *d. cap. 2° num. 17.* Pariter in Misnia quoque effodi testatur Cardanus *lib. 5. de subtil. pag. 160.* An vero carbonēs hi bituminosi metallorum jure sint censendi, ac ad Regalia pertineant valde disceptant Doctores? Negant Holtermann *in decisione quest. ad quem pertineant metallifodina in locis privatorum reperta? th. 16.* alique adducti auctoritate Wehneri *cons. Francon. 88. & Wesenb. cons. 45. num. 24. ut & cons. 60. num. 30.* Affirmativam autem solidè tuentur Klock. *d. lib. 2. cap. 9.* Myler. *de Pr. & Stat. Imp. p. 2. cap. 69. aph. 6.* & Eilenhart. *cit. tract. d. cap. 5. p. 16.* quibus novissimè accedit Dn. Lyncker. *dissertat. de jure minerarum. th. 36.* ubi facultatem carbonēs fossiles indagandi speciali indigere concessione recte tradit; ac calculum denique adjicit Dn. Mollenbecc. *prelaud. diss. de Regali Protimis. metallic. jure §. 14.* allegans edictum Mauritiæ Hassiæ Landgravii de An. 1618. quo Divæ memoriæ Princeps hujus generis fodinas ærario Principali expresse vindicavit. Idque etiam firmat *Marggraf. Brandenburg. Berg-Ordnung. d. §. 1. & 2.* Unde & in ipsâ Saxoniâ, ubi contrarium obtinere communiter contendunt, de eo aliquatenus dubitatum, ac proinde in Comitibus An. 1687. declarationem Electoralem ab Ordinibus expetitam fuisse fatetur cit. Horn. *d. aph. 17.*

APHORISM. LV.

Cespes
ustibilis
Torff.

Carbonibus bituminosis admodum est affinis CESPES USTIBILIS quem Belgæ Torff appellant vid. tract. *Singularis Martini Schoockii de Turffis sive cespitibus bituminosis, editus Groningæ 1658.* & Klock. *d. tract. lib. 2. cap. 2. num. 19.* Add. *Grosser Tab. 8. Geographic. quadripart. Schoockius in Belgio fœderato. lib. 8. cap. 13. la nouvelle description des Paysbas p. m. 227. & seq. Tit. la comté de Namur & Klock. d. num. 19.* Ceterum de cespite bituminoso illud notari meretur, quod, si maritus vel usufructuarius ex palude bitu-

bituminosâ, in fundo dotali vel usufructuario extante, sumtibus adhibitis deductisque aquis, locum eruendo bitumini idoneum effecerit, lucrum bituminis ipsi acquiratur, licet non renascatur bitumen *arg. l. 7. §. 13. ff. solut. matrim.* & ita in curiâ Frificâ judicatum refert Joh. a Sande. *l. 5. tit. 3. dec. 3.* unde negotio haud difficili cognoscitur, saltem apud Belgas, lucrum, quod ex effusione cespitum bituminosorum colligitur, cuiusvis agri possessori relinqui. Interim tamen vestigal quod ex hujus generis cespitibus, nec non carbonibus bituminosis, in fœderatis Belgii Provinciis percipitur, ingens Reipubl. lucrum afferre, refert. Klock. *dict. Tract. lib. 1. cap. 14. n. 69.* Succedit illud bituminis genus, quod SUCCINUM ut & Ele-
ctrum, Glessum, Resina Terræ, cum nobilissimus terræ succus sit, per occultos meatus in mare devolutus Severin. Gœbelius *tract. de Succino lib. 1. pag. 2.* Cluverius in *German. antiq. lib. 3. cap. 44. pag. 689. seq.* germ. *Agstein, Bernstein*, dicitur, reliquis gentibus à natura denegatum soli Germaniæ tributum. Tacitus in *descript. Germ. c. 45.* hincque inter singularia Germaniæ dona merito connumerandum. Quicquid autem succini, ad littus Sarmaticum in Prussia colligitur Serenissimus ac Potentissimus Rex Borussia in universum sibi vindicat Excellentiss. Dn. Majer. Prof. Tübing. Præceptor summe venerandus in *comment. ad Inst. tit. d. R. D. §. 18.* ut adeo succinum ad Regalia pertinere dubitationi planè non sit locus.

Succinũ.

APHORISM. LVI.

Absoluta mineralium mediorum classe ad infima transimus, quorum appellatione LAPICIDINAS (lapidicinas enim minus recte dici, idque Eruditis merito displicere, cum Grutero & Manutio recte notant, nec non inscriptione quadam veteri Romanâ firmant compilatores thesauri Eruditionis Scholasticæ Fabro-Buchneriani vocab. lapicidina pag. m. 1352.) germ. *Steingruben, Steinbrüche* & ARENIFODINAS complectimur. Lapidem dispecimus in MEDIE NARURÆ & VULGARES. Pretiosos enim in præsentio mittimus, cum ad mineralium potius nobiliorum, quippe quæ pretio non solum æquant, sed plerumque superant, classem, justius referantur, ac de iis multa notabilia consignaverit, Illustris Dn.

*Ad mine-
ralia infi-
ma, spe-
ctant
Lapides:
qui sunt
vel mediæ
naturæ
vel vul-
gares.
Lapides
mediæ
naturæ*

Krebs

Krebs. *in laudat. tract. de Ligno de Lapide Part. 2. class. 2. per tot*
eosque ad Regalia pertinere in confesso sit, uti pluribus comproba-
vimus supra *aph. XIII. MEDIÆ NATURÆ* lapides dicimus, qui
medio loco inter lapides vulgares ac pretiosos positi sunt, quales
sunt MAGNES. *Magnetstein* Lonicer. *Herbar. p. 7. c. 17. CHRY-*
STALLUM omnium fossilium clarissimum lucidissimumque, Cæsius
d. tract. lib. 3. cap. 9. sect. 18. §. 2. quod expolitur in officinis polito-
riis vulgo *Polier-Mühlen* quarum nomine Friburgum Brisgoviae op-
pidum celebrat. Klock. *d. tract. lib. 2. c. 8. num. 18. SPONGIA*
MARINA Lonicer. *c. 37. & CORALLUM.* Quibus insuper accen-
sent UNICORNU FOSSILE, du Hamel. *d. lib. 2. c. 7.* cujus insig-
nem copiam paucis abhinc annis in Ducatu Würtembergico fuisse
detectam, literæ publicæ docuerunt: Quid vero circa idem ebur seu
unicornu fossile, prope Tonnam in Thuringiâ repertum, inter Phy-
sicos recentiores fuerit disputatum, novissime tradit Dn. Tenzel, *in*
den Monatl. Unterredungen de Anno 1704. pag. 249.

APHORISM. LVI.

*Lapides
vulgares
quo per-
tinet.
Marmor,
Marmo-
raria an-
ad Rega-
lia perti-
neant?*

Inter vulgares lapides & quidem NITENTES uti in Physi-
corum scholâ distingui solent, eminet MARMOR: Dn. Krebs. *d.*
tract. P. 2. cl. 3. §. 13. Lapidinas autem marmoreas, de jure Romano
sicuti mineralium reliquorum fodinas, ad dominum fundi spectasse
plane est indubitatum. Unde quærebatur, an quando in fundo do-
tali marmor reperitur marito acquiratur, & distinctionem adhibet
JCrus *in d. l. 7. §. 13. solut. matrim.* Utrum marmor renascatur vel
non; Si non renascatur, maritum aut fundum facere fertiliorē &
tunc marmor ipsi acquiri *d. §. 13.* aut non reddere fertiliorē, &
tunc contrarium dicendum nec acquiri marito. *l. ult. ff. de fund. do-*
tal. Si vero marmor renascatur, ceu fructum fundi marito cedere. uti
d. §. scite & eleganter explicat Brunem. *ad cit. leg. n. 13. seq.* licet
eum diversimode interpretentur Dd. jung. Zaf. *tom. 5. oper. suorum*
pag. 53. Hodie vero marmorarias ad fiscalia commoda pertinere
recte asserunt Guid. Volaterr. *d. tr. lib. 4. tit. 14. n. 4.* cum citat. Pe-
regr. *de jur. fisc. lib. 4. tit. 3. n. 12.* Klock. *d. lib. 2. cap. 15. n. 5. & 6.*
add. Heig. *qu. 13. n. 38.* unde pro inquirendis marmoris venis et-
iam

iam invito domino prædium ingredi licere, dummodo sine læsione Domini, in fundi superficie id fiat, in terminis statuunt Paul. castr. Cæpoll. *de servitut. Tit. de monte.* add. Cardin. Tusch. *Præct. concl. lit. M. concl. 237.* Cum Reipublicæ inter sit, marmor in aprium potius produci, & publico commodo ac splendori inservire, quam in visceribus terræ latere. *conf. supra aph. XXI*

APH. LVII.

Marmoris subijcimus lapidum species NON NITENTES *Saxum*
in quarum classe existit SAXUM, cujus varia genera recenset Agri-
cola *de Re Metall. c. 41.* inter quæ merito præstant lapides angula- *An lapi-*
res, nec non molares. At varie inter se disceptare solent Dd. an La- *cidina ad*
picidinæ privatorum arbitrio relictæ, vel domini potius territorialis *domini*
dispositioni subjaceant? Sed quicquid Auctores nonnulli obser- *territori-*
vantiâ forsan Saxonica adducti, in contrarium obmovere studeant; *alem per-*
certè lapicidinas etiam vulgares è Regalium censu regulariter exi- *tineant?*
mendas non esse, rectius statuimus cum Excellentissimo Dn. Mollen-
beccio sæpius laudat. *dissert. th. 14.* Unde Principem, certum inde
reditum juste constituere, ærarioque addicere posse, in terminis as-
serit Klock. *de ærard. lib. 2. cap. 34. n. 15.* Hinc non solum lapidum
fossore sive lapidarios, metallariorum appellatione jam olim com-
prehenso fuisse recte animadvertit Guid. Volaterr. *tract. de mineral.*
lib. 1. tit. 1. n. 5. Sed & fisco, de Lapicidinis, marmoribus, cotibus,
similibusque idem quod de metallis solvitur præstandum esse, cum
Bartolo notabiliter tradit. cit. Guidius *d. t. 1. n. 19.* Quin & Sere-
nissimus Hassiæ Landgravius, Almæ hujus Gissenæ Nutritius Cle-
mentissimus, LAPIDES SCISSILES, germ. *Schieferstein* quorum in-
signis copia prope Gladebachium effoditur, superioritatis territo-
rialis jure sibi vindicat & non nisi sub onere decimarum fodientes ad-
mittit Illustris Dn. Krebs. *cit. tract. Part. 2. class. 3. sect. 3. §. 9. conf.*
cit. Ordinat. metall. Brandenb. cit. art. 7. §. 1. 2. ubi lapides hujus-
modi scissiles territorii Domino expressis verbis tribuuntur conf.
omnino Eisenhart *cit. tract. cap. 5. n. 5.* Nominatim autem LA- *Lapides*
PIDES MOLARES, quippe quorum maxima in vita humana est *molares*
necessitas & utilitas Klock. *d. lib. 2. cap. 34. n. 11.* Regalibus an-
L nume-

L

numc.

numerantur in cit. *ordinat. Brandenb. d. art. 7. §. 1. & 2. add Dn. Stryck. dissert. de necessitate edendi titulum possessionis cap. 3. n. 17. de molis ferratoriis autem, in quibus saxa singulari modo secantur, ut ad varios usus aptiora reddantur, videri potest Klock cit. lib. 2. cap. 9. n. 11.*

APH. LVIII.

Arenifodina.

Postremum denique inter substantias terrestres locum, occupant Arenifodinæ, quas refert Ulpianus in *d. l. 9. §. 2. de usufr.* Est autem arena vel FOSSILIS, quæ in fossis subterraneis colligitur, vel FLUVIATILIS & marina, quæ fluminum mariumque ripis fluctuum agitatione advolvitur Kircher *mund. subterr. lib. 7. cap. 1.* Inter arenæ fluvialis genera eminet arena AURIFERA, cujus ingens in nonnullis fluminibus proventus *Gen. cap. 2. v. 11. Deut. 33. v. 19.* celebrantur eò nomine in Indiâ Ganges, in Italia Padus, in Hispania Tagus, Klock *d. lib. 2. c. 28. n. 7.* Peller in *addit. ad eund.* in Germania Rhenus Limnæ. *c. 9. ad A. B.* in Hassia Edera Goldmeyer *Topograph. Hassiac. c. 3. p. m. 11. & 12.* Sicuti autem aurum, quod ex arenâ fluviali colligitur, metallorum jure merito habetur; ita & Principes arenam hujusmodi juste sibi vindicant, nec ulli, nisi cui licentia à Principe concessa, illam inquirere, aurumve inde eruere licet. Heig. *d. qu. 47.* unde singulariter Palatinis Sanctionibus cautum, ne cuiquam in Rheno flumine absque speciali concessione aurum legere liceat, testante Noë Meurer *de jure Aquarum P. 1. fol. 9. jung.* Klock *d. cap. 28. n. 8.*

APHORISMUS LIX.

Materia objectiva circa quâ.

MATERIA OBJECTIVA CIRCA QUAM, Regalis nostri consistit in honesto lucro Reipubl. ex mineralium mediorum inferiorumque fodinis obveniente, quod interdum decima, interdum octava, interdum septima vel alia portio esse solet Myler. *de Princ. & Stat. Imp. p. 2. c. 69. aph. 3.* nec non in *Appanalog. c. 31. n. 7. & 8.* Eisenhart. *d. tract. cap. 2. §. 41.* quibus nuperrime accedit Dn. Lyncker *cit. conf. 9. n. 29.* ubi addit, metallorum decimas præter Saxa & marmora in privatorum locis effossa, nullibi determinata esse, ac proinde non partem quotam sed quantam fisco deberi. Hinc etiam

ex aurifodinis aliquando octoni, l. i. c. de metallar. aliquando septem scrupuli solvebantur l. 5. C. d. tit. quin & ratione canonis metallarii sæpius variatum, innuit t. tit. Cod. de metall. In specie autem ex salinis non præcise decima, sed in genere vectigal quod salinarium vocatur in C. super quibusdam d. V. S. præstari solet.

Quod nitrarias attinet in Marchionatu Brandenburgico-Onoldino, Serenissimo Principi Septima Nitri clarificati pars canonis loco solvitur cit. *Recess. de An. 1682. §. 5.* ibi: *Von jedem geleu- tertem Salpeter, das siebende Pfund uff seinen Kosten gelieffert*: in ditionibus autem Brandenburgico Culmbacen-sibus decima præstatur; novissime autem conventum, ut loco decimæ partis Nitri, tantum pulveris pyrii, qui sclopetis onerandis adhibetur vulgo *Pürst-Pulfer* vel pretium ejusdem solvatur cit. *Privil. d. 15. Febr. 1705.* Quantum lucri ex aluminis fodinis ad cameram Apostolicam redundet, testatur Kirchner, d. tract. lib. 1. cap. 3. num. 4. Similiter ex sulphurariis quibus Italia quoque abundat Zeiler. *Itinerar. Ital. p. 167.* insignis quæstus ad territorii Dominos redit. Sandys in *Itinerar. pag. 571.* Sed ex carbonibus bituminosis, Comitibus Schaumburgensibus, plus lucri, quam aliis ex argentifodinis obvenire comprobat Spangenberg *Chronic. Schaumburg. L. 1. c. 3. p. 6.* Nec exiguus ex succino quæstus, ad Potentissimi Borussia Regis ærarium quotannis redit, cum quicquid succini colligitur, cameris Regiis ad id destinatis à Rusticis, qui pro singulis succini tonnis, unam tonnam salis, mercedis loco accipiunt inferendum Peller. in *addit. ad Klock. de ærar. lib. 1. cap. 11. num. 11.* Tavernier *Itiner. Tom. 11. cap. 23. fol. m. 140.* ubi sequentia refert: *Der Chur-Fürst von Brandenburg, der allda die Oberherrschaft hat, verpachtet selbige gantze Küste jährlich vor achtzehn bis zwanzig tausend Thaler, ja zuweilen gar umb zwvey und zwanzig tausend.*

APHOR. LX.

In formalem nunc Regalis hujus rationem, ut brevissime inquiramus series proposita efflagitat. Est autem FORMA tum GENERICA tum SPECIFICA. GENERICA consistit in eo, quod Regale hoc universo territorio inhæreat, ac propterea non saltem in publicis, sed & Privatorum fundis mineralium mediorum infi-

*Forma
tum ge-
nerica,*

morumque fodinae institui possint, non minus etiam non ad pro-
 prios solum, sed & alienos subditos sive mixtos qui territorii fini-
 nibus includuntur, sese diffundat Ming. *de superioritat territor. cap. 4.*
num. 51. quâ de re diximus plura supra *aph. 20. conf. latè Excellent.*
Dnus Reyter laudat. consil. Investigat. 2. per tot. SPECIFICA, posita
 est in modo mineralia eruendi ac in materiam lucidam redigendi,
 quem in finem, Dominus Territorialis certas personas speciali diplo-
 mate munitas constituere, iisque simul facultatem concedere solet, in
 locis congruis, territorio suo subiectis, mineralium mediorum infi-
 morumque venas indagandi vid. *Hoch-Fürstl. Brandenburg. Onoltz-*
bachl. Salpeter-Privilegium de Ann. 1675. Jung. Privilegium Bran-
denb. Culmbacense citatum supra dict. aph. 20.

Sistens Regalis hujus effectum

АРН. 1.

Effectus

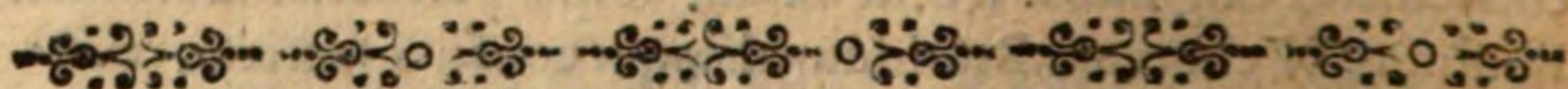
Perspectâ hæc materiâ & forma **EFFECTUS** Regalis hujus
subjiciendi, qui respiciunt fodinas vel **INSTITUENDAS**, vel
INSTITUTAS. Priores quod attinet, notabilis sese exserit effectus,
(1.) in liberâ Principis potestate, mineralium inquisitionem vel pro-
priis impensis promovendi, vel exercitium hujus juris aliis indulgen-
di. (2.) In arbitrio, constituendi præfectos ac officiales, qui fodina-
rum curam ac inspectionem habeant. (3.) In facultate leges ac ordi-
nationes, circa mineralium effossionem condendi. Quantum au-
tem ad fodinas jam **INSTITUTAS**: concernunt iterum vel **SU-
PERIOREM**, cui Regale hoc inhæret, vel **PRIVATOS**, quibus ex-
ercitium juris hujus sublimis à Domino Territoriali concessum. Ex
parte Domini scilicet, consistunt tum in **OBLIGATIONE**, tum in
RESERVATIONE. **OBLIGATIO** in eo posita est, quod Princeps
postquam Privatis mineralium fodinas semel indulgit, absque gravi
causa

causa eas haudquaquam ipsis auferre valeat, cum quod praesertim Principi semel placuit, amplius displicere non debeat. *cap. 21. de R. I. in 6to Myler in Nomolog Ordin. Imp. cap. 1. num. 1. seq. Carpz. de Leg. Reg. c. 12. §. num. 33. Strauß diff. de jure Princ. circa fodin. art. 2. §. 11.* RESERVATIO in eo consistit, quod scilicet superior fodiendi licentiam privatis concedens, totum potestativum Regalis hujus, quippe ossibus suis inhærens, semper penes se retineat Dn, Reyser. *cit. investig. 2. rat. decid. 2. pag. 386.* Notabilis autem excelsi hujus Regalis effectus, se exserit in Protimis metallicis, quam nostro idiomate vocant *den Vorkauff der Metallen* Eisenhart. *d. Tract. c. 2. §. 67.* cujus virtute Principes à metallariis metalla purificata, pro pretio ipsis convenienti exigunt. *L. 1. C. de metall.* de qua post Seckendorffium, Faustium, Wehnerum, Besoldum aliosque conferri meretur. *cit. dissertatio elegantissima de Regali Protimiseos Metallica jure:* habita sub praesidio Excellentissimi Dn, Mollenbeccii in quâ quicquid circa hanc Materiam notatu dignum occurrit, ex assel ventilatur. Add. Guid, Volaterr. *d. tr. de mineral. lib. 4. tit. XIV. num. 8.* Et quamvis protimisis hæc, circa metalla praesertim nobiliora, praecipue argentum exerceatur, unde & vulgo *der Silberkauff* appellatur; propter identitatis tamen rationem, ad reliqua quoque mineralia sese diffundit, adeo, ut vel Princeps ipse eam sibi reservet, vel aliis per speciale Privilegium concedat. Unde in Marchionatu Brandenburgico-Onoldino opificibus Nitrariis, nemini, nisi qui à Principe jus extruendi habendique officinas pulveris pyrii singulariter impetravit, sal nitrum vendere licet, verba Recessus ita sonant: *Soll er schuldig und gehalten seyn, all denjenigen Salpeter, den er und die Seinigen machen vverden, niemand anders als N. N. als vvelcher von Hoch-Fürstl. Herrschafft uff das Salpetergraben und Pulvermühlen in diesem Hochlöbl. Fürstenthum privilegiret, bey Verlust des Guts und anderer Straffe zu verkauffen, oder sonst auff einigerley Weise abfolgen zu lassen.*

APHOR. II.

Et hæc quidem de effectibus dominum concernentibus. Qui privatos sive concessionarios respiciunt, iterum non unius committisunt, vel enim ad eorum UTILITATEM pertinent vel ONUS.

Priores in hoc consistunt quod qui licentiam semel à Principe impetrarunt, liberâ facultate gaudeant, mineralia, ubicunq; reperiantur indagandi & lucrum honestum exinde percipiendi. Restant nunc effectus ad ONUS ipsorum pertinentes, quorum palmarius est præstatio canonis, de quo diximus *Cap. IV. Aphorism. LIX.* Huc etiam spectat quod concessionarii, propriis sumtibus mineralia inquirere, ac in lucem producere, productaque à sordibus purgare, coquere vel in alium modum præparare, instrumenta ac apparatus necessarium comparare, servos ac metallarios sustentare, effossione peractâ fodinam replere, subditisque damnum si quod fecerint refarcire teneantur conf. supra *cap 3. aph. 5.*

CAPUT VI.

Ea quæ cum Regali hoc pugnant vel affinitatem habent annectens.

APHORISM. I.

Contraria **V**idimus hætenus consentanea, subjicienda nunc DISSENTANEA, eaque, cum quæ Regalis hujus naturam plane evertunt, tum etiam quæ eandem excedunt, dicta AFFINIA.

Illa quod attinet adversantur huic Regali omnia illa, quæ unum ex Regalis hujus requisitis hætenus commemoratis vellicant. v. gr. ratione **SUBJECTI ACTIVI**, si jus effodiendi mineralia sibi arroget, aliisve licentiam effodiendi concedat, qui Regalibus destituitur vid. supra *Cap. IV. aph. XVI. & XVII.* Ratione **MATERIÆ OBJECTIVÆ IN QUA** si sub prætextu mineralium mediorum ac infimorum, metalla forsan nobiliora effodere audeant, quibus viliora tantum inquirere à superiore concessum fuit. Ratione **MATERIÆ OBJECTIVÆ CIRCA QUAM**, si concessionarii, in solutione canonis contumaces vel negligentes sese præbeant, aut plane dolose in eâ versentur fiscumve defraudare conentur. **RATIONE FORMÆ** si forte

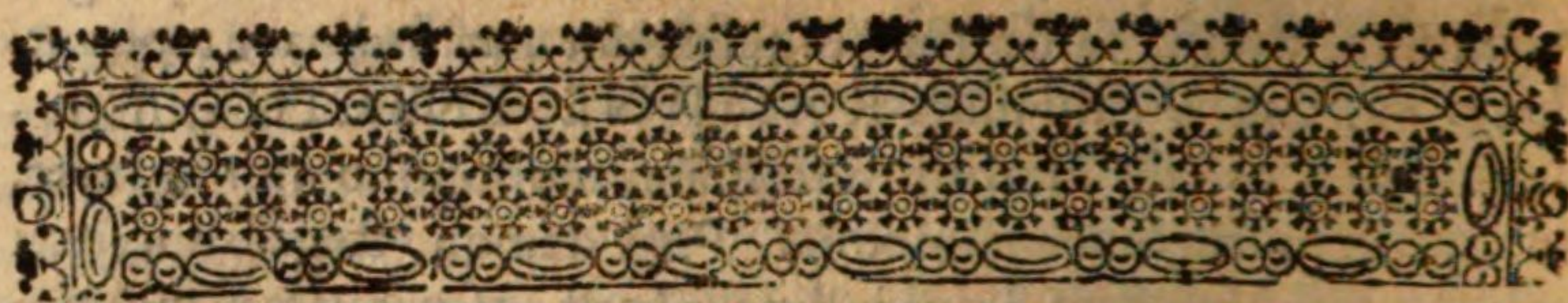
forte Privilegii aut instructionis suæ fines excedant, subditosque gravent, usque damna causentur nec resarciant aut fodinam repleant. Jung. *cit. Cap. IV.* ubi plura **RATIONE EFFECTUS**, si dominus subditos salis aliorumve fossilium monopolio nimis gravet, aut intolerabilem censum imponat. Perit denique Regale hoc, non nisi cum ipsâ Majestate, à quâ indivisibile est, ac separari se plane non patitur. Quod denique privatos, quibus licentia fodiendi à superiore concessa, attinet, amittitur privilegium hoc **INTERMISSIONE**. Hinc in metallifodinis communiter receptum, ut quovis trimestri spatio recognitio quam *Recess-Geld* vocant, à sociis metallariis solvi debeat, eamque in omnis generis metallifodinis usu receptam esse testatur. Eisenhart. *d. Tract. cap. 5. §. 7.* Quam si per novem menses præstare cessent, stylo metallario *das Ver-Recessen* vocant, jure suo excidunt, ac fodinæ vel partes metallicæ aliis de novo iterum conceduntur. Eisenhart. *d. c. 5. §. 5.*

APH. II.

Quæ postremo **COGNATIONEM** cum nostro themate habent operosam investigationem non desiderant. Facile enim cognoscimus, tum in genere regalia reliqua omnia, tum in specie metallifodinarum nobiliorum Regale illi admodum esse affine. Hæcque de sublimi mineralium mediorum ac infimorum Regali consignasse sufficiant. Plura ne experimenti limites egrediamur, alii temporis reservamus. Equidem multa forsitan accuratius tractari, plura etiam huc pertinentia addi potuisse haud diffitemur, verum cum pagellarum angustia fuerimus circumscripti, tanto magis benigniorem nobis pollicemur censuram; soli DEO pro concessa gratia sit

Affinia.

LAUS ET GLORIA.

SE, rarâ juvenem pietate bonisque colen-
tem

Vidit ubi reliquis artibus, alma The-
mis :

Jam dextram jungens medium complectitur,
inde.

Regni concedens intima quæque sui,
Sic **STAUDACHERUS** dum latus pulpi-
ta scandit,

Et docto implicita explicat ore Strophas.
Applaudit Themis, & doctos fratres, eat
inter

Qui minimus natu non erit ille minor.

Rarâ eruditione pariter ac probitate morum Viro Juve-
ni Dno **STAUDACHERO**, amico suo & Commen-
sali suavissimo, dum pro summis in utroque jure
honoribus disputaret l.mq; scribebat.

JOHAN. NICOL. HERTIUS.
J. U. D. & Prof. Pr.

Quos bene promeritos nunc STAUDA-
CHERUS Honores

Accipit, hos ornet prosperitate DEUS!

*Ita breviter, sed sincero animo DN. STAUDA-
CHERO, juris Candidato Optimo, & un-
dequaque Ornatissimo gratulatur*

BERNHARDUS LUDOVICUS
MOLLENBECIUS D.

Eligis in specimen juris mineralia NITRI,
Quod subito in fumum pulvere abire
solet.

Scilicet ostendis, quantum sit mentis acumen,
Abdita scrutaris, quotidianam minus.
Ac in tam paucis, quis non mirabitur, an-
nis

TE sistis doctum cum pietate Virum.
Hinc THEMIS alma Tibi tribuit, quos
ambis, honores,
Donaque, quæ confert, anteferenda ni-
tro.

M

Ter

*Terfelix Pater est, qui tres ex corpore Natos
Cernit fulcra sui stemmatis atque domus.
HIS simulæque Tibi quæcunque salubria vita,
Et quò sit meritis laus satis ampla, precor.*

SIMON. NICOLAUS ORTH
D. & Prof. Jur. Ord.

TE raræ mentis dotes prudentia legum,
Sedulitas, Pietas, ast magis ornat age.
Hinc non poscenti, sed summos Juris ho-
nores

Pro meritis ultro conferet Ipsa Themis

*Hisce Nobilissimo ac Doctissimo Dno Candidato, cum omni-
genæ felicitatis appreciatione gratulatur.*

M. D. GROLLMAN.
D. & Prof. Jur. Ord.

NOn mea GIESSA capit magnæ præconia laudis,
Quæ decori & meritis sint satis apta Tuis.
Flos & amor juvenum, nostri pars rara Lycei!

STAUDACHER ! O Patriæ spesque decusque
Tuæ!

Hassia

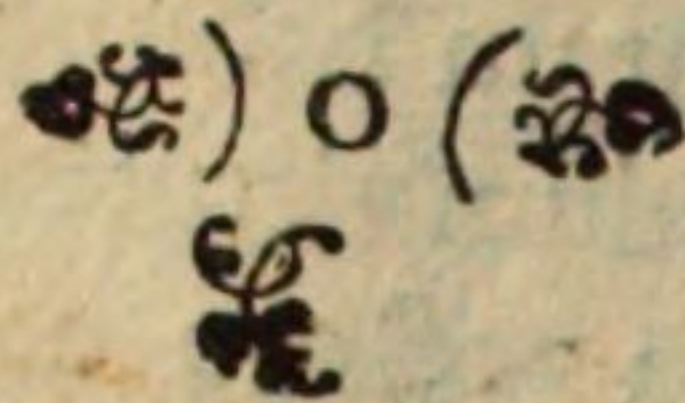
Hassia nec sola est, quæ Te miratur; & in Te
 Quod stupeat Tuscus, quod quoque Gallus habet.
 Et Tua per varias virtus exercita Linguas,
 Colligit hinc laudes, jure, refertque suas
 Tot, Tibi quot cultæ, veniunt ad fœdera Linguae,
 Hæ cantant meritum, concelebrantque decus.
 Scilicet erecto mentem exseruisse vigore
 Ardes, & magnis Mentibus ire comes.
 Eveheris, vulgumque super sublimius exis,
 Et triviale nihil vena benigna sapit.
 Totus virtutis veræ succensus amore
 In Musas animo vividioreruis,
 Æthereumque hujus jubar & perstringit amantem
 Et facit æternis ignibus ut caleas,
 Non Aganippeï fontes Permessidos omnis
 Non avidam pellat sobria Lympha sitim.
 Ut taceam placidos vitæ sine crimine mores,
 Splendidius clara nobilitate decus.
 Hoc niti splendore decet, laudemque tueri
 Et vitam studiis nobilitare suis.
 Cernit GISSA stupens surgentem ad maxima mentem,
 Et sese jactat, tantam habuisse suam.
 Salve ergo Cura Æonidum virtutis Alumne!
 Cujus in ingenuo pectore candor inest.
 Salve delictum Themidos! cui sacra potestas
 Astrææ, & Legum sanctio visque patent.
Insulsum Tua vena nihil producit & affert,
 Omnia sunt docto condita ubique *Sale*.

Hic

Hic *Salium*, quæ Jura, doces, profitentur aperte:
 Non *Salis* in tanto pectore mica deest!
 Et *media* hæc, quorum *sistis* jus fasque, *Metalla*
Ingenium sistunt non *mediocre* Tuum.
 Scilicet è Terræ sinubus *producta profundis*
Producunt animi, dona *profunda* Tui.
 Sic est: angustis, meliori cocta metallo
 Mens, inclusa nequit finibus esse diu.
 Gratulor Ingenium præstans, & quicquid honoris
 Defertur, lætis prosequor ominibus.
 Sit felix voveo, quæ nunc Tibi gloria surgit,
 Quique novus meriti fulget honoris apex.
 Ominor, à tanto vernantis flore Juventæ,
 Depluet in Patrios messis opima sinus.

Politisimo omnique elegantioris Eruditionis lau-
 de condecoratissimo Domino Candidato
 l. m. q; f.

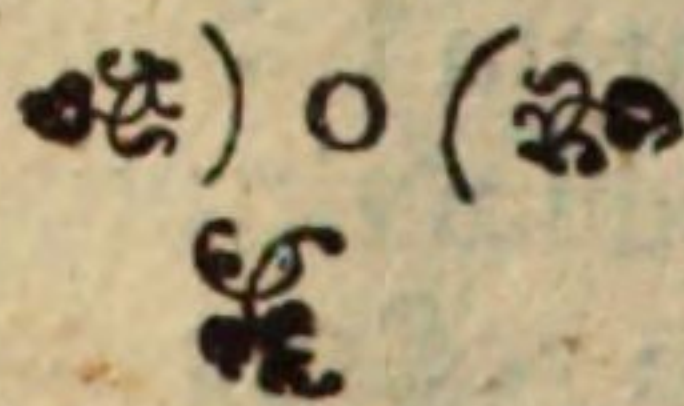
JOHAN. MELCHIOR VERDRIES
 Med. Lic. & S.R.I. Academ. Nat. Curios.
 Collega d. Anaximenes.

Hic *Salium*, quæ Jura, doces, profitentur aperte:
 Non *Salis* in tanto pectore mica deest!
 Et *media* hæc, quorum *sistis* jus fasque, *Metalla*
Ingenium sistunt non mediocre Tuum.
 Scilicet è Terræ sinubus *producta profundis*
Producunt animi, dona *profunda* Tui.
 Sic est: angustis, meliori cocta metallo
 Mens, inclusa nequit finibus esse diu.
 Gratulor Ingenium præstans, & quicquid honoris
 Defertur, lætis prosequor ominibus.
 Sit felix voveo, quæ nunc Tibi gloria surgit,
 Quique novus meriti fulget honoris apex.
 Ominor, à tanto vernantis flore Juventæ,
 Depluet in Patrios messis opima sinus.

Politisimo omnique elegantioris Eruditionis lau-
 de condecoratissimo Domino Candidato
 l. m. q; f.

JOHAN. MELCHIOR VERDRIES
 Med. Lic. & S.R.I. Academ. Nat. Curios.
 Collega d. Anaximenes.

Staudacher, Johann Hermann

Specimen inaug. iur. de regali mineralium mediorum et infimorum iure

Gissa 1705

4 Diss. 5249 c#Beibd.18

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11050117-6

VD18 1514139X-001